

LABDARA: AR TAI KITA
RINKODAROS FORMA? **23 p.**

ADVOKATAI: POLITINIAI
SKERSVĖJAI GILDIJOJE **44 p.**

Vyksta 2015 m.
PRENUMERATA
<http://prenumerata.veidas.lt>

www.veidas.lt

5,88 Lt / 1,70 EUR
2014 gruodžio 5
Nr. 47

veidas

ŽINGINE AUTONOMIJOS LINK?

Vietos lenkams nelabai rūpi jų politinių lyderių darbotvarkė, o Lietuvos valdžiai nerūpi, ar už Lietuvos ribų neatsiras įtakingų Vilnijos lenkų autonomijos rėmėjų

HEROJAI SU ORKESTRU

**THE QUEEN
SYMPHONY**

AUTORIAUS

PREMJERA LIETUVOJE

**GENESIS
SUITE**

**GRUODŽIO 29 D. 19 VAL.
VILNIAUS KONGRESŲ RŪMUOSE**

www.lvso.lt

LIETUVOS
VALSTYBINIS
SIMFONINIS
ORKESTRAS

Meno vadovas ir vyr. dirigentas Gintaras Rinkevičius

Mecenatas

BORENIUS
ADVOKATŲ KONTORA

Rėmėjai

Partneriai

NERINGA

Orkestro televizija

rytas.tv

Koncertų partneris

rytas

Informaciniai partneriai

Irytas.lt

LVSO partneris

LEXUS

BALTISCHESHAUS

laisvoji
bang

VAGA
KARTONŲ TIKALAI

HERMIS
NATURALUS MIEGALINIS VINO

LUKOIL

VALSTYBĖ

veidas

ELITAZ
KŪRYBOS NAMAI

ST Impres

JWT
SAN HUNTERS
VILNIUS

balt.era

TURINYS NR. 47, 2014 M. GRUODŽIO 5 D.

EKSPRESAS

MADA: trys klausimai apie jos infekciją 6

VIRSELIO TEMA

TAUTINĖS BENDRIJOS: nei „W“, nei pilietinės
integracijos 8

LABDARA IR SOCIALINĖ ATSKIRTIS

UŽRIBIS: kodėl 7 proc. piliečių neturi galimybių
realizuoti save? 24

TAKOSKYRA: rinkodara ir labdara 28

FILANTROPIJA: geradarystės nuvertėjimas 32

NEĮGALIEJI: aukštasis mokslas jiems –
su „slenksčiais“ 34

VERSLAS

LYDERIAI: geri vadovai ir neramiais laikais
geba judėti pirmyn 36PORTRETAS: K.Baltrūnas: „Visuomet gerai turėti
konkurentų, jie neleidžia užmigti“ 38

RENGINIAI: šis verslas vėl ant bangos 40

VISUOMENE

ADVOKATAI: politikai jaukia gildijos reikalus 44

SPALVOS: ne vien grožis, bet ir įtaka 49

PASAULIS

SIRIJA: Assado prireikė kovai su ISIS 52

KULTURA

LITERATŪRA: A.Ruseckaitė: „Gailėstis ir
atladumas pas mus tapo retas svečias“ 54

KOMENTARAI

REDAKTORIAUS LAIŠKAS 4

A.BAČIULIS: iš pusiau parlamentinės į
pusiau prezidentinę 15

K.LEONTJEVA: biudžeto pasaka 58

Kalėdų Senelio apskaita

28 p.

Artėjant didžiosioms metų šventėms, laikas suskaičiuoti nuveiktus gerus darbus. Tačiau verslas, suprantantis paramą kaip rinkodarą, turės nusivilti – tai neveikia.

Tikruosius lyderius išgrynina laikas 36 p.

„General Electric“ valdybos pirmininko Jeffrey Immelt vizija apima 140 metų gyvuojančią įmonę

Mantijas kilnoja politiniai vėjai 44 p.

Sumažinus reikalavimų, kuriuos reikia įveikti norint tapti advokatu, šiemet gali smarkiai padaugėti šios gildijos narių.

Diktatoriaus naudą velniai gaudo 52 p.

Ar verta susitaikyti su Sirijos diktatoriaus Basharo al-Assado režimu, kad tik būtų įveikta teroristinė organizacija ISIS?

VIRŠELIS: JUZEFAS PILSUDSKIS, LENKIJOS MARŠALAS, ARCHYVINĖ NUOTR.

PUSLAPYJE PANAUDOTOS „BFL“, SCANPIX, SHUTTERSTOCK, ASMENINIO ARCHYVO, „VEIDO“ ARCHYVO NUOTR.

Nacionalinis muziejus
LIETUVOS DIDŽIOSIOS KUNIGAIKŠTYSTĖS
VALDOVŲ RŪMAI

KALĖDOS VALDOVŲ RŪMUOSE

Gruodžio 27 d., šeštadienį, 19 val.

KALĖDŲ METAMORFOZĖS

Gruodžio 28 d., sekmadienį, 18 val.

NIÑO DIOS: ISPANŲ RENEANSO MUZIKA UŽGIMUSIAM KŪDIKĖLIUI

Gruodžio 29 d., pirmadienį, 19.30 val.

SAKSOFONO SERENADOS

Gruodžio 30 d., antradienį, 19 val.

SALVE MUSA, VIVAT MUSICA

Gruodžio 31 d., trečiadienį, 19 val.

Teatralizuota madrigalinė
Adriano Banchieri komedija
**LIVAS IŠ VENECIJOS
Į PADUJĄ (1605)**

WWW.VALDOVURUMAI.LT

INFORMACINIAI RĖMĖJAI

PARTNERIS

Visi koncertai vyks Valdovų rūmų Didžiojoje renesansinėje menėje.
Klausytojai pradėdami leisti likus valandai iki renginio pradžios.
Rengėjai pasilieka teisę keisti koncertų programą ir atlikėjus.

REDAKTORIAUS LAIŠKAS

LENKIJA LAIMĖTŲ GEOPOLITINĖ KONKURSA

*Rusijos prezidentui Vladimirui Putinui
diagnozuota XIX a. politinė mąstysena. Tačiau
šimtmetėmis idėjomis grindžiamų strategijų
nereikia ieškoti svetur.*

Arūnas Brazauskas

Dalies Lietuvos politikų ir visuomenininkų poziciją Lietuvos lenkų ir Lenkijos klausimais galima išreikšti dviem vingriais žodžiais: asimetrija ir prevencija.

Asimetrija pasireiškia nuomone, kad Lietuvos lenkams negalima suteikti tokių pačių teisių, kokias turi Lenkijos lietuviai. Pastarieji kaimyninėje šalyje yra neįtakinga mažuma ir negali nulemti didžiosios politikos. Pirmieji Lietuvoje sudaro per 8 proc. gyventojų, turi politinę partiją – Lietuvos lenkų rinkimų akciją (LLRA), kuri *de facto* valdo kelis šalies rajonus, yra įtakinga Vilniaus mieste.

Asimetrijos šalininkai lengvai pagrindžia prevencijos būtinumą. Jų požiūriu, bet kokios nuolaidos ilgai virškinamais, tačiau nesuvirškinamais klausimais – dėl asmenvardžių rašymo nelietuviškais rašmenimis, dėl dvikalbių vietovardžių ir gatvių pavadinimų lentelių – gali atvesti prie reikalavimų eskalavimo: pavyzdžiui, „gavę“ dvikalbes lenteles, lenkai paprašys ypatingo statuso lenkų kalbai, paskui, žiūrėk, pareikalaus autonomijos. Todėl būtina tokių reikalavimų prevencija, primenantį presingą – krepšinio žaidėjo blokažimą jo paties aikštelėje.

Lietuvos lenkai laikomi potencialia kaimyninės šalies „penktąją koloną“, kurių lojalumas Lietuvos valstybei įtartinas. O tarptautiniu lygmeniu, pavyzdžiui, reikalaujama „neparduoti“ lietuviško raidyno už bendradarbiavimą su Lenkija energetikos, gynybos ir kitose srityse.

Tokias pažiūras lydintis šalutinis simptomas – nemenkas euroskepticizmas, nepasitikėjimas Europos Sąjungos institucijomis dabartyje ir apskritai vieningos Europos likimu ateityje.

Apibendrinant galima sakyti, kad asimetrijos ir prevencijos šalininkai jaučiasi esą vienu vieni prieš neva ekspansinius Lenkijos kėslus, todėl mano, kad jau dabar reikia taikyti presingą vietos lenkams ir laikytis kietos pozicijos Lenkijos atžvilgiu.

Jeigu tokios pažiūros visu šimtu procentų virstų valstybės politika, jos panėšėtų į kieta Lietuvos laikyseną, kokia ji buvo iki 1938-ųjų Lenkijos ultimatumo. Tačiau tada Europoje nebuvo kolektyvinio saugumo sistemos. Tautų Sąjunga buvo mažai veiksmi, ir Lietuvos sienas bei užsienio reikalus tvarkė kaimynai. Lenkija privertė užmegzti su ja diplomatinis santykius, Vokietija atplėšė Klaipėdos kraštą, paskui Sovietų Sąjungą užgrobė dalį Lenkijos, Vilniaus kraštą sovietai perleido Lietuvai, bet privertė sudaryti sutartį, numatančią Raudonosios armijos dislokavimą Lietuvoje.

Lietuvos veikėjai, kurie numato tokių organizacijų, kaip ES ir NATO, silpnėjimą, turėtų galvoti ir apie šalies išlikimo kelius yrant žemyno kolektyvinio saugumo sistemoms. Pavyzdžiui, dabar sunkiai išivaizduojamas galimas Lenkijos ir Vokietijos sąmokslas, kuriuo pastaroji sutinka su pirmosios įtakos plėtra į Rytus mainais už Vokietijos įsitvirtinimą dabartinėje Kaliningrado srityje. Tačiau dabartinės Ukrainos likimas prieš metus irgi buvo sunkiai išivaizduojamas.

Euroskeptikai turėtų pripažinti, kad, sunykus dabartiniams Lietuvos valstybingumo garantams – JAV ir ES, į jų vietą stos seni nauji – Lenkija, Rusija, Vokietija.

Ar tik nebus taip, kad konkurse dėl „stogo“ (labiau korektiška kalba – kieno protektoratu taps Lietuva) Lenkijos kaina būtų mažiausia: viso labo tik Vilnijos autonomija? ■

SAVAITRAŠTIS „VEIDAS“ IŠEINA PENKTADIENIAIS

Savaitinis iliustruotas žurnalas

2014 m. gruodžio 5 d.,
Nr. 47 (1139)

Leidžia UAB „Veido“
periodikos leidykla
ISSN 1392-5156
Steigimo liudijimas Nr. 1452
Leidžiamas nuo 1992 m.

LEIDĖJAS

dr. Algimantas Šindeikis

DIREKTORIUS

Andrius Valacka

Laikiniai einantis

vyr. redaktorius pareigas

Arūnas Brazauskas

SKYRIAI:

Vidaus politika – A. Lėka, M. Šimulis
tel. 264 9432

Verslas – A. Pocienė

Užsienis – R. Janužytė

Visuomenė – K. Kanišauskaitė-Šaltmerė,

V. Sapelkaitė, G. Sabaliauskaitė

Kultūra – R. Baltrušaitytė,

tel. 264 9423

Fotoredaktorė – L. Gušauskienė

Bendradarbiai – A. Bačiulis,

E. Labanauskas, R. Milašiūnas,

J. Rudokas, D. Urbienė

Vyr. dizainerė L. Beatricė Paukštė

Dizaineriai K. Katkus, R. Ostroch

Kalbos redaktorė V. Kundrotienė

Reklama R. Lukšienė, A. Papievienė,

tel. 264 9422

Platinimas ir prenumerata

G. Strazdienė,

tel. 264 9424

REDAKCIJOS ADRESAS:

A. Goštauto g. 8, (I a.), LT-01108 Vilnius

Telefonas 262 6813, Faksas 262 2407
El. paštas mail@veidas.lt

Spausdino

UAB „Spaudos kontūrai“,

Vakarinė g. 1, Vilnius

Nacionalinė žurnalistų profesinė asociacija

Tiražas audituojamas

Visos teisės saugomos © 2014 UAB

„Veido“ periodikos leidykla. Žurnale

„Veidas“ paskelbtą informaciją galima

platinti ar naudoti kitose žiniasklaidos

priemonėse tik gavus rašytinį UAB

„Veido“ periodikos leidyklos sutikimą.

Rankraščiai negražinami ir nerecen-

zuojami. Už laišku, reklaminių bei PR

raidėmis pažymėtų straipsnių turinį re-

dakcija neatsako.

Prenumerata 2014 m. „Veido“ prenu-

merata internetu: www.veidas.lt,

„Respublikos“ platinimo tarnybose;

privaciose platinimo tarnybose ir re-

dakcijoje; Lietuvos paštuose – iki mė-

nesio 20 d.

Žvelk giliau

Skaitykite savaitraštį VEIDAS „Apple iPad“

Kiekvieną ketvirtadienį
po 21 val. „Apple App Store“
skaitykite naują numerį

TRYS KLAUSIMAI

LIETUVOS MADAI BUS SUŠVIRKŠTA INJEKCIJA

Gruodžio 10 d., trečiadienį, Nacionalinėje dailės galerijoje vyks „Injekcijos“, festivalio „Mados infekcija“ rengiamo konkurso, finalas. Turėsime progą pamatyti 15 jaunųjų dizainerių kurtas kolekcijas, iš kurių geriausios kovą pasirodys „Mados infekcijoje“. Apie tai ir lietuvišką madą kalbamės su festivalio iniciatore ir meno vadove Sandra Straukaite.

VEIDAS: „Injekcija“ atsirado vėliau. Kodėl prireikė tokio konkurso?

S.S.: „Mados infekcija“ atsirado 1999 m., o „Injekcija“ – 2008 m. Konkursą sugalvojome, nes ilgai patys išrinkdavome dizainerius, o vėliau pamanėme, kad būtų puiku, jei tai būtų viešas, visiems prieinamas renginys. Konkurso idėja – duoti kelią jauniui. Norime, kad „Mados infekcija“ būtų nuolat atsinaujinanti, judanti į priekį. Manau, tai yra geras

startas jauniems dizaineriams, po kurio lengviau imtis profesionalios veiklos.

VEIDAS: Daug metų iš arti stebite lietuviškos mados raidą. Ar matytumėte didesnių pokyčių?

S.S.: Ateina jauni, visai kitaip mąstantys žmonės. Jie daug laisvesni, daug dirba internetu, turi daugiau informacijos. Jie jau išmokyti, kad svarbu įkurti prekės ženklą, susikurti „Facebook“ ar „Instagram“

profilį. Manau, mūsų mokyklos anksčiau nė nebuvo. Buvo tarybinių laikų supratimas, viską diktavo modelių namai. Dabar kurti yra geros sąlygos: su drabužių modeliavimu susijusių specialybių Lietuvoje atsirado labai daug, yra daug skirtingo lygio mokyklų.

VEIDAS: Kaip Lietuvoje žvelgiama į madą?

S.S.: Kultūros ministerijos požiūriu, moda nėra menas. Viskas vyksta kelių entuziastų pastangomis. Supratimo, kad moda galėtų būti didelis verslas, nėra, nors kūrybinio potencialo tikrai esama. Jei būtų kažkoks didesnis piniginis postūmis, rinkų atrastume. Dabar dizaineriai kuria iš nieko, praktiškai be pinigų. Tiesa, atvažiuoja užsieniečiai ir džiaugiasi aukšto lygio renginiu, stebisi dizainu, tačiau ar gali dizainerį, kuriantį iš savo lėšų, lyginti su dideliais modelių namais? O mus stebi pro didinamąjį stiklą taip pat. ●

A. LIFARTO, BEL. NUOTR.

Žinau, vadinasi, galiu

Ačiū, kad atėjote

Žinios

Atviras pokalbis

Ryto espresso

SAVAITĖS AKIMIRKA

Lietuviui Aivarui Abromavičiui suteikta Ukrainos pilietybė, jis tapo tos šalies ekonomikos ministru

MOKSLAS

SMEGENŲ IMPLANTUOSE SLYPI DIDELIS POTENCIALAS

Į smegenų implantų tyrimus ir kūrimą investuojamos didžiulės lėšos. Iš jų tikimasi tokių dalykų, kurie šiandien atrodo kaip mokslinė fantastika.

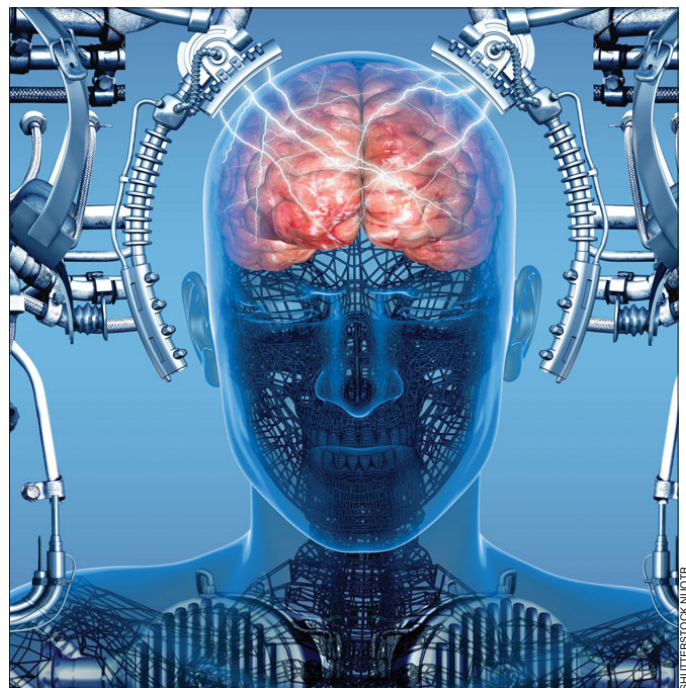
Smegenų implantai yra technologiniai prietaisai, jungiami prie subjekto smegenų, o jų tikslas – atkurti, pavyzdžiui, dėl traumų ar insulto sutrikusias nervų sistemos funkcijas. Nors tyrimai – pradinių stadijų, tikimasi, kad ateityje bus įmanoma grąžinti regėjimą, leisti judėti paralyžiuotiesiems ar gydyti psichikos ligas.

Gana didelė pažanga padaryta gydant Parkinsono ligą. JAV Vanderbilto universitetas atliko studiją apie ja sergančiųjų giluminę smegenų stimuliaciją ir paaiškėjo, kad implantai veikia geriau nei vaistai: sergantieji kasdien vidutiniškai keturiomis valandomis mažiau kentė drebulį ar nevalingus judesius, nei vartodami vaistus.

Tai gali pagelbėti ir gydant klinikinę depresiją. Silpna elektros sro-

vė, veikdama už nuotaikų reguliavimą atsakingas smegenų dalis, dažnai veiksmingai šalindavo simptomus. Giluminė smegenų stimuliacija naudojama ir gydant epilepsiją, chronišką skausmą ar Tureto sindromą (negebėjimą kontroliuoti elgesio ir kalbos). Dar įdomiau, kad tai, kaip tikimasi, gali įveikti įvairių formų aklumą. Harvardo medicinos mokyklos tyrėjai mano, kad mažytės skaitmeninės kameros perduodami vaizdai galėtų būti verčiami į nervinius impulsus, ir nukreipus juos į regėjimo sistemą, apeinant pačią akį, žmogus matytų.

Vasarą Ohajo universiteto chirurgai ir organizacijos „Batelle“ tyrėjai pademonstravo, kaip dėl stuburo traumos paralyžiuotas vyras su smegenų implanto pagalba mintimis pajudino ranką. Implantas kontaktavo su specialia „rankove“, per kurią signalai, apeinant pažeistus nugaros smegenis, buvo siunčiami tiesiai į raumenis.

Matoma ir daugiau smegenų implantų galimybių: padidinti atminties galimybes, atkurti, ištrinti ar

įterpti prisiminimus (jau pavyko su gyvūnais), sugebėti iš šurmilio išskirti reikalingą garsą ir kt. ●

TAUTINĖS BENDRIJOS

Kodėl Vilnijos lenkai balsuoja už savo posovietinius „tautininkus“

Dauguma „Veido“ tyrimo metu apklaustų Vilniaus ir Šalčininkų rajonų lenkų labiau pyko ant valdžios dėl per mažo dėmesio jų kraštui ir prastos socialinės padėties, o dvikalbes gatvių, vietovardžių lenteles bei pavardžių rašymą lenkiškais rašmenimis laikė menkai reikšmingais dalykais.

Daiva Sakalė

Prie valdančiųjų Vilnijos lenkai buvo linkę priskirti nelenkiškas Lietuvos partijas, „pamiršdami“, kad nacionaliniu pagrindu sukurta lenkų partija – irgi politinė jėga. Kodėl tame krašte į valdžią mieliau renkami tie, kurie akcentuoja būtent tautinius klausimus?

Kodėl Lietuvos lenkų rinkimų akcijos (LLRA) politinėje darbotvarkėje yra nelietuviškų rašmenų ir dvikalbių pavadinimų lentelių klausimai? Kaip bei kieno dėka atsitiko, kad dėl šių klausimų politikoje iki šiol lauzomos ietys, nors paprastiems Lietuvos lenkams jie neatrodo labai svarbūs?

Tokį klausimą uždavėme šalies vadovei Daliai Grybauskaitėi. Už valstybės vadovę atsakiusi jos vyriausioji patarėja Virginija Būdienė pabrėžė, kad Prezidentė nuolat ragina politikus ne pigiai politikuoti ir kelti aistras bei priešpriešas, o įsigilinti, kokie didžiausi paprastų žmonių rūpesčiai, ir

stengtis jiems padėti. „Visiems norisi geresnių atlyginimų, didesnių pensijų, draugiškų kaimynų ir laimingų vaikų. Tačiau ne visos problemos išsprendžiamos mostelėjus stebuklinga kurios nors partijos lazdele. Tai ilgas, nuoseklus valstybės kūrimo darbas“, – pripažino V.Būdienė.

Visiems norisi geresnių atlyginimų, didesnių pensijų, draugiškų kaimynų ir laimingų vaikų. Tačiau ne visos problemos išsprendžiamos mostelėjus stebuklinga kurios nors partijos lazdele.

Teorinės galimybės, kad Varšuvoje į valdžią gali ateiti Vilnijos autonomijos siekius palaikančios jėgos ir kad Lietuva dėl savo abejingumo Vilnijos kraštui gali įgyti „savą Donecką“, V.Būdienė komentuoti nepanoro. Bet Prezidentės vyriausioji patarėja pabrėžė, kad „ypač dabar turime susitelkti, kai laikai neramūs, kai turime kaimynų, kuriems nelabai patinka tvirta ir sėkminga

Lietuva“, turėdama omenyje anaipol ne Lenkiją.

Rojumi galintis tapti kraštas – politinių ambicijų įkaitas

Vilnijos krašto problemų Prezidentės patarėja nelaiko išskirtinėmis – jos būdingos beveik visiems Lietuvos regionams. „Vilniaus, Trakų rajonuose, Visagine, kur Prezidentė taip pat lankėsi, gyventojai minėjo panašias problemas. Niekam ne paslaptis, kad nuo Šalčininkų iki Biržų – visur žmonės įvardija panašius dalykus. Juk mes bet kuriame Lietuvos kampelyje norime gyventi gerai, gražiai ir saugiai, – sakė V.Būdienė. – Prezidentė yra lankiusis rajonuose, kuriuose gyvena daug įvairių tautinių bendrijų žmonių. Jie dalijosi savo džiaugsmiais ir rūpesčiais. O problemos, kurias išsakė Šalčininkų žmonės, buvo labai panašios kaip ir visoje Lietuvoje: darbo vietų stygius, užsienio investicijų stoka, menkas darbo užmokesčio vidurkis.“

Nors akivaizdu, kad Šalčininkų kraštas galėtų tapti mūsų šalies perlu. Prezidentei lankantis Šalčininkuose, šio rajono meras su pasididžiavimu rodė renovuotą pagrindinę miesto aikštę, atnaujintas mokyklas. „Akivaizdu, kad dėl puikios geografinės padėties, labai gražios gamtos šis rajonas turi daug nepanaudoto potencialo vystytis. Tai ir žemės ūkis, ir turizmas, ir palanki darbo jėgos struktūra – daug darbingų jaunų žmonių“, – konstatavo Prezidentės vyriausioji patarėja. „Prezidentė, rudenio pabaigoje susitikusi su atnaujinta Vyriausybe, vienu svarbių uždavinių įvardijo būtinybę tolygiai plėtoti visus regionus, rūpintis socialinių ir ekonominių skirtumų mažinimu tarp savivaldybių, taip pat nurodė Vyriausybei prioritetiškai išanalizuoti savivaldybių, kuriose gyvena daug įvairių tautinių bendrijų žmonių, problemas ir, jei esama kokių nors specifinių ekonominių ar socialinių klausimų, būdingų tik tokioms savivaldybėms, nedelsiant į juos gilintis ir spręsti“, – pabrėžė V.Būdienė.

Mykolo Romerio universiteto Politikos mokslų instituto docentas Gediminas Kazėnas atmeta galimybę, kad Lietuvoje galėtų sulaukti Vilnijos krašto lenkų autonominių pretenzijų. „Nejauku tokius dalykus net komentuoti, – prisipažįsta mokslininkas. – Neseniai mėnesį atlikau stažuotę Lenkijoje,

GYVENTOJAI PAGAL TAUTYBĘ				
	Lietuviai	Lenkai	Kiti	Iš viso
Ignalinos r. sav.				
gyventojų	14 862	1 297	2 227	18 386
proc.	80,83	7,05	12,12	100
Visagino sav.				
gyventojų	4 205	2 108	16 272	22 585
proc.	18,62	9,33	72,05	100
Šalčininkų r. sav.				
gyventojų	3 746	26 858	3 940	34 544
proc.	10,84	77,75	11,41	100
Švenčionių r. sav.				
gyventojų	14 723	7 239	5 906	27 868
proc.	52,83	25,98	21,19	100
Trakų r. sav.				
gyventojų	19 383	10 362	4 666	34 411
proc.	56,33	30,11	13,56	100
Vilniaus m. sav.				
gyventojų	338 758	88 408	108 465	535 631
proc.	63,24	16,51	20,25	100
Vilniaus r. sav.				
gyventojų	30 967	49 648	14 733	95 348
proc.	32,48	52,07	15,45	100
IŠ VISO LIETUVOJE				
gyventojų	2 561 314	200 317	281 798	3 043 429
proc.	84,16	6,58	9,26	100

Šaltinis: Statistikos departamentas, 2011 m. surašymo duomenys

„VEIDO“ TYRIMAS

Tyrimui pasirinktas metodas – pusiau struktūruotas interviu. Vienas pagrindinių informantų (pašnekovų) parinkimo kriterijų: atsisakyti valstybinių ar savivaldos įstaigų tarnautojų ir politikų, nes pirmųjų atsakymai galėtų iškreipti tyrimo duomenis, mat būtų „politikorektiški“, o antrųjų nuomonė visuomenę nuolat pasiekia interviu ar politinių pareiškimų forma. Apklausta dešimt informantų, po penkis kiekvienos lyties, jauniasiam – 20 metų, vyriausiam – 74-eri. Dviejų išsilavinimas vidurinis, keturių – specialusis vidurinis, dviejų – aukštasis, du savo išsilavinimo nenurodė. ●

krašto lenkai labai šaltai priimdavo atvykusiuosius iš Lenkijos. Tyrimas parodė, kad su Lenkija mūsų šalies lenkai, ypač paprasti žmonės, nesitapatina ir šiais laikais. Nemažą įtaką tam padarė neigiamos patirtys, kai nuvykę į Lenkiją Vilnijos krašto gyventojai būdavo sutinkami šaltai ar net atstumiami, nes Lenkijos gyventojai mūsų šališkių neatpažindavo kaip lenkų, palaikydavo juos rusais, o tai, pasak G.Kazėno, labai žeidė.

Asmenvardžiai ir lentelės – ne prioritetas

Ar Lietuvos lenkams labai rūpi asmenvardžių rašba gimtąja kalba, G.Kazėnas viena-reikšmiškai atsakyti negali. „Mūsų atliktas tyrimas parodė, kad asmenvardžių, vietovardžių rašba nėra prioritetas – labiausiai buvo akcentuojamos socialinės, ekonominės problemos, bet teigti, kad minėta rašba visiškai nerūpi, negalima“, – teigia pašnekovas.

Paklausti, ar norėtų dvikalbių vietovardžių, vieni tyrimo dalyviai teigėdavo, kad tai būtų nonsensas ir painiava, nes net nežinotų, kokį adresą ant laiško rašyti, o kiti šias politikų idėjas sutikdavo gana palankiai. Jei tyrimas būtų buvęs atliktas anksčiau, kol šios temos nebuvo taip išreklamavę savo tikslų siekiantys politikai, rezultatai galėjo būti kitokie. Tačiau temos eskalavimas padarė savo: dalis lenkų tautinės mažumos atstovų pagalvojo: „O kodėl gi ne? Kodėl negalima rašyti asmenvardžių lenkiškai?“

Pasak G.Kazėno, asmenvardžių rašbos klausimą buvo galima išspręsti seniai ir be ▶

AUFARTO „BFL“ NUOTR.

mačiau ten vyraujančias nuotaikas. Radoslawas Sikorskis, o ir panašių pažiūrų politikai, ypač po to, kai R.Sikorskis viešai prisišnekėjo, esą Vladimiras Putinas lenkams siūlė pasidalyti Ukrainą, gerokai pritildyti. Tokie pareiškimai labai pakenkė lenkų tarptautiniam įvaizdžiui. Nemanau, kad Europos Sąjungos šalyje bent artimiausiu metu galėtų kam nors kilti panašių idėjų kaimynių atžvilgiu.“

Dirva Vilnijos krašte organizuoti kažką panašaus kaip Ukrainos Donecke taip pat

Labai nedaug politikų ir ekspertų mano, kad Vilnija kada nors galėtų panašėti į Rytų Ukrainą

nesanti palanki. G.Kazėnas su grupe mokslininkų neseniai atliko lenkų tautinės mažumos Lietuvoje identiteto tyrimą. Įdomu, kad paaiškėjo, jog Lietuvos lenkų tapatinimasis su Lenkija yra „labai silpnas, beveik nulinis“. G.Kazėnas primena, kad ir Česlovo Milošo atsiminimų knygoje rašoma, jog Vilniaus

EKONOMINIO VYSTYMO SRITYS, KURIOMS REIKIA SKIRTI DAUGIAU DĖMESIO

VERTINIMO BALŲ PASISKIRSTYMAS

KAIP JŪS MANOTE, KURIOMS IŠ TOLIAU IŠVARDYTŲ SRIČIŲ VYSTANT VILNIAUS KRAŠTĄ REIKĖTŲ DAUGIAUSIA LIETUVOS VALDŽIOS DĖMESIO? VERTINIMO BALAI NUO 8 (AKTUALIAUSIA SRITIS) IKI 1 (MAŽIAUSIAI AKTUALI SRITIS).

Procentai (N = 255)	1	2	3	4	5	6	7	8
Pramonės / gamybos vystymas	8,2	7,1	9,8	9,8	9	9	14,5	32,5
Žemės ūkio vystymas	2	4,7	8,6	11,4	14,5	17,3	25,5	16,1
Paslaugų vystymas	7,1	9,8	14,9	13,7	19,2	19,2	11,8	4,3
Kultūrinio tautinio paveldo saugojimas	6,3	9,4	17,3	20,8	14,5	14,9	7,1	9,8
Vietos bendruomenių stiprinimas	11,4	22,4	16,9	16,5	10,2	11,8	8,6	2,4
Švietimo (mokyklų) vystymas	2,7	8,2	9	11	15,7	13,7	18,8	20,8
Kaimo turizmo plėtra	15,3	27,8	16,5	8,6	9,8	7,5	9,8	4,7
Pasienio bendradarbiavimo su Baltarusija plėtra	46,3	11,4	7,1	8,2	7,8	6,3	3,5	9,4

Šaltinis: Gediminas Kazėnas, Adas Jakubauskas, Inga Gaižauskaitė, Romualdas Kacevičius, Asta Visockaitė. Lenkų tautinės mažumos Lietuvoje identiteto tyrimas.

TREČIOJO KELIO BEIEŠKANT

Leonardas RINKEVIČIUS, socialinių mokslų habilituotas daktaras, Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Socialinių ir humanitarinių mokslų katedros vedėjas, mano, kad kalbant apie Pietryčių Lietuvos regioną, jo socialinius, ekonominius, kultūrinius klausimus, nesinori vartoti žodžių „problemos“, „skauduliai“, „tautinės mažumos“. O kur tuomet tos „tautinės didumos“? Tokios metaforos ir kalbėsena talpina iš XVIII–XIX–XX a. pirmosios pusės atėjusias nuoskaudas.

ASMENINIO ARCHIVO NUOTR.

Laikas XXI amžiaus klausimus įvertinti nauju žvilgsniu, išlipti iš nusistovėjusių klišių („lentelių su gatvių pavadinimais“, „maršrutinių autobusiukų užrašų“) ir mėginti kūrybiškai, novatoriškai ieškoti naujų kelių tolesnei socialinei raidai. Ją šiuolaikinės sociologijos teoretikai, pavyzdžiui, Anthony Giddensas, o greta jų ir politikos formuotojai, pavyzdžiui, ilgametis Didžiosios Britanijos premjeras Tony Blairas, vadina ~trečiojo kelio~ sąvoka. Tai nėra vien tik kompromisas tarp tradiciškai besirūgijančių kairiųjų ir dešinių pažiūrų politinių bei socialinių doktrinų. Tai kūrybiškas, novatoriškas, „išmanus“ naujų raidos kelių ieškojimas.

Taip, autobusiukų maršrutų ar gatvių pavadinimų užrašai Pietryčių Lietuvoje tikrai ne smulkmena. Kita vertus, nuolatinis primygtinis vien tik šių dalykų aitrinimas tampa tarsi nuolatinis druskos barstymu ant istorinių žaizdų, užuot problemas sprendus novatoriškai, kūrybiškai, ieškant trečiojo kelio ir gesinant įtampas tarp tautų.

Tokių istoriškai susiklosčiusių įtampų ir žaizdų gausu daugelio valstybių tarpusavio santykiuose ar valstybių viduje tarp skirtingų tautų. Paminėkime, pavyzdžiui, praeities konfliktus ar karus tarp Danijos ir Švedijos, Švedijos ir Norvegijos, Vokietijos ir Lenkijos, Prancūzijos ir Jungtinės Karalystės ir t.t. Be abejo, svarbios įvairios istorinės datos, faktai, istorinė atmintis. Tačiau ne mažiau svarbu, ar istorinės pamokos yra išmoktos ir einama pirmyn, – tai, ką daro daugelis minėtų Europos šalių. Šiuo požiūriu kai kurie mūsų visuomenės raidos aspektai santykiuose su Pietryčių Lietuva – tarsi pernykščių lapų kėdenimas, o ne novatoriškų, kūrybiškų, naujų raidos kelių paieška.

Norint eiti į priekį reikia konstruktyviai spręsti įvairius klausimus, pasitelkus socialines, kultūrinės, ekonomines inovacijas, kurios padėtų susikalbėti tarpusavyje. Pavyzdžiui, kiek jau metų tęsiasi diskusijos dėl „w“ raidės įvedimo į žodyną, dėl pavardės originalo kalba pasuose, bet negirdėti, kad kas nors ieškotų *trečiojo kelio*. Šiuo atveju trečia-

sis kelias galėtų būti, pavyzdžiui, toks. Juk Lietuvos visuomenė, nepaisant tautybių, kaip ir visos kitos pasaulio šalys bei tautos, XXI amžiuje neatsiejama nuo pasaulinio žiniatinklo www. Jis yra neišvengiama duotybė, šiuolaikinės visuomenės realija. Todėl vargu ar apskritai

svarstytinas dvigubos „v“ („w“) vartojimas, nes toks yra visų interneto svetainių adresu pateikimo būdas – www. Tuomet į „w“ galima pažvelgti ne kaip į tarp tautų susiklosčiusią įtampą, o kaip į pasaulio socialinės kaitos realiją, būtinybę. Tuomet akivaizdu, kad raidė „w“ neišvengiamai reikalinga daugelyje kalbų (taip pat ir lietuvių), ypač tose, kurių pamatas – lotyniška abėcėlė. Greta to, juk visi mes mokėmės mokyklose, universitetuose, ir niekas nekėlė klausimų, kodėl matematikoje dalyti ar dauginti reikia iš „x“, kodėl fizikoje ir kituose moksluose formulėse naudojama raidė „q“ ir t.t. Juo labiau li-

Tai anaipolt nereiškia, kad šviesaus atminimo Marcelijaus Martinaičio „Kukučio baladės“ būtų perrašytos kaip „Ququčio baladės“.

teratūroje, kurios autorių vardai ir pavardės neretai rašomos su „q“, „x“ ar „w“.

Tai anaipolt nereiškia, kad šviesaus atminimo Marcelijaus Martinaičio „Kukučio baladės“ būtų perrašytos kaip „Ququčio baladės“. Tačiau ten, kur prasminga, šios lotyniškos raidės galėtų puikiai grįžti į lietuvių kalbos vartoseną. Tokių gyvų pavyzdžių mokslinėje bei grožinėje kalboje pastaraisiais metais ir dešimtmečiais yra labai daug. Paminėsiu vieną: klasikinio veikalo „Apie demokratiją Amerikoje“, išversto iš išleisto lietuviškai 1996 m., autoriaus vardas ir pavardė pateikti nelietuvinant, o tiesiog *Alexis de Tocqueville*, kokia ir yra autoriaus prancūziška pavardė bei vardas.

„Išleidus“ (tiksliau, grąžinus) į lietuvių kalbos vartoseną šias kelias raides, lenkiškų, prancūziškų ar dalies kitų tautų vardų bei pavardžių rašyba organiškai pritaaptų. Kartu atpultų bereikalingas šių klausimų politizavimas ar ideologizavimas. Tai būtų tiesiog visuomenės raidos, šiuolaikinių socialinių ir kultūrinių procesų rezultatas, o ne „politinis sprendimas“, kaip dabar tampa madinga sakyti. Juk kiekvienos tautos kalba yra gyvas organizmas, ji nuolat kinta, atsinaujina. Jei vadinamės europiečiais ir dalijamės bendromis europinėmis vertybėmis, kam laužyti ietis dėl raidelių pase ir traktuoti jas kaip dviejų tautų sutaikymo būdą? Gal „w“ prisijaukinimas – tai tiesiog sudėtinė visuomenės ir kultūros kaitos procesų dalis, o ne politinis ar ideologinis klausimas?

Kita vertus, tai ėjimas į priekį, plėtojant ir įtvirtinant kalbos savastį, bet ne jos niveliavimas, suvienodinimas. Juk kadaise Jonas Basanavičius, keliaudamas atgal į Lietuvą iš Bulgarijos per Serbiją, Čekiją, Lenkiją (panašiai ir kiti lietuvių šviesuoliai), parsivežė iš šių šalių į gimtinę „č“ vietoje „cz“ bei daugelį kitų raidžių su varnelėmis ir nosinėmis.

Lietuvių norminės kalbos patriarchas Jonas Jablonskis nebijojo įvesti naujų rašybos taisyklių, naujų žodžių ir raidžių, pagrįsdamas, kodėl būtent tokia kalbos plėtotė svarbi ir reikalinga to meto Lietuvos valstybingumui, tautinei savimonei, tapatybės formavimuisi. Tačiau privalome suprasti, kad kalba, kaip ir visuomenė, yra gyvas, nuolat besirutuliojantis, įvairių aplinkybių sąlygojamas socialinės kaitos procesas. Todėl XXI amžiaus lietuvių kalba jau nėra vien tik J. Basanavičiaus ir J. Jablonskio laikų kalba. Šiuo požiūriu poros lotyniškų „naujų“ raidelių grąžinimą į lietuvių kalbą („w“ bei kai kurios kitos, beje,

buvo lietuviškoje rašyboje dar Martyno Mažvydo „Katekizmo“ laikais) galima traktuoti kaip šiuolaikinės visuomenės ir jos kalbos kaitos procesą. Tuomet atpuls argumentai tiems, kurie mėgina šiuos klausimus politizuoti, paversdami „w“ įvedimą dviejų (ar daugiau) tautų sutaikinimo ar sutaikymo būdu.

Kalbos atsinaujinimas, raida ir yra tas trečiasis kelias, tiksliau, vienas iš kelių, apie kurį kalbu kaip apie socialinę, kultūrinę ar kitokią inovaciją. Puikus trečiojo kelio pavyzdys – miesto pavadinimo *Visaginas* atsiradimas ir socialinė adaptacija. Buvusiam ideologizuotam miesto pavadinimui *Sniečkus* pakeisti į lietuvišką *Visaginas* impulsą davė šiame mieste nuo 1994-ųjų rengiamas „Visagino country“ festivalis, kurio pavadinimas kilo nuo Visagino ežero. Šis pavadinimas tapo patrauklus, priimtinas, savas visoms ten gyvenančioms tautybėms. Todėl dainų autorius, atlikėjas ir ilgametis festivalio rengėjas Virgis Stakėnas bei jo bendraminčiai tapo savotiškais socialiniais novatoriais. Jų pasiūlytą festivalio pavadinimą vėliau nesunkiai, be politinių ar ideologinių įtampų priėmė visos mieste gyvenančios tautinės (nesinori vadinti mažumomis) grupės.

Savo ruožtu (nors esama nemažai klausimų, tebelaukiančių sprendimo) *Visaginas* Lietuvai padovanojo tokias asmenybes, kaip nuostabi dainininkė Ona Kolobovaitė, olimpinis vicečempionas, kuris gyvena ir treniruojasi *Visagine*, Jevgenijus Šuklinas, viena populiariausių ir talentingiausių dainuojamosios poezijos atstovių Alina Orlova, ir kitų ryškių asmenybių, plačiai garsinančių Lietuvą pasaulyje. Taip natūraliai, nė vienai pusei neprimetant savo valios ar tvarkos, vyksta abipusiai kultūriniai integravimosi procesai.

Kaip rodo sociologinės apklausos, atliktos Visagine, paklausti, ar norėtų grįžti į savo istorinę tėvynę (o juk žinome, kokių tautybių atstovų margas būrys pastatė Ignalinos atominę elektrinę, daug metų ten dirbo, gyveno ir įleido šaknis), dauguma atsako, kad jų namai čia, Lietuvoje. Taip kinta šių žmonių tapatybės savivoka – ne politinių ar ideologinių sankirtų keliu, bet kūrybiškais trečiojo kelio paieškomis.

Kalbant apie Vilniaus kraštą, Šalčininkų rajoną, neapabakanka laikytis įsikibus ankstesnių principų – „jūs mums truputį nusileiskite čia, o mes jums nusileisime ar padėsime kitur“. Reikia eiti kitu – socialinių inovacijų keliu. Juk ir lietuvių kalbos žinias galima suteikti, skleisti naujoviškai, nebūtinai per vienus ar dvejus metus direktyviai įvedant privalomuosius egzaminus. Gal tas kelias, vedantis į lietuvių kalbos sklaidą Pietryčių Lietuvoje, taip pat galėtų būti kuriamas kūrybiškiau ir grindžiamas socialiniu dialogu? Gal verta pamėginti iš pradžių rengti specializuotas vasaros stovyklas, nuotolinio mokymosi kursus, naudojant pamokėles internetu ir daugybę kitų būdų, kaip tai, pavyzdžiui, daroma JAV bei kitose šalyse?

Be abejo, Lietuvos kelias būtų savitas, kaitos tempai saviti, juk kiekvienas atvejis yra unikalus, nes niekas neturi jau parengtų receptų. Svarbios sociologinės išvagos, kurios atskleidžia tai, kad ligšioliniai direktyviniai metodai laukiamų integravimosi, susikalbėjimo rezultatų nedavė (arba šie rezultatai labai fragmentiški). Jie dažniau primena druskos barstymą ant senų istorinių žaidimų, o ne konstruktyvų, kūrybišką ėjimą pirmyn. Juk lietuvių kalbos sklaidos Pietryčių Lietuvoje iniciatyva yra puiki ir savalaikė, bet dėl labai spartaus ir pernelyg direktyvinio įgyvendinimo sukėlė naujų įtampų – žmonės jaučiasi (ar bent taip teigia) patiriantys spaudimą. Svarbu aiškiai matyti bei įvardyti neigiamus faktus, tendencijas ir klūtis, kai tautiniu pagrindu suburta politinė partija nuolat šmeižia Lietuvą tiek jos viduje, tiek Europos Sąjungoje. Tačiau ne mažiau svarbu kūrybiškai įtraukti visuomenę ir tam tikrų sričių specialistus į integravimosi kelių paiešką (švietimo darbuotojus – į švietimo projektus, ekonominės sferos – į ekonominius, pritraukiant užsienio investicijų, europinių projektų ir t.t.). Siekis integruoti Pietryčių regiono gyventojus į bendrą Lietuvos kultūrinę erdvę turėtų pasireikšti ne proginėse – priešrinkiminėse – fazėse ir frazėse, o nuolat, kryptingai plėtojant socialines, kultūrinės, ekonomines inovacijas. Tai nėra vienadieniai procesai. Raida einant į socialinę sanglaudą ir susiklausymą gali trukti ne vienus metus, tačiau tam tikri kryptingi, kūrybingi žingsniai, ypač įtraukiant jaunosios kartos atstovus, labai reikalingi, ir jie dar tikrai nepavėluoti. ●

VEIDŲ ARCHIVO NUOTR.

triuškmo, tačiau šalies politikams tai nerūpėjo ar neatrodė svarbu. „Kadangi tai tapo lenkų politikų arkluku, o lietuviškos partijos, reaguodamos į situaciją, ėmė pataikauti visuomenės nuomonei (anksčiau atlikti tyrimai rodė, kad didelė dalis šalies gyventojų tokiems žingsniams nepritaria), politinėje arenoje ietys laužomos iki šiol, – įžvalgomis dalijasi mokslininkas. – Dabar tai tapo ir principo reikalu: lietuviškos partijos nenori nusileisti lenkiškai, o ir tarp lietuviškų partijų nėra vieningos nuomonės šiuo klausimu – vienos pritaria, tarkime, asmenvardžių rašybai lenkiškais rašmenimis, kitos nepritaria. Kartais kairieji ir dešinieji šiuo klausimu susikeičia vietomis.“

Prie to, kad principų rodymas tapo svarbesnis už blaivų mąstymą, yra prisidėjęs ir Lenkijos užsienio reikalų ministras R.Sikorskis, anksčiau ne kartą pareiškęs priekaištų Lietuvai dėl neva skriaudžiamos lenkų tautinės mažumos.

Tikėtis, kad lenkai greit galės savo pavardes rašyti taip, kaip jas rašė tėvai ir seneliai, matyt, neverta: artėjantys savivaldybių rinkimai, kai partijoms teks kovoti dėl kiekvieno joms palankaus balso, atskleidžiant politinių oponentų klaidas ar trūkumus, ko gero, vers lenkiškų asmenvardžių klausimą palikti nuosalyje. „O juk nelietuviški asmenvardžiai nepatenka į lietuvių kalbos reguliavimo sferą, ir klūčių juos rašyti lenkiškai nėra“, – svarsto G.Kazėnas.

Jo nuomone, nors ir pavėluotai, šį klausimą

Vietovardžių rašybos klausimą buvo galima išspręsti seniai ir be triukšmo, tačiau šalies politikams tai nerūpėjo ar neatrodė svarbu

mą anksčiau ar vėliau valdžia turės išspręsti. Tačiau tam reikia visų politikų (ir lenkų, ir lietuvių) geranoriškumo bei supratimo: nekelti triukšmo, nedaryti šou ir mažiau galvoti apie asmeninius politinius dividendus, o daugiau – apie mūsų šalyje gyvenančią ir dėmesio iš tiesų nusipelnusią tautinę mažumą.

Internacionalinio bendravimo kalba

Keturių dienų, kurias praleidau Šalčininkuose bei Šalčininkų ir Vilniaus rajonuose, kalbėdamasi su gyventojais, priminė komandiruotę į užsienį. Ne visi, paprašyti parodyti kelią, atsakydavo lietuviškai. Prisimenu tris iš pažiūros šiek tiek išgėrusius vyrus Šalčininkuose, kurie, paklausti, kaip rasti kavinę, parodė į čia pat esančią gatvelę už „Maximos“, kuri, kaip paaiškėjo pasukus į ją, vedė į vidinį parduotuvės kiemą, o toliau kelią žymėjo ženklas, žmonių paprastai vadinamas „plyta“. Viena iš vaistinės išėjusi vidutinio amžiaus moteris į tą patį klausimą atsakė tik kelis kartus jį pakartojus lietuviškai, rusiškai ir pridūrus žodžius „kofė“ ir „kava“. Vis dėlto esu labiau linkusi tikėti, kad asmeninių rūpesčių (juk ėjo iš vaistinės) apimta šalčininkietė ne iš karto suprato klausimą, nei daryti išvadą, kad tiesiog nenorėjo kalbėti su lietuviš-

DIDESNIO DĖMESIO VILNIAUS KRAŠTUI POREIKIS

KAIP MANOTE, AR LIETUVOS VALDŽIA TURĖTŲ SKIRTI DAUGIAU DĖMESIO VILNIAUS KRAŠTUI?

	Skaičius	Procentai
Reikėtų daug daugiau dėmesio	146	35,5
Reikėtų šiek tiek daugiau dėmesio	140	34,1
Užtenka tiek dėmesio, kiek yra skiriama dabar	65	15,8
Nežinau / sunku pasakyti	45	10,9
Neatsakė	15	3,6
Iš viso	411	100

Šaltinis: Gediminas Kazėnas, Adas Jakubauskas, Inga Gaižauskaitė, Romualdas Kacevičius, Asta Visockaitė. Lenkų tautinės mažumos Lietuvoje identiteto tyrimas.

► kai klausiančia atvykėle.

Lenkiškai beveik nemoku, tačiau rusų kalba – ta Sovietų Sąjungos ir posovietinės erdvės *lingua franca* – gelbėjo visais atvejais. Dauguma interviu vyko būtent rusų kalba, nors keletas apklaustųjų labai nuoširdžiai stengėsi kalbėti lietuviškai, o viena Jašiūnuose kalbinta 40 metų lenkų kilmės informatė pradžiugino puikiu valstybinės kalbos mokėjimu – kalbėjo net be akcento.

Šių interviu tikslas – išsiaiškinti, kokias socialines, kultūrinės, ekonomines problemas lenkų tautinės mažumos atstovai laiko opiausiomis, kas ir kaip jas galėtų bei turėtų padėti įveikti.

Nors pavienio kokybinio tyrimo išvados dar negali būti interpretuojamos kaip mokslinis faktas, kol to nepatvirtina apklausos ir statistika, pats pokalbių turinys veikė autorės pašnekovus ir, matyt, vertė juos mąstyti.

Išankstinė hipotezė, kurią tyrėjui būtina suformuluoti prieš pradėdamas kalbas, šiuo atveju tokia: socialinio, ekonominio pobūdžio problemos žmonėms kur kas svarbesnės nei tautinės ir kultūrinės. Tarp pastarųjų – pavardžių rašymas lenkiškais rašmenimis, gatvių ir vietovardžių pavadinimų lentelės dviem kalbomis, sustiprintas lietuvių kalbos mokymas: būtent tie klausimai, dėl kurių Lietuvos viešojoje erdvėje daugiausiai disku-

AGRESYVIEJI TURĖJO VALDŽIĄ

Tai, ką mes šiandien matome Ukrainoje, ką matėme Moldovoje ir Gruzijoje, 1988–1991 buvo bandoma realizuoti pietryčių Lietuvoje. Panašaus likimo Lietuvai pavyko išvengti tik todėl, kad Lietuvos valdžia tuo metu veikė protingai, savalaikiai ir efektyviai – įsitikinęs Arūnas Elgirdas buv. Valstybinės komisijos Rytų Lietuvos problemoms nagrinėti narys (1990–1992 m.), Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliotinis Šalčininkų rajone (1991–1992 m.).

ASMENINIO ARCHYVO NUOTR.

Svarbus vaidmuo suvaldant situaciją Vilniuje teko Valstybinei komisijai Rytų Lietuvos problemoms nagrinėti, kurios pagrindinės užduotys buvo identifikuoti opiausius klausimus, įvardyti priežastis, pasiūlyti adekvatus sprendimo būdus. Norint teisingai identifikuoti problemą, nustatyti jos atsiradimo priežastis, reikia turėti pakankamai informacijos. Dar 1989 m. Mokslų akademijos Filosofijos, sociologijos ir teisės institutas atliko išsamius sociologinius Rytų Lietuvos gyventojų tyrimus. Man pačiam teko dalyvauti organizuojant apklausą Šalčininkų rajone. Per mėnesį išvažinėjau visą Šalčininkų rajoną ir galėjau savo akimis pamatyti įvairovę, kurią atskleidė ir tyrimo rezultatai.

Viena pagrindinių tyrimo išvadų buvo ta, kad, nepaisant istoriškai susiklosčiusių specifinių Rytų Lietuvos gyventojų politinių bei visuomeninių orientacijų, nėra jokio pagrindo teigti, jog egzistuoja koks nors kitakalbių Pietryčių Lietuvos gyventojų nuomonės monolitas: dauguma jų buvo pakankamai geranoriškai nusiteikę Lietuvos nepriklausomybės, lietuvių atžvilgiu, o agresyvią antilietuvišką ir antivalstybinę poziciją reiškė gana nedidelė gyventojų dalis. Bėda ta, kad būtent ši agresyvioji dalis rajone turėjo visus valdžios svetus savo rankose.

Dirbant valstybinėje komisijoje pirmaeilis uždavinys vėlgi buvo rinkti informaciją, būtiną procesams, vykstantiems Rytų Lietuvos rajonuose, pažinti. Ir svarbu buvo ne tik informacijos rinkimas, bet ir jos sklaida. Reikia prisiminti, kad komisijai teko veikti infor-

macinės blokados sąlygomis: Lietuvos televizija buvo okupuota ir Rytų Lietuvos rajonų gyventojai matydavo tik Maskvos bei vadinamosios „kaspervizijos“ programas, iš pradžių nebuvo ir nepriklausomos rajonų spaudos. Todėl ne mažiau reikšmingas valstybinės komisijos darbo

baras buvo (žinoma, pagal galimybes) skleisti teisingas žinias apie Lietuvos valstybėje vykstančius procesus, nuostatas tautinių mažumų atžvilgiu, okupanto vykdomus smurtinius veiksmus.

Pagrindinė problema buvo akivaizdi: tai nepakankama Pietryčių Lietuvos rajonų gyventojų pilietinė integracija. Ir tai, kad valdžią Pietryčių Lietuvos rajonuose užurpavusi komunistinė administracinė nomenklatura visokeriopa priešinosi įpilietinimo procesui. Tačiau turėjome pakankamai informacijos, kad galėtume teigti, jog įpilietinimo procesai neabejotinai paspartė-

Pagrindinė problema buvo akivaizdi: tai nepakankama Pietryčių Lietuvos rajonų gyventojų pilietinė integracija.

tų, jei būtų pašalintos dirbtinės kliūtys, kurias kūrė tuometinė sovietinė tų rajonų valdžia, be abejojimo, skatinama Maskvos ir kai kurių Lenkijos sluoksnių.

Taigi, kai Šalčininkų ir Vilniaus rajonuose buvo įvestas tiesioginis valdymas, šios dirbtinės kliūtys buvo pašalintos ir negrįžtami poslinkiai rajono gyventojų sąmonėje prasidėjo.

1991-ųjų rugsėjo mėnesį tik 800 Šalčininkų rajono gyventojų buvo pareiškę norą tapti Lietuvos piliečiais, o tų pačių metų pabaigoje tokį apsisprendimą jau buvo padarę daugiau nei 95 proc. gyventojų (daugiau nei kai kuriuose kituose Lietuvos rajonuose). Buvo didelis susidomėjimas prasidėjusiu privatizacijos procesu, o aktyvumas dalyvaujant 1992 m. Lietuvai svarbiuose referendumuose buvo ne ką mažesnis nei kitose Lietuvos vietovėse. Pagaliau labai padidėjo bendras pilietinis aktyvumas: atrodė, jog tik dabar, sugriovus sovietinę nomenklatūrinę valdžios sanklodą, rajono gyventojai patikėjo, kad jų bėdos pagaliau

bus išgirstos, o laikai, kai jie buvo beteisiai kolūkių pirmininkų ir partinių sekretorių baudžiaminiai, baigėsi.

Deja, prieš 20 metų, pasibaigus tiesioginiam valdymui, valstybė nusišalino nuo problemų sprendimo ir faktiškai savo piliečius paliko likimo valiai, tiksliau – vietinių vadukų malonei. Kai kuriais atvejais netgi pradeda atrodyti, kad mūsų kitakalbiai piliečiai tampa preke derybose su svetima valstybe.

Tai kas gi pasikeitė per tuos 20 metų?

Deja, daugelis įsisenėjusių Rytų Lietuvos (geografiškai tiksliai – pietrytinės jos dalies) problemų taip ir liko neišspręstos. O kai kuriose srityse padėtis netgi pablogėjo. Per daugiau nei 20 metų, abejingai stebint visoms valdžiosioms ir valdančioms partijoms, Pietryčių Lietuvoje užaugo karta, kuri save identifikuoja greičiau su Lenkija nei su Lietuva. Faktiškai savo nepriklausomoje valstybėje sudarėme visas sąlygas ugdyti Lenkijos piliečius.

Dėl kryptingų Lenkijos pastangų Lietuvoje jau suformuotas įtakingas Lenkijos interesams atstovaujančių lobistų sluoksnis. Tai istorikai, politikai, politikos apžvalgininkai, žiniasklaidos atstovai.

Iki šiol didžioji Pietryčių Lietuvos gyventojų dalis vis dar gyvena informacinės blokados sąlygomis. Jie mieliau renkasi netgi ne Lenkijos, bet Rusijos informacijos šaltinius. Tad neturėtų stebinti ir tai, kad Valdemaras Tomaševskis prisisega Georgijaus juostelę. Tai netgi dėsninga. Kodėl? Todėl, kad kai kurių Lenkijos politikų pozicija Lietuvos atžvilgiu ir Vladimiro Putino pozicija Ukrainos atžvilgiu – iš esmės ta pati: abi šalys yra už tai, kad vyktų federalizacija ir būtų įteisinta antra valstybinė kalba.

Apibendrinant reikėtų konstatuoti, kad pritrūko politinės valios visiems laikams išspręsti šias įsisenėjusias Pietryčių Lietuvos problemas. Visos po 1992 m. buvusios Lietuvos valdžios gebėjo pademonstruoti tik savo neįgalumą.

Ir tuomet, ir dabar vis pasigirsta gąsdinimų, kad Rytų Lietuva bus antras Karabačas. Imantas Melianas gąsdina Kosovu Lietuvoje, Virginijus Savukynas gąsdina, kad nacionalistai sukurs Lietuvoje Krymą.

tuojama, išsakoma prieštaringų nuomonių.

Hipotezė pasitvirtino su kaupu: nė vienas iš dešimties informantų, kai buvo paprašyti išvardyti didžiausius skaudulius, nė karto neužsiminė apie gatvių lentelių, pavardžių rašybos ir lietuvių kalbos mokymo dalykus, nors pokalbiai truko nuo 10 minučių iki dviejų valandų. Ir tik priminus minėtus klausimus informantai staiga „prisimindavo“ ir tokias bėdas. Pusė jų pareiškė, kad jiems „tai nėra

Šįmet kovo 10 d. pasirodė Laumžirgių pasivadinusio anonimo scenarijus: 2017 m. Seimas (ne be Rusijos ambasados įtakos) priima tautinių mažumų lojalumui stiprinti skirtą „kietą“ įstatymą, ir „Vilniaus krašte ir kituose Lietuvos miestuose prasideda masinės tautinių mažumų atstovų (daugiausia lenkų ir rusų) demonstracijos prieš naująjį įstatymą... Kraujas liejasi laisvai“. Ir tuomet, ir dabar galiu drąsiai teigti: šitie gąsdinimai neturi jokio pagrindo. Netgi priešingai – būtent šitie gąsdinimai yra provokuojantys. To krašto žmonės yra pakankamai pragmatiški ir jautriai reaguoja į tai, „iš kur vėjas pučia“. Todėl, kai tik pučas Maskvoje pralaimėjo ir buvo įvestas tiesioginis valdymas, visi tai suprato viena-reikšmiškai: dabar valdžia yra Vilniuje. Tiesioginio valdymo įvedimas yra tam tikra kraštutinė priemonė, kai kitos valdžios ir teisinės priemonės neduoda rezultatų. Iš kitos pusės, tai dažniausiai būna įsisėnėjusių, užleistų, dešimtmečiais nesprenžiamų problemų pasekmė, todėl tai primena chirurginį įsikišimą. Tuomet, jei pasiremsime šia analogija, sunku būtų įsivaizduoti, kad žmogus po sudėtingos operacijos būtų laikomas pasveikusiu ir išleidžiamas namo. Analogiškai ir po tiesioginio valdymo pabaigos buvo būtinas tam tikras „reabilitacijos“ laikotarpis. Būtina stebėseną, ar nėra pavojaus, kad recidyvas gali pasikartoti. Pagaliau buvo privalomas konkrečių priemonių, leidžiančių pašalinti problemos atsiradimo priežastis, įgyvendinimas.

Ir niekas taip nežlugdo pasitikėjimo valstybe, kaip neryžtingumas. Valstybės demonstruojamas neįgalumas tik provokuoja ekstremizmą. Dar blogiau, kai mūsų bendrapiliečiams siunčiami klaidinantys signalai. Pavyzdžiui, Lietuvos teismai pagaliau priverčia pradėti nukabinėti neteisėtus dvikalbius gatvių pavadinimus, o Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos darbo grupė paskelbia projektą, kuriuo siūloma tokius pavadinimus įteisinti. Todėl adekvačios prasižengimui priemonės turi būti priimtos iškart po to, kai tam atsiranda pagrindas. Nes bet koks delsimas gali būti interpretuojamas kaip silpnumas ir nuolaidžiavimas. ●

problema“, „neaktualu“, kad „čia Lietuva ir galima rašyti lietuviškai“. Viena informantė, net nespėjus užduoti klausimo, pareiškė, jog netiesa, kad čia skriaudžia lenkiškai kalbančiuosius. „Greičiau viskas yra priešingai, – pasakojo Jašiūnų gyventoja. – Blogiau lietuviams. Lenkų ir rusų mokykla renovuota, žiemą joje šilta, langus atsidaro, o lietuvių mokykloje vaikai su striukėmis sėdi.“

Kita pusė tvirtino sutinkantys su savo, tai yra lenkiškosios, valdžios reikalavimais dėl pavardžių rašymo, dvikalbių lentelių.

Pačioje tyrimo pradžioje ėmė ryškėti įdomi tendencija – pašnekovai jaudinosi, kad valdžia nesprenžia jų krašto socialinių problemų: „Šalčininkai labiausiai Lietuvoje atsilikęs kraštas“, „Šalčininkų rajone neįmanoma gauti didesnio nei minimalaus atlyginimo, net jei dirbi viršvalandžius, nes čia galioja savi įstatymai“, „daugelis gabių vaikų neturi galimybės studijuoti aukštojoje mokykloje, nes tėvai socialiai remtini... jie negali išlaikyti studentų vaikų“, „vietos poliklinikoje savivalė visiška, už medicinę pažymą darbuvi į kasą mokam po 20 litų, o gydytojams į kišenę – dar 50 be jokio kvito, niekas už tai nebaudžia“.

74 metų Šalčininkų rajono gyventoja, turinčio specialųjį vidurinį išsilavinimą, dabar pensininko, bylojimas: „Šalčininkai – atstumtasis kraštas didžiausių atsilikėlių, ir jo niekas neaprupina, nėra pinigų... Galėčiau atnešti krūvą laikraščių ir žurnalų su Seimo narių ir valdžios pažadais, kai apsilanko, o „tolko“ jokio, nevykdo nieko.“

Tas pats žmogus tvirtino, kad „anksčiau į darbą Vilniuje veždavo nemokamai, dabar jauni žmonės skursta, nes už minimumą dirbti neapsimoka, o į Vilnių važinėti irgi neapsimoka, nes ne visiems užtenka degalams“.

Visi pašnekovai kaip pagrindinę problemą nurodė darbo vietų trūkumą ir mažus atlyginimus. Rečiau skūstasi dėl prastėjančių galimybių gauti informacijos („čia nuolat reikia keisti TV priedėlius, jie sensta, „išsikoduoja“, neveikia mėgstami rusiški kanalai, o kviesti meistrus, kad perkoduotų, brangu, todėl daug žmonių net televizoriaus nežiūri“); dėl kultūrinių renginių bei laisvalaikio skirtų įstaigų trūkumo („gyvenvietėje tik viena kavinė ir veikia tik penktadienio vakarais“; „būna šokiai restorane, bet daugiau nėra ko veikti“; „nėra sporto klubų, bet galima pasiprašyti į mokyklos sporto salę“; „visi važiuoja į Vilnių pasiausti, nes čia nėra ko veikti“; „baisi alkoholio problema, visi geria... žmonės daugiau neturi ko veikti“).

Nors dėl regiono problemų pašnekovai dažniausiai kaltino valdžią, nė vienas negalė-

jo aiškiai suformuluoti, kas yra ta valdžia, kuri turėtų išgydyti visus šiuos skaudulius. Pradėjus gilintis labiau paaiškėjo, kad absoliučiai daugumai (9-iems iš 10) informantų buvo sunku nusakyti, kas yra valdžia, išvardyti didžiausias šalies politines bei parlamentines partijas.

„Valdžia? Juk ne Grybauskaitė? Valdžia yra parlamentas arba pinigai. Pinigai valdo... Pagal partijas nepasakysiu, nesidomiu“, – svarstė vidurinio išsilavinimo Šalčininkų rajono

Šalčininkuose stovintis Adomas Mickevičius: „Žvelk širdimi į širdį“

no gyventoja.

„Kas valdžia? Ai, nepasakysiu, viso gero“, – numojo ranka ir pasišalino prieš tai maloniai bendravęs pašnekovas iš Vilniaus rajono.

Paklausti, ar balsuoja per Seimo, prezidento, savivaldybių rinkimus, devyni iš dešimties atsakė, kad balsuoja arba yra bent kartą ar kelis kartus balsavę. Už kurią politinę jėgą ar asmenybę? „Už lenkus“, – devyni atsakymai iš dešimties. Du iš devynių balsuojančiųjų atsakė, kad taip pat kartais balsuoja už Rolandą Paksą ir už Darbo partiją.

Įdomu tai, kad dauguma apklaustųjų negalėjo tiksliai pasakyti Lietuvos lenkų rinkimų akcijos (LLRA) pavadinimo ir šią politinę partiją vadino „lenkų partija“ arba sakydavo, kad balsuoja „už Tomaševskį“, „už Tomaševskio partiją“. To, kad Lietuvos lenkų rinkimų akcija yra parlamentinė partija, ilgą laiką netgi buvusi valdančiojoje koalicijoje ir turėjusi galimybių spręsti regionui opias socialines problemas (taigi LLRA taip pat yra valdžia), absoliuti dauguma pašnekovų arba nesuvokė, arba „prisiminė“ tik jiems apie tai pasakius.

Gausiai lenkų tautinės mažumos gyvenamuose Šalčininkų, Vilniaus rajonuose valdžia suvokiama kaip darinys, sukurtas Lietuvai, ►

► valdantis Lietuvą ir sprendžiantis kitos jos dalies problemas, tačiau veikiantis atsietai nuo lenkų gyvenamo krašto. O tautiniu pagrindu sukurta partija LLRA labiau suvokiama ne kaip parlamentinė partija, tai yra Lietuvos valdžios dalis, o kaip tam tikras savas politinis ar visuomeninis darinys, sukurtas lenkų tautinės mažumos teisėms ginti.

Depresyvus regionas

„Veido“ kalbintas sociologas, socialinių mokslų daktaras Vladas Gaidys nenorėjo sutikti, kad daugumai gyventojų tautinės vertybės mažiau svarbios nei ekonominė gerovė. „Kadaise Michailas Gorbačiovas, apsilankęs Lietuvoje, nuoširdžiai negalėjo patikėti, kad mūsų šalies gyventojai tautines vertybes gali kelti aukščiau nei ekonominius išskaičiavimus. M. Gorbačiovas buvo tos nuomonės, kad minėtoms vertybėms rūpi tik saujelei kalbėtojų, o paprastam žmogui esą svarbiausia pragyventi.“

Pasak V. Gaidžio, laikas parodė, kad mūsų tautos pasiryžimo apginti savo vertybes ir laisvę Maskva tinkamai neįvertino. „Galbūt Lietuvoje gyvenančių rusų pašamonėje glūdi kaltės jausmas, galbūt jie jaučiasi atvykėliai ar net okupantai, o lenkai yra „tuteišiai“, tai yra vietiniai, ir kaltės ar nevisavertiškumo jausmas jų neturėtų kamuoti“, – svarsto sociologas.

Nors galbūt tam tikrai daliai lenkakalbių mūsų šalies gyventojų iš tiesų svarbiausia ekonominė gerovė, tačiau jie mielai eina paskui tuos, kurie kelia reikalavimus dėl lenkų kalbos mokyklose. Pastaruoju metu stebima tendencija, kad prie tautiniu pagrindu sukurtų politinių darinių šliejasi vis daugiau rusų, kuriems vieniems gal ir neparanku kažko reikalausti, o štai, anot V. Gaidžio, prie lenkų traukinio jie neblogai jaučiasi ir kartu gali daugiau.

Seimo Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų frakcijos bei Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto narys Arvydas Anušauskas „Veidui“ priminė, kad Vilniaus regionui, kuriam priklauso ir Vilniaus bei Šalčininkų rajonai, buvo nuolat rengiami plėtros planai. Naujausias parengtas 2014–2020 metams.

„Paradoksalu, bet šie planai niekaip nekeičia minėtų rajonų gyvenimo: nedarbo lygis išlieka aukštas, tiesioginių užsienio investicijų vienam gyventojui tenka šimtus kartų mažiau negu Vilniuje. Net peržiūrėjus valstybinių projektų sąrašą šiame regione darosi akivaizdu, kad didžiausia dalis tenka Vilniaus miesto savivaldybei“, – tvirtina A. Anušauskas.

Minimame regione 2012 m. buvo pradėta ar baigta vos 15 projektų, tarp kurių didžiausias – Šalčininkų miesto urbanistinės infrastruktūros tvarkymas, taip pat įsteigta keletas daugiavfunkčių centrų Šumsko, Mostiškių, Lavoriškių miesteliuose... „Manyčiau, visos didžiosios partijos atsakingos, kad lenkiškas pakraštys vystomas taip lėtai. Atsakomybė tenka ir dvejus metus valdančiojoje daugumoje praleidusiai LLRA, kuri nėra atvėrusi

VEIDO: ARCHYVO NUOTR.

savivaldybių investicijoms. Tai sakau iš patirties, nes pačiam teko ginti investuotoją, net pasitelkus į pagalbą Seimo kontrolierių“, – kaltuosius dėl regiono atsilikimo vardija parlamentarai.

Pasak jo, ministerijos ir Vyriausybė turėtų ne tik siūlyti „popierinius“ regionų plėtros planus, bet ir kontroliuoti, kaip jie vykdomi, suteikti pagalbą iniciatyvoms vietos bendruomenėms.

A. Anušauskas pasigenda aktyvios Švietimo ir mokslo bei Kultūros ministerijų pozicijos, įtraukiant lenkiškus regionus į bendras su lietuviškais rajonais švietimo ir kultūrinės programos. „Man susidaro įspūdis, kad kartais bijoma šių rajonų bendruomenės, meno kolektyvus kviešti į bendrus renginius, nors mielai pasikviečiama svečių iš Lenkijos“, – stebisi A. Anušauskas.

Tačiau jis neatmeta tikimybės, kad gali būti jaučiamas atsilikimas ir iš lenkakalbių pusės. „Riksmiškai apie diskriminaciją, priverstinį lietuvių kalbos mokymo stiprinimą ir

Dauguma apklaustųjų negalėjo tiksliai pasakyti Lietuvos lenkų rinkimų akcijos pavadinimo ir šią politinę partiją vadino „lenkų partija“ arba sakydavo, kad balsuoja „už Tomaševskį“.

panašūs sklinda daugiausia iš tų, kurie renka si politinius dividendus. Susidaro įspūdis, kad Lietuvos lenkų rinkimų akcijai yra parankesnis minėtų regionų ir jų gyventojų atsilikimas, atsilikimas, nes tai leidžia išlaikyti savo priklausomybę vietinį elektoratą“, – mano A. Anušauskas.

Valdančiosios Lietuvos socialdemokratų partijos frakcijos Seime seniūnė Irena Šiaulienė priminė anksčiau gyvusią Pietryčių Lietuvos programą (politinėje Lietuvos geografijoje dabar taip apibrėžiamas šis problemiškas regionas). „Ją šioje sesijoje, opozicinėje darbotvarkėje mėgino atgaivinti konservato-

Šalčininkiečiai šokių ir dainų sukūryje

riai ir taip pademonstruoti savo rūpinimąsi minėtu kraštu. Bet jie rėmėsi sena samprata, kaip spręsti regiono problemas, siūlė įsteigti Pietryčių Lietuvos regiono plėtros fondą, kurio steigėja būtų Vyriausybė. Mes nepritarėme, nes tai, pasak Teisės ir teisėtvarkos komiteto, prieštarauja Konstitucijai, o ir biudžete nėra tokių finansinių galimybių“, – tvirtina I. Šiaulienė.

Pasak jos, regiono problemas spręsti galima panaudojant finansinę ES paramą. Esą atsakyti, kas konkrečiai nuveikta minėtame bare, geriausiai gali Vyriausybė.

Algirdui Butkevičiui, valdančiosios Socialdemokratų partijos ir Vyriausybės vadovui, „Veidas“ uždavė klausimą: ar didžiosios, tradicinės partijos nesijaučia pamiršusios lenkiško Lietuvos pakraščio ir jame gyvenančių žmonių, o jei taip, ar ketinama imtis realių priemonių, kad šiuos kraštus pasiektų daugiau investicijų, pagerėtų žmonių ekonominė, socialinė padėtis?

Ministro pirmininko atstovė spaudai Evelina Butkutė-Lazdauskienė, atsakiusi premjero vardu, tvirtino, kad A. Butkevičius ne kartą lankėsi Pietryčių Lietuvos regionuose,

taip pat ir Šalčininkuose, ir yra puikiai susipažinęs su juose susiklosčiusia ekonomine, socialine padėtimi. Problemoms, susijusioms su nedarbu, nepakankama darbuotojų kvalifikacija spręsti ir investicijoms pritraukti premjeras pasitelks naujai sukurtą valstybės ir Europos Sąjungos fondų lėšų investavimo instrumentą – vadinamąsias integruotas teritorines investicijas.

Ar toks premjero atsakas skiriasi nuo „popierinių“ regiono gelbėjimo planų? Ar valdžios žmonių žodžiai įtikins geresnių laikų nesulaukiančius Šalčininkų ir Vilniaus rajonų gyventojus? ■

GRUODŽIO 12 d.

veidas

**METŲ
ŽMOGŪS**

**Sėkmingiausioji
iš sėkmės istorijų**

Prenumerata – www.veidas.lt
Reklama „Veide“ – tel. (8 5) 264 9422

Apklausa rodo, kad visuomenė investicijas į kelius vertina kaip matomiausias ir duodančias didžiausios naudos

SUSISIEKIMAS

Modernizuojama transporto infrastruktūra keičia Lietuvos veidą

Lietuvos transporto ir logistikos sektorius 2013 m. sukūrė 11,7 proc. bendrojo vidaus produkto – beveik 3 proc. daugiau nei 2007 m. Tai trečias pagal svarbą ekonomikos sektorius po pramonės ir prekybos, o transporto infrastruktūros gerinimas suteikia naujų galimybių verslui plėtoti ir investicijoms pritraukti.

Indrė Zimblytė

Lietuvai, kaip geografinėje kryžkelėje esančiai valstybei, išplėtotą transporto infrastruktūrą yra ypač svarbus veiksnys, todėl 2007–2013 m. laikotarpiu Lietuvos transporto sektoriui skirti beveik 5,4 mlrd. Lt Europos Sąjungos (ES) struktūrinių fondų lėšų turėjo didelės įtakos ir ekonominiams šalies augimui.

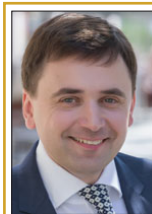
Panaudojant šias investicijas pagerinta Lietuvos kelių ir geležinkelių infrastruktūra, modernizuoti jūrų ir oro uostai, didžiuosiuose šalies miestuose buvo diegiamas ekologiškas viešasis transportas. Projektai, kuriems suteikta minėto laikotarpio ES parama, tebėra vykdomi iki 2015 m. pabaigos – iš viso susisiekimo sektoriuje jų bus įgyvendinta apie 340.

Apskaičiuota, kad vienas litas, investuotas į transporto sektorių, generuoja 3,5 lito grąžą. Susisiekimo ministerijos kancleris Tomo Karpavičiaus teigimu, ES investicijos į transporto sektorių suteikia didžiulę pridėtinę vertę Lietuvai. „Įgyvendinant ES paramos lėšomis finansuojamus projektus, sukuriama papildomų darbo vietų ne tik transporto, bet ir susijusiose sektoriuose. Be to, patogi transporto infrastruktūra yra svarbi siekiant plėtoti verslą, mažinti periferinių regionų atskirtį ir didinti jų konkurencingumą. 2014–2020 m. laikotarpiu toliau tobulindami šalies infrastruktūrą sieksime užtikrinti sklandų

judėjimą, mažinti aplinkos taršą, skatinti skirtingų transporto rūšių sąveiką“, – vardija T. Karpavičius.

Keliai atsirikė didžiausią dalį

Daugiau kaip pusė šalies susisiekimo sektoriui skirtų 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos lėšų panaudota kelių tinklui modernizuoti. Lietuva – nedidelių atstumų valstybė, todėl išplėtotą ir modernizuotą kelių infrastruktūrą skatina didesnius kro-

SM ANCHIVO NUOTR.

T. Karpavičius: „Patogi transporto infrastruktūra svarbi plėtojant verslą ir mažinant periferinių regionų atskirtį“

vininio transporto srautus. Asociacijos „Lietuvos keliai“ vykdomasis direktorius Rimvydas Gradauskas atkreipia dėmesį, kad ES lėšomis finansuojami projektai sudaro didelę kelininkų darbų dalį: „Kelių rekonstrukcijos darbus kelių įmonės dažniausiai atlieka iš ES lėšų, todėl įsivaizduokite, kokia būtų situacija, jei neturėtume šio finansavimo. Reikia pripažinti, kad dideliems projektams valstybės biudžeto nepakaktų.“

ES parama sunkmečiu buvo tarsi gelbė-

jimosi ratas daugeliui ūkio šakų. Šios lėšos padėjo ir Lietuvos periferiniams regionams – per juos einantys tarptautinės reikšmės keliai tampa verslo atspirties tašku, aplink transporto mazgą ima kurtis daugiau įmonių. Nedarbo lygis dėl investicijų poveikio sumažėjo 1,4 proc. SEB banko vyriausioji analitikė Vilija Tauraitė pastebi: „Atokesniuose šalies regionuose su ES pagalba dažnai buvo vykdomi ir miestų ar miestelių gatvių rekonstrukcijos projektai, kuriems pačios savivaldybės nebūtų turėjusios lėšų.“

Kelininkai taip pat pripažįsta: valstybė pati viena nebūtų pajėgi pasiekti nė pusės to, ką per daugiau nei septynerius metus pavyko įgyvendinti pasitelkus ES fondų lėšas. Apklausa rodo, kad ir visuomenė investicijas į kelius vertina kaip matomiausias ir davusias didžiausią naudą. Bendrovės „BGI Consulting“ ekspertų atliktas ES paramos kelių transporto sektoriui efektyvumo ir poveikio vertinimas parodė, kad socialinė ir ekonominė investicijų nauda į šiuos projektus sąnaudas viršijo nuo 1,12 iki 2,35 karto.

Saugesnis eismas, patogesnis susisiekimas

ES investicijos į Lietuvos kelių infrastruktūrą – itin svarbus veiksnys, siekiant

Rekonstruoti keliai gerina tarptautinį ir vietinį susisiekimą, kuria palankesnes sąlygas verslui, padeda taupyti laiką ir lėšas

SM ARCHIVO NUOTR.

pagerinti eismo saugą bei užtikrinti eismo sąlygas, atitinkančias eismo intensyvumo lygį, kelių svarbą ir tarptautinius standartus. Tai ypač reikšminga turint omenyje, kad 2009 m. valstybės skiriamos lėšos keliams buvo gerokai sumažintos. Finansinį stygių kompensuoti padeda 2007–2013 m. laikotarpiu keliams modernizuoti skirta apie 3 mlrd. Lt ES struktūrinė parama. Be šios paramos nebūtų buvę įgyvendinti didžiausi pastarųjų metų projektai, tokie kaip europinių magistralių modernizavimas, Kairių, Priekulės bei Vilniaus pietinio ir vakarinio aplinkkelių tiesimas, Jakų žiedinės sankryžos prie Klaipėdos rekonstrukcija. Rekonstruoti keliai gerina tarptautinį ir vietinį susisiekimą, kuria palankesnes sąlygas verslui, padeda taupyti laiką ir lėšas.

Per septynerių metų laikotarpį visoje Lietuvoje buvo modernizuota daugiau kaip 400 km magistralinių kelių, statomos estakados, viadukai, tiesiami aplinkkeliai, regionuose išasfaltuota daugiau kaip 700 km žvyrkelių. Be to, visose šalies savivaldybėse buvo rekonstruojamos gatvės ir vietinės reikšmės keliai – iš viso apie 250 km.

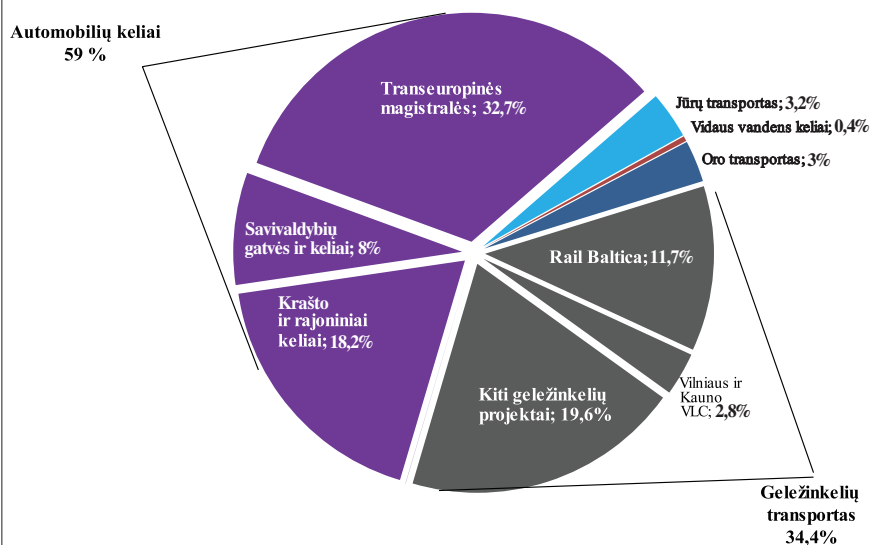
Siekiant gerinti eismo saugą, ES lėšomis keliuose taip pat diegtos inžinerinės eismo saugos priemonės: rekonstruotos pavojingos sankryžos, daugelis jų – į žiedines su apšvietimu, gyvenvietėse ties intensyvaus eismo keliais tiesi dviračių takai. Atlikti darbai pasiteisino: avaringumo situacija valstybinės reikšmės keliuose gerėja, gerokai sumažinta „juodųjų dėmių“.

Oro uostai – modernesni

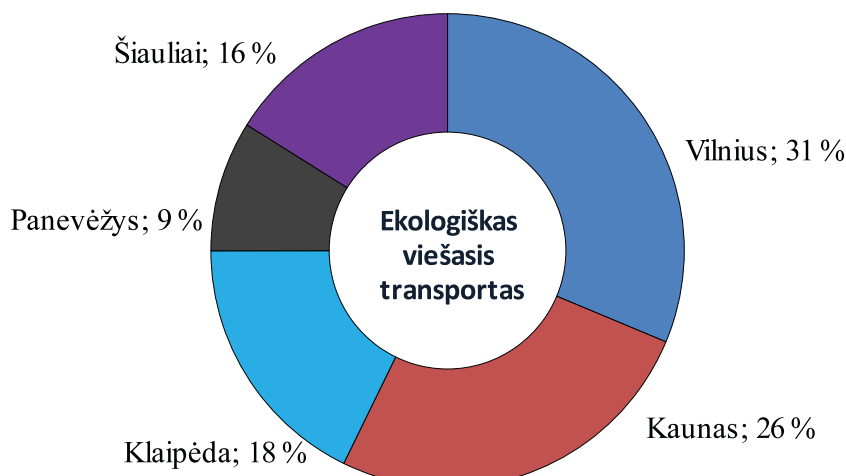
ES investicijos gerokai pakeitė ir Lietuvos oro uostus – jie tapo patogesni, saugesni, patrauklesni keleiviams ir oro linijų bendrovėms. 2007–2013 m. laikotarpiu šalies oro uostams modernizuoti skirta apie 160 mln. Lt ES Sanglaudos fondo paramos. „Vienas mūsų strateginių tikslų – gerinti keleivių patirtį, tad ES lėšas nau-

2007–2013 M. ES INVESTICIJOS Į LIETUVOS TRANSPORTO SEKTORIŲ (5,358 MLRD. LT)

Ekonomikos augimo veiksmų programa:

Sanglaudos skatinimo veiksmų programa:

►dojame tam, kad pasiektume šį tikslą. Taip pat vykdėme ir vykdome projektus, kurie pagelbėja mūsų vidiniams klientams, tai yra toms įmonėms, kurios veikia oro uostų teritorijoje, įskaitant ir pačias oro linijų bendroves“, – sako VĮ „Lietuvos oro uostai“ Vilniaus filialo direktorius Artūras Stankevičius.

Ekonominė oro uostų veiklos nauda neabejotina: pagal aviacijos pasaulyje priimtą statistiką, milijonas keleivių oro uoste gali sukurti tūkstantį darbo vietų visoje šalyje. Būtent todėl ES ir Lietuvos biudžeto lėšomis pagerinta oro uostų infrastruktūra leis Lietuvai plačiau atverti vartus pasauliui.

Keleivių patogumu pasirūpinta Vilniaus oro uoste statant naują keleivių terminalą. Įsigyta nauja aviacijos saugumo įranga – keturi vienos krypties perėjimo vartų blokai – leido pagreitinti keleivių persėdimą į kitą lėktuvą. Naujasis Vilniaus oro uosto terminalas pritaikytas pagal Šengeno konvencijos reikalavimus ir užtikrina galimybę atskirti Šengeno ir ne Šengeno erdvės keleivių srautus. Rekonstruota priešgaisrinė gelbėjimo stotis, nutiestas naujas orlaivių riedėjimo takas, atnaujinta perono danga, riedėjimo takai, perimetro tvora.

Naujas Šengeno reikalavimus atitinkantis keleivių terminalas iškilo ir Kauno oro uoste, čia taip pat atnaujintas lėktuvų kilimo ir tūpimo takas, įrengtas naujas riedėjimo takas, išplėstas orlaivių stovėjimo peronas. Palangos oro uoste atlikta keleivių terminalo, skirto Šengeno šalių piliečiams, rekonstrukcija, pastatytas ne Šengeno šalių piliečiams skirtas priestatas, avarinių gelbėjimo darbų pastatas, patobulinta degalų bazė, suprojektuotas šiaurinis orlaivių riedėjimo takas su peronu.

Pasak A.Stankevičiaus, aviacijos sektoriui ES lėšos labai svarbios, nes valstybei finansinė našta veikiausiai būtų per sunki: „Aviacija – viena brangiausių šalies transporto šakų, tad ją išlaikyti, o juolab tobulinti, neatsilikant nuo pasaulio tendencijų, irgi yra brangu.“

ES investicijos – ir į jūrų uostą bei geležinkelius

ES paramos lėšomis sėkmingai pasinaudota modernizuojant Klaipėdos valstybinį jūrų uostą. Keleivių ir krovinių aptarnavimo infrastruktūrai uoste gerinti buvo skirta daugiau nei 370 mln. Lt 2007–2013 m. laikotarpio ES investicijų. Šios lėšos leido įgyvendinti didžiausią uosto projektą – laivybos kanalo gilinimą ir platinimą, užtikrinusį galimybę į Klaipėdą įplaukti gerokai didesnio ilgio ir pločio laivams, turėti suskystintų gamtinių dujų terminalą, priimti didžiuosius kruizinius laivus – o tai reiškia didesnę uosto konkurencingumą. Į šį projektą investuota 127,3 mln. Lt, iš kurių 83 mln. Lt – ES struktūrinės paramos dalis.

Šių metų birželį uoste baigtas statyti moderniausias terminalas Baltijos šalyse vadinamas Centrinis Klaipėdos terminalas, galintis aptarnauti apie pusę milijono kelei-

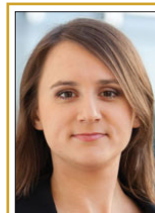
ES investicijų dėka Lietuvos oro uostai tapo patogesni, saugesni, patrauklesni keleiviams ir oro linijų bendrovėms

vių ir perkrauti apie 5–6 mln. tonų krovinių per metus. Šio terminalo įkūrimas aktualus visam transporto sektoriui, nes atsirado dar viena intermodalinio pervežimo ašis – jūrų greitkelis, sujungtas su automagistrale Klaipėda–Vilnius, IXB tarptautinio transporto koridoriaus dalimi. Klaipėdos uosto infrastruktūros modernizavimas uostui padeda stiprėti ir veržtis į lyderių pozicijas. Be to, kartu formuojamas ir Lietuvos, kaip turistams patrauklios šalies, įvaizdis.

Su Klaipėdos uosto veikla glaudžiai susijęs ir šalies geležinkelių tinklas. Įskaitant uostui aptarnauti skirtas geležinkelio linijas, iš viso 2007–2013 m. į Lietuvos geležinkelių infra-

organizuojamas ir valdomas visos šalies traukinių eismas, automatiškai sudaromi ir koreguojami traukinių grafikai, derinamos eismo pertraukos geležinkelių infrastruktūros priežiūrai ir remonto darbams, operatyviai reaguojama į susidariusias pavojingas situacijas.

Pastaraisiais metais AB „Lietuvos geležinkeliai“ daugiausia dirbo prie europinės vėžės geležinkelio linijos „Rail Baltica“. Šis projektas laikomas prioritetiniu transeuropinio transporto tinklo projektu. Nutiesta europinės vėžės geležinkelio linija iki Kauno užtikrins naujas aukštos kokybės keleivių susisiekimo ir krovinių gabenimo paslaugas tarp Baltijos ir ES šalių.

V. Tauraitė: „Geresnė transporto ir logistikos infrastruktūra tiesiogiai gerina verslo sąlygas ir gyvenimo kokybę, pritraukia papildomų investicijų“

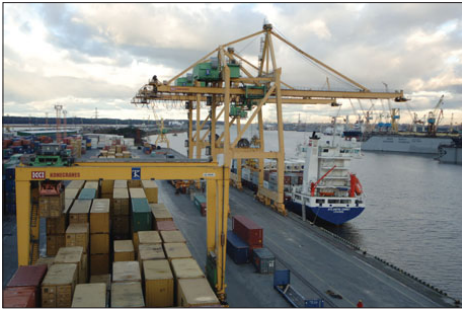
struktūrą investuota daugiau nei 1,8 mlrd. Lt ES struktūrinės paramos. Panaudojant šias lėšas buvo modernizuojamos geležinkelio linijos, dalyje ruožų tiesiami antrieji keliai, kuriama infrastruktūra Vilniaus ir Kauno vietšiesiems logistikos centrams. Eismo saugai gerinti modernizuojama infrastruktūros diagnostikos sistema, elektros tiekimo ir signalizacijos sistemos.

Vilniuje ES lėšomis įrengtas geležinkelių eismo valdymo centras, tenkinantis visus ES geležinkeliams keliamus reikalavimus. Jame

Užtikrinta lyderių pozicija

Visi šie pokyčiai Lietuvos oro uostuose, Klaipėdos jūrų uoste, geležinkelių ir kelių infrastruktūroje įrodo, kad Lietuva greitu tempu žingsniuoja siekdama užtikrinti sklandų tarptautinio ir tranzitinio transporto judėjimą bei eismo saugą, būtiną šiuolaikiškai transporto infrastruktūrai. Įgyvendinama ES lėšomis remiamas projektus, Lietuva visą šį laiką buvo tarp pirmaujančių Bendrijos narių, o pasiektas rezultatas – geresnė transporto ir logistikos infrastruktūra.

„Tai tiesiogiai gerina verslo sąlygas ir gyvenimo kokybę, ir tai yra netiesioginis veiksnys, pritraukiant papildomų investicijų. Kartais transporto infrastruktūra gali tapti lemiamu investiciniu veiksmu nuo pat pradžių. Pavyzdžiui, jei nėra patogių skrydžių, poten-

Didžiausias Klaipėdos valstybiniame jūrų uoste įgyvendintas projektas – laivybos kanalo gilinimas ir platinimas ▲

cialius investuotojas gali nebandyti applan-
kyti tokios šalies“, – teigia SEB banko analiti-
kė V.Tauraitė.

Lietuva neketina sustoti

Europos Komisija ES transporto sektoriui 2014–2020 m. laikotarpiu iš viso skyrė 26,3 mlrd. eurų, iš jų 11,3 mlrd. – Europos trans-
porto jungtims modernizuoti valstybėse narėse, atitinkančiose finansavimo iš Sanglaudos fondo reikalavimus. Lietuvai numatyta skirti apie 365 mln. eurų. Tačiau Lietuva taip pat galės pretenduoti ir į likusią visoms Europos valstybėms skiriamą konkursinę (apie 15 mlrd. eurų) ES paramą. „Sumos išties didelės. Kad gautume

dalį šių lėšų, Europos Komisijos vertinimui ir atrankai turėsime teikti didžiausią ES pridėtinę vertę turinčius projektus. Pagal finansavimo taisykles ir ES strateginius tikslus didžioji finansavimo dalis turėtų būti skirta geležinkelio kelių, patenkančių į pagrindinį Europos transporto infrastruktūros tinklą, rekonstrukcijai ir plėtrai“, – sako T.Karpavičius.

Geležinkelių transporto TEN-T tinklo elementuose didžiausias iššūkis yra Pietų–Šiaurės krypties infrastruktūros trūkumas, todėl numatoma toliau įgyvendinti projektą „Rail Baltica“, diegti naujas geležinkelių eismo valdymo ir kontrolės sistemas.

Efektyvus susisiekimas geležinkeliais

gerintų Lietuvos pasiekiamumą, sudarytų sąlygas patogiai ir sklandžiai pasiekti Baltijos jūros regiono valstybių administracinius, kultūrinius ir politinius centrus, leistų įgyvendinti ES TEN-T tinklo politikos nuostatas – užtikrinti sklandų krovininių ir keleivių judumą. Tiesiant reikalingas TEN-T jungtis Lietuvoje, bus padidintos galimybės tą patį krovinį paeiliui gabenti kelių rūšių transporto priemonėmis. Taip pat būtina įrengti trūkstantis aplinkkelius, leisiančius greičiau pasiekti kelionės tikslą, gerinti eismo saugos ir aplinkosaugos parametrus, įdiegiant transporto eismo informavimo ir srautų valdymo sistemas. Siekiant užtikrinti eismo saugą būtina diegti naujus ITS kontrolės, valdymo ir signalizacijos bei energijos posistemų projektus. Efektyvios valdymo sistemos sumažintų valdymo išlaidas, galimų žmoniškųjų klaidų tikimybę.

Lietuva yra antra ES šalis narė (po Danijos), suderinusi 2014–2020 m. ES struktūrinių ir investicijų fondų programą su Europos Komisija. Tai suteikia galimybę anksčiau pradėti įgyvendinti suplanuotus projektus ir greičiau pasiekti užsibrėžtus tikslus. Tai padaryti vien nacionalinio biudžeto lėšomis būtų sunku. 2014–2020 m. daugiausia ES fondų lėšomis bus modernizuojama transeuropiniam transporto tinklui priklausanti Lietuvos geležinkelių ir kelių infrastruktūra, tiesiamos reikalingos jungtys, gerinamos jūrų transporto eismo sąlygos Klaipėdos uoste, aplinkosaugos ir skrydžių saugos sąlygos – oro transporto srityje. „Svarbiausia, kad Lietuva neketina sustoti“, – įsitikinęs Susisiekimo ministerijos kancleris T.Karpavičius. ■

2007–2013 m. į Lietuvos geležinkelių infrastruktūrą investuota daugiau nei 1,8 mlrd. Lt ES struktūrinės paramos ▲

Europos regioninės plėtros fondas
Sanglaudos fondas

TRANSPORTAS

Kaunas sėkmingai kratosi duobėto miesto vardo

Gatvių atnaujinimui sutelkęs didesnius finansinius aktyvus ir pasitelkęs itin efektyviai dirbančią asfalto klojimo mašiną „Remix Plus“, Kaunas trauško paskutinius stereotipų apie duobėtą miestą likučius.

Arnoldas Bukelis

Keturias funkcijas vienu metu sugebantis atlikti „Remix Plus“ aparatas šiuo metu yra vienintelis tokio tipo įrenginys visoje Rytų Europoje. O, tarkime, Skandinavijos šalyse praktiškai visos gatvės tiesiamos naudojant šią technologiją. Lietuvoje „Remix Plus“ mašina dirba beveik du dešimtmečius, bet ilgą laiką su ja dirbantys kelininkai tvarkė svarbiausius užmiesčio kelius.

Situacija pasikeitė praėjusiais metais, kai Kauno miesto savivaldybė ir bendrovė „Kauno tiltai“ pasirašė trejų metų sutartį. Dabar norint suskaičiuoti su „Remix Plus“ aparatu per šiuos metus sutvarkytas svarbias Kauno gatves, vos užtenka abiejų rankų pirštų.

„Iškart nerizikavome su pagrindinėmis gatvėmis. Norėjome pasižiūrėti, kaip yra dirbama, ir įsitikinti, ar mus tenkina šių darbų kokybė. Tas vadinamasis pilotinis projektas Ašigalio gatvėje užpėrnai pasiteisino, todėl šįmet rangovui buvo patikėtas kur kas didesnis darbų frontas. Šiuo metu jau dėliojamės kitų metų planus. Planuojamos ne mažesnės darbų apimtys nei šįmet“, - teigė Kauno meras Andrius Kupčinskas.

Į Lietuvą atslinkus pirmiesiems šalčiams, asfalto klojimo mašina su Kauno gatvėmis atsiveikino iki kitų metų pavasario, tad dabar puiki proga apžvelgti per šiuos metus miesto gatvėse įvykusius pokyčius.

Kur kas ekonomiškiau

Šįmet kelininkai iš viso sutvarkė kelias dešimtis didesnių ar mažesnių Kauno gatvių bei gatvelių. Tarp jų – K.Petrausko gatvės, Savanorių prospekto įkalnės, K.Veverskio, Z.Gerulaičio ir Palemono gatvių rekonstrukcijos, Šiaurės prospekto, Draugystės, M.Jankaus, Pravieniškių, Keramzito, Pamario, Chemijos, Panerių, Elektrėnų, Biruliškių, J.Lukšos-Daumanto, Kiškių ir kitų gatvių kapitalinis remontas. Šįmet į gatvių atnauji-

KAUNO MIESTO SAV. ARCHIVO NUOTR.

nimo darbus ir Panemunės tilto statybą Kaunas investavo daugiau nei 100 mln. Lt.

„Vertinant šių metų gatvių tvarkybą reikia išskirti „Remix Plus“ aparato indėlį. Juo miesto gatvės išasfaltuojamos sutaupant milijonus litų. Asfaltuojant įprastu būdu būtų išleista iki dešimties kartų daugiau lėšų, tad karšto regeneravimo technologiją naudojantis įrenginys ne tik patikimas ir greitas, bet svarbiausia – ekonomiškias. Skeptikai, sakantys, kad šiuo metodu išasfaltuotos gatvės greitai nusidėvės, klysta. Turime puikių pavyzdžių, kad yra priešingai, pavyzdžiui, H. ir O.Minkovskių gatvė, šia technologija išasfaltuota prieš daugiau nei dešimtmetį, ir dabar yra geros būklės“, - teigia Kauno miesto tarybos narys Vygantas Gudėnas.

Nebereikės lopyti

Pasak V.Gudėno, kitais metais darbų tempai tikrai nemažės. Tikimasi, kad pagaliau bus pradėta Raudondvario plento rekonstrukcija, bus ne tik atnaujinama važiuojamoji gatvės dalis, bet ir keičiamos komunikacijos, įrengiami nauji lietaus ir nuotekų kanalizacijos tinklai, šaligatviai, viešojo transporto stotelės ir kt.

„Anksčiau nemažai lėšų pareikalavdavo kasmetinis duobių tvarkymas. Dabar su „Remix Plus“ atnaujinus daugelį pagrindinių

„Kitąmet Lietuvos automobilių kelių direkcija Kaunui planuoja skirti 25 mln.

Lt. Tai yra 10 milijonų daugiau, nei buvo skirta šiemet.

miesto gatvių jų lopyti jau nebereikės. Todėl atlikusias lėšas galėsime skirti ir mažesnių gatvelių tvarkymui“, - tikisi Kauno miesto savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotojas Remigijus Skilandis.

Tvarkė ne tik gatves

R.Skilandis taip pat paminėjo šiemet Kaune įrengtas aštuonias iškilias perėjas, sutvarkytas 16 įvažių į švietimo įstaigas ir daugiabučių namų kiemus, atnaujintas šviesoforines sankryžas. Kalbėdamas apie kitą labai svarbų Kauno projektą – Panemunės tiltą, Kauno miesto savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotojas pabrėžė, kad statybos vyks ta sklandžiai ir neatsilieka nuo grafiko.

Kas dar laukia?

Kitais metais planuojama kapitaliai sutvarkyti K.Baršausko gatvę, Pramonės prospektą, Taikos prospektą, Tvirtovės alėją, likusią K.Petrausko gatvės atkarpą, Savanorių prospekto ir Veiverių gatvės pradžios būklės atkarpas bei kitas miesto gatves. ■

REKONSTRUOTA AR REMONTUOTA SU „REMIX PLUS“

Eil. Nr.	Pavadinimas	Vertė, Lt	
		Darbų, 2014 m. Kaune atliktų su „Remix Plus“ mašina, vertė	Kiek tai būtų kainavę rekonstruojant gatvę (preliminari suma)
1	Ašigalio g.	830 tūkst.	5,8 mln.
2	Keramzito g. – Pamario g.	365 tūkst.	2,5 mln.
3	Chemijos g.	340 tūkst.	2,4 mln.
4	Panerių g.	665 tūkst.	4,7 mln.
5	Elektrėnų g.	1,43 mln.	10 mln.
6	Biruliškių g.	365 tūkst.	2,5 mln.
7	Šiaurės pr.	2,11 mln.	14,8 mln.
8	Karaliaus Mindaugo pr.	2,8 mln.	20 mln.
9	Tunelio g.	1,8 mln.	12 mln.
10	Jonavos g.	5,1 mln.	35mln.
Iš viso		15,8 mln.	110 mln.

Užsisakyk metinę žurnalo AUTO BILD LIETUVA PRENUMERATĄ

ir laimėk:

**vos už
66,00 Lt /
19,11 eur**

● **GRUODŽIO 1–14 D.** kas savaitę laimėk nuolaidą PZU draudimui, naują katalogą „Ilgalaikiai testai 2014“ arba Lietuvos pašto termopudelį.

● Didžiąją prizų dalybę savaitę – **GRUODŽIO 15–19 D.** – šansas laimėti pasikartos visiems dar nelaimėjusiems. Jūsų laukia: **du** nuolaidų kuponai PZU draudimui, **trys** Lietuvos pašto termopuodeliai, **penki** nauji katalogai „Ilgalaikiai testai 2014“, **penki** „Sonax“ ledo tirpikliai, **penki** kilimėliai pelei, **penkios** kelioninės gertuvės

Kas suskubs, tam šansų laimėti daugiau!

Akcija vyksta iki 2014 m. gruodžio 19 d.

PRENUMERATOS KAINA 2015 METAIS:

1 mėn.	5,50 Lt / 1,59 eur
3 mėn.	16,50 Lt / 4,78 eur
6 mėn.	33,00 Lt / 9,56 eur
12 mėn.	66,00 Lt / 19,11 eur

Žurnalą AUTO BILD LIETUVA galite prenumeruoti:

- visuose Lietuvos paštuose
- visuose PayPost skyriuose;
- interneto svetainėje www.prenumeruok.lt

AKCIJOS PARTNERIAI:

Akcijos taisyklės skelbiamos interneto svetainėje www.auto-bild.lt

LIETUVA IŠ PUSIAU PARLAMENTINĖS TAMPA PUSIAU PREZIDENTINĖ. TAI BLOGAI?

Valdžios trikampyje, kurį Lietuvoje sudaro Prezidentūra, Seimas ir Vyriausybė, pastaruoju metu galios akivaizdžiai persiskirstė prezidentės Dalios Grybauskaitės ir premjero Algirdo Butkevičiaus naudai, Seimui nesugebant deramai atlikti visų savo pareigų.

Audrius Bačiulis

Kaip rodo patirtis, toks galių pertekėjimas nuo vieno prie kito poliaus Lietuvoje yra nuolatinis ir nekeliantis jokių grėsmių konstitucinei sąrangai.

Vadovaujant Daliai Grybauskaitei, Lietuva iš pusiau parlamentinės respublikos pamažu tampa labiau prezidentine respublika – neseniai vykusioje politologų konferencijoje pavojaus varpu skambino žymus politologas Alvidas Lukošaitis. Pasak jo, tai liudija vis aktyvesnis prezidentės kišimasis į Vyriausybės darbą, ypač skiriant ir atleidžiant ministrus, taip pat „parlamentinės kontrolės funkcijos konvertavimas į prezidentinės kontrolės funkciją“, nes Prezidentūra, jausdama Seimo silpnumą ir neįgalumą, užpildo tuščias galios nišas ir perima dalį funkcijų, pirmiausia – Vyriausybės veiklos priežiūrą.

Nustatęs visiškai teisingą dabartinio Seimo diagnozę – silpnumą, neįgalumą ir neefektyvumą, A.Lukošaitis, kuris taip pat yra ir Seimo Parlamentinių tyrimų departamento direktorius, padarė labai ginčytiną išvadą, esą dėl to kylantis pavojus demokratijai, nes krintanti jos kokybė.

Be jokios abejonės, prasta tautos išrinktųjų Seimo narių kokybė neigiamai veikia visą Seimo darbą, o Seimo nesugebėjimas veiksmingai prižiūrėti Vyriausybės veiklos veda ją į pagundą savavaliauti. Ir jeigu šalia Seimo ir Vyriausybės nebūtų dar vienos demokratiškai renkamos valstybinės valdžios institucijos – Prezidentūros, demokratijai Lietuvoje tikrai kiltų pavojus. Tačiau toji institucija yra, Vyriausybės priežiūrą, kaip pripažįsta pats A.Lukošaitis, Prezidentūra vykdo, ir netgi labai intensyviai. Tad kokios bėdos?

Ar bėda dėl to, kad tą priežiūrą vykdo ne Seimas? Taip, tai nėra gerai, tačiau tai ne visos valstybės ir demokratijos, o tik vienos iš demokratinių valstybės institucijų – Seimo bėda. Tai tikrai negerina bendrosios Lietuvos valdžios kokybės, tačiau dar prieš dvejus metus, iš karto po rinkimų, visiems išmanantiems buvo aišku, kad nieko gero nei iš šio Seimo, nei iš jo suformuotos valdančiosios daugumos tikėtis neverta.

Šiandien kažkaip jau visi linkę pamiršti, kad šis Seimas, dar nepradėjęs dirbti, pelnė „pirtų balsų Seimo“ vardą, o pradėti dirbti jis galėjo tik todėl, kad Konstitucinis Teismas, susidūręs su neregėtai didele atsakomybe,

pasirėmė įstatymo raide, bet ne dvasia, ir nesiryžo paskelbti rinkimų negaliojančiais. Tačiau tai, kad šiam Seimui (teismui nedrįsus daryti įtakos demokratiniam žmonių pasirinkimui) buvo leista dirbti, nepadarė jo nei geresnio, nei kokybiškesnio, nei įgalaus. Pažiūrėkime tiesiai į akis: po 2012 m. rudens Seimo rinkimų į valdžią atėjo partijos, pilnos provincijos neišmanėlių, finansinių aferistų, Rusijos energetinių interesų lobistų ir tiesiog menkystų bei marionečių, klusniai vykdančių savo šeimininkų valią. Šių partijų suformuotą Ministrų kabinetą tuomet įvardijau kaip Lietuvos naikinimo Vyriausybę, kurią formavo skandaluose paskendę „prichvzatoriai“, teisiami sukčiai ir mokesčių vagys, priesaikos laužytojai, paskui kuriuos driekiasi įtarimų ne tik dėl rinkėjų balsų pirkimo, bet ir dėl korupcijos, kontrabandos, netgi tarnystės valstybei priešiškos jėgoms slėifas.

Praėjus mažiau nei metams po Seimo rinkimų, vienos pagrindinių valdančiosios daugumos politinių jėgų – Darbo partijos vadovybė buvo nuteista už finansines machinacijas ir mokesčių slėpimą. Dar po metų kitos valdančiosios partijos – Lenkų rinkimų akcijos lyderis viešai parėmė Ukrainą siaubian-

Dar prieš dvejus metus, iš karto po rinkimų, visiems išmanantiems buvo aišku, kad nieko gero nei iš šio Seimo, nei iš jo suformuotos valdančiosios daugumos tikėtis neverta.

čius Rusijos agresorius ir ėmėsi politinės destrukcijos Vyriausybėje, galimas dalykas, tokiu būdu siekdamas kaip nors sutrukdyti susitarimo tarp Ūkio ministerijos ir koncerno „Hitachi“ dėl atominę elektrinę statsiančios bendrovės pasirašymą.

Trečios valdančiosios partijos – „Tvarkos ir teisingumo“ žymius atstovus jau, galima sakyti, tradiciškai aplankė korupcija tiriantys STT pareigūnai. Pagrindinės valdančiosios partijos vadovybėje sėdi du atviri „Rosatom“ interesų atstovai, dar du žymūs šios partijos veikėjai padarė viską, kad iš Lietuvos būtų išvytas skalūnų dujų ieškoti norėjęs amerikiečių koncernas „Chevron“ ir kiek galima labiau stabdoma Klaipėdos suskystintų dujų terminalo statyba.

Jei kuris planuotas juodas darbas šio Seimo daugumai nepavyko, tai dėl dviejų

priežasčių: pirma, todėl, kad juos bandžiusieji daryti yra visiškai nevykėliai, nesugebantys padaryti jokio – nei juodo, nei balto darbo. Nėra ko stebėtis: juk iš visų valdančiosios daugumos Seimo narių miestuose, kuriančiuose Lietuvos ekonomiką ir išlaikančiuose valstybę, buvo išrinktas vos vienas. Visi kiti – gūdžios ir nykios provincijos atstovai, o kokie rinkėjai – tokie ir jų išrinktieji.

Antra priežastis: prezidentė D.Grybauskaitė, pasinaudodama visomis turimomis galiomis – tiek teisinėmis, tiek moralinėmis – pirma kiek galėdama blokavo labiausiai odiozinių figūrų paskyrimus į Ministrų kabinetą, o vėliau užsiėmė įmanomai maksimalia Vyriausybės, taip pat konkrečių jos narių, veiklos kontrole.

Pasekmes matome: Lietuvos energetinę nepriklausomybę neįgusios Birutės Vėsaitės Vyriausybėje nebėra, pavaldinių piktnaudžiavimo nemačiusio Dailio Barakausko Vyriausybėje nėra, jį delegavusios prorusiškos partijos spaudimo atlaikyti nepajėgusio (šiaip gero ministro) Jaroslavo Neverovičiaus Vyriausybėje nėra.

Į jų vietą prezidentės ir premjero sutarimu paskirti ministrai, ypač Rokas Masiulis ir Saulius Skvernelis, – tikriausiai geriausi įmanomi iš visų, kuriuos galima rasti Lietuvoje. Beje, šie paskyrimai verčia suabejoti dar vienu politologo A.Lukošaičio teiginiu, esą jie „buvo paskirti be jokio dialogo, diskusijų partinėse stovyklose ir visuomenėje“. Jeigu paskiriami geriausi, vadina-

si, tartasi ir diskutuota buvo – tik gal ne su tais, kurie manė, kad su jais turėtų būti tariamasi? Nes kažkaip sunku įsivaizduoti, kad sveiko proto ir gera Lietuvai linkintys politikai derintų, pavyzdžiui, Klaipėdos SGD terminalą pastatytiesio R.Masiulio skyrimą energetikos ministru su B.Vėsaitė ar Artūru Skardžiumi.

Svarbiausia, toks galių pasislinkimas nuo silpnos institucijos stipriosioms Lietuvai įprastas. Buvo laikai, kai prezidentas Algirdas Brazauskas kartu su Seimu tramdė premjero Adolfo Šleževičiaus Vyriausybę, buvo – kada Seimas kartu su premjeru A.Brazausku rengė apkaltą priesaiką sulaužiusiam prezidentui Rolandui Paksui. Dabar atėjo laikas, kai prezidentė D.Grybauskaitė kartu su premjero A.Butkevičiaus Vyriausybe kompensuoja neįgalaus Seimo nesugebėjimą dirbti. Tai normalu. ■

veidas

SPECIALUSIS PROJEKTAS

LABDARA IR ATSKIRTIES ĮVEIKIMAS

Kur eina riba tarp labdaros ir rinkodaros? Ar efektyviai panaudojamos socialinių programų lėšos?

APSKRITASIS STALAS

Kodėl 7 proc. Lietuvos piliečių neturi galimybių save realizuoti?

Prognozės Lietuvai negailestingos – 2020 m. galime turėti vos 2 mln. gyventojų. Nors darbo jėgos stygių galėtų kompensuoti neįgalūs žmonės, jie vis dar stumiami į užribį.

Dr. Algimantas Šindeikis, Vaiva Sapetkaitė

Savaitraštis „Veidas“ surengė diskusiją, kurioje aptarė neįgaliųjų socialinės integracijos problemas ir ateities perspektyvas. Joje savo išvalgomis dalijosi Vytauto Didžiojo universiteto Socialinių mokslų fakulteto dekanas, pirmasis Lietuvos atstovas, išrinktas į Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių komitetą, prof. dr. **Jonas Ruškus**, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (SADM) Neįgaliųjų reikalų departamento l. e. p. direktorė **Jolanta Šliužienė**, Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrijos „Viltis“, kuri yra tarptautinės organizacijos „Inclusion Europe“ narė, vadovė **Dana Migaliova**, Lietuvos neįgaliųjų draugijos pirmininkas **Zigmantas Jančiauskis** ir aklumo negalią turintis advokatas, apie dešimtmetį dirbęs SADM, **Jonas Vaškevičius**. Diskusiją moderavo savaitraščio „Veidas“ leidėjas dr. **Algimantas Šindeikis**.

A.ŠINDEIKIS: Tema jautri ir sudėtinga – neįgaliųjų socialinė integracija. Paskelbti Europos Komisijos tyrimo skaičiai, kad, jei padėtis nesikeis, 2020 m. Lietuvoje gali likti tik 2 mln. gyventojų. Kyla svarbus darbo rinkos klausimas: kas šalyje dirbs? Matyt, neįgaliųjų integracija yra labai aktuali, nes neturėsime ko samdyti, o dirbančiųjų paklausa bus didžiulė. Kaip jūs matote šią problemą?

D.MIGALIOVA: Lietuvoje yra 253 tūkst. neįgaliųjų, o iš jų darbo rinkoje dalyvauja vos 14 proc. Vis dėlto čia daugiau kalbame apie neįgaliuosius, sergančius somatinėmis ligomis (tai diabetas, širdies ligos, epilepsija ir kt.).

J.RUŠKUS: Manau, pirmiausia reikia nustoti kalbėti apie integraciją. Galvodami, kad yra žmonių, kuriuos turime integruoti, kuriuos reikia iš kažkur paimti ir kažkur įdėti, supnuojame požiūrį, jog tam tikra žmonių grupė yra atskirta, į juos žiūrime tarsi kaip į objektą, daiktą.

2010 m. Lietuva ratifikavo Jungtinių Tautų konvenciją, įsipareigodama laikytis tam tikrų principų. Pagrindinis jų – į negalią turinčius žmones nežiūrėkime kaip į objektą ar kažką svetimkūnį, kurį norime kažkur perkelti ar turime suremontuoti, pagerinti ir tik tada atiduoti visuomenei. Ne, į jį žiūrėkime kaip į visavertį subjektą, kurio niekur nereikia integruoti, nes jis jau ir taip yra visuomenės dalis. Taigi, kai sakome „integravimas“, tai yra visai kito požiūrio priėmimas. Juk negalią turintys žmonės nėra kažkas UŽ visuomenės ribų – jie jau yra visuomenėje. Nėra ko integ-

ruoti, o tik reikia sudaryti sąlygas jiems būti visaverčiais visuomenės nariais.

D.MIGALIOVA: Sovietmečiu daugelis neįgaliųjų žmonių buvo užribyje, jų niekur nematėme. Buvo sukurtas mitas, kad tarybinis žmogus yra sveikas, stiprus, nesvarbu, ar tai būtų žemės ūkio specialistas, ar kosmonautas. Tuomet buvo vartojamas terminas „asocialios šeimos“ ir esą tik jos susilaukdavo nevisaverčių palikuonių. Atėjus nepriklausomybei tikėjome, kad daug kas pasikeis. Kad ir norėdami gero, suskirstėme žmones pagal jų gebėjimus, prikūrėme daugybę barjerų, taigi dabar turime kuo užsiimti ir pagrindą prašyti iš Europos Sąjungos pinigų, kad juos šalintume. Pritariu profesoriui, kad nereikia apie neįgaliuosius galvoti kaip apie išskirtinę grupę žmonių. Jei kalbame apie aplinką, ar mamai su mažu vaiku vežimėlyje nereikia nueiti į parduotuvę ar polikliniką, pakilti į penktą aukštą? Arba senai močiutei? Turime kalbėti apie draugišką

aplinką, universalų dizainą visiems.

Paminėjote svarbų aspektą dėl mažėjančio gyventojų skaičiaus. Manau, kad ateis ta diena, kai neįgaliuosius išleis į darbo rinką, o ne tik naudosis jų vardu ar pažymėjimu, ir jie galės atlikti daug darbų. Galbūt vieni dirbs su informacinėmis technologijomis, o kiti – parduotuvėse: jau dabar, pavyzdžiui, prekybos tinklas „Rimi“ turi projektą su kurčiaisiais.

Vis dėlto, kad tai įvyktų, reikia peržiūrėti švietimo sistemą. Čia dominuoja akademiniai dalykai ir trūksta taikomųjų, o kai kalbama apie, tarkime, sutrikusio intelekto asmenis, jie gali būti geri darbininkai, jei būtų pradėti rengti tinkamu laiku. Dar mokykloje juos išskiriame, kuriame specialias programas, mokome juos tų dalykų, kurių jie neišmoks ar negalės panaudoti gyvenime. Paskui sugalvojame, kad reikia kažkokios profesinės reabilitacijos, o tada – stop. Nesukurta darbo sistema, nėra darbo asistentų, darbdaviai nemoty-

VIŠKARAIČIO, „BFL“ NUOTR.

Jolanta ŠLIUŽIENĖ
Neįgaliųjų reikalų departamento
prie SADM l.e.p. direktorė

„Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatyme pasakyta, kad už aplinkos pritaikymą atsakingi statinių savininkai, bet šis įstatymas bedantis.“

Prof. dr. Jonas RUŠKUS
Vytauto Didžiojo universiteto
Socialinių mokslų fakulteto dekanas

„Gerovės valstybė bus ne tada, kada ekonomika bus dar laisvesnė, o tada, kai bus sukurtos visiems vienodai prieinamos paslaugos.“

vuojami įdarbinti neįgaliųjų, nėra lankščių darbo grafikų, ir viskas stoja.

Z.JANČAUSKIS: Ne visai sutikčiau su teiginiu, kad sovietmečiu neįgaliųjų nebuvo. Turime aklyjų pavyzdį. Buvo sukurta visa sistema, pastatyta gamyklų, gyvenamųjų kvartalų, žmonės turėjo darbo. Vis dėlto dabar vėl kuriame socialines aklyjų įmones, vėl reikia valstybės subsidijų, nes viską sugriovėme.

Jei kalbėsime apie asmenis su fizine negalia, kurių organizacijai atstovauju, iš tiesų ta struktūra nebuvo sukurta. Psichinę negalią turintys arba sutrikusio intelekto žmonės buvo slepiami internatuose, lygiai taip aš nė neįsivaizdavau žmogaus, sėdinčio neįgaliojo vežimėlyje po stuburo traumos. Jų nematydavau. Manau, tokių žmonių nematymas ir neskatinama nei aplinkos pritaikymo, nei specializuotų darbo vietų kūrimo.

Ir šiuo metu žmonės po insultų, infarktų grįš iš ligoninės į savo namus ir gyvens užsida- rė. Pavyzdžiui, vyksta namų renovacija. Ar daug reikėtų, kad būtų sukurtas fondas, kad namai būtų ne tik renovuojami, bet ir pritaikomi neįgaliesiems? Prieš trejus metus atliktas tyrimas, kiek reikėtų lėšų, kad viešoji aplinka būtų pritaikyta neįgaliesiems. Yra Europos Komisijos sprendimas, kad iki 2020 m. visi viešosios paskirties pastatai turės būti pritaikyti, bet praėjo treji metai, o ar daug apie tai girdėjome Lietuvoje?

O kad neįgalieji tampa verslo objektu, iš tikrųjų galima paliudyti. Socialinės apsaugos ir

darbo ministerijos Darbo rinkos skyriaus duomenimis, 141 socialinei neįgaliųjų įmonei, kuriose dirba apie 5 tūkst. neįgaliųjų, skiriama 54 mln. Lt. Vis dėlto neįgalieji remiami, o darbdaviai, socialinių įmonių savininkai. Jie naudojami tais pinigais. Norėtusi požiūrio, kad esame naudingi ir reikalingi valstybei.

J.ŠLIUZIENĖ: Manau, daug problemų būtų išspręsta, jei sutiktume laikytis tam tikrų principų. Viena vertus, iš savo visuomenės negalime reikalauti to, kas neįmanoma. Valstybės tarnautojai yra tos pačios visuomenės dalis, jų supratimas apie negalią keičiasi, nors ir ne tiek, kiek norėtume. Iš tikrųjų žmonės, priimanys sprendimus valstybės ar savivaldybių įstaigose,

Karta, kuri užaugs kartu, priims visai kitokius sprendimus.

dažnai neturi reikiamo supratimo, tačiau matau gerų pavyzdžių, pavyzdžiui, žiūrėdama į vaikų darželius, kurių grupėse kartu mokosi ir neturintys negalios, ir neįgalūs vaikai. Karta, kuri užaugs kartu, priims visai kitokius sprendimus.

Kita problema – atsakomybės pasiskirstymas sprendžiant neįgaliųjų klausimus. Kadangi neįgalieji buvo laikomi atskira grupe, tai ir tokios įstaigos kaip Neįgaliųjų reikalų departamentas, daugelio manymu, turėtų spręsti neįgaliųjų problemas visose srityse. Bent taip norėtų ministerijos. Nenoriu pasakyti, kad jos šių klausimų nesprenžia, bet pasitaiko atvejų, kai jos nori nuo šių proble-

mų atsiriboti, sakydamos, jog tai ne jų darbas, nes juk mes atsakingi už neįgaliuosius.

A.ŠINDEIKIS: Ar galime sakyti, kad valstybės politika keičiasi?

J.ŠLIUZIENĖ: Ji keičiasi, bet ne tiek, kiek norėtume.

A.ŠINDEIKIS: „Veidas“ yra atlikęs įdomų tyrimą dėl moksleivių pasiekimų. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose pasirinkta, jog gabesni vaikai suburiami mokytis į vieną klasę, kad būtų patogiau. Pavyzdžiui, estai to nedarė ir jų bendrieji pasiekimai yra geresni net nei mūsų šitų gabesnių vaikų klasių. Minėjote, kad vaikų darželiuose padėtis keičiasi, o kaip yra mokyklose?

J.ŠLIUZIENĖ: Čia irgi atsiranda bendrų klasių. Problema ta, kad tai daroma vangiai. Vėlgi trūksta supratimo. Vienos mokyklos tai priima ir deda pastangas, kitos ne.

D.MIGALIOVA: Yra rekomendacijos, kurios yra labai blogas dalykas. Yra indikacijos, kada galima skirti mokymą namuose. Lietuvoje nuo 1991 m. formaliai negali būti nemokyti- nų vaikų. Sveikatos ministerija kartu su Švie- timo ir mokslo ministerija sudaro ligų bei būklių sąrašą ir rekomenduoja psichologi- nems, pedagoginėms tarnyboms (išsiunčia jau vykdymui), kokių sutrikimų turintiems vaikams gali būti skiriamas ugdymas namuo- se. Tai visiška nesąmonė, net šveicarai tokio dalyko neturi. Tai neefektyvu ir brangu.

A.ŠINDEIKIS: Tarp mūsų yra ir advokatas. Kaip jums pavyko juo tapti – vis dėlto neleng- va profesija? ▶

Jonas VAŠKEVIČIUS
Advokatas

„Dažnai mačiau, kad patiems neįgalie- siems nieko nereikia – nei dirbti bendruo- menei, nei mokytis joje.“

Zigmantas JANČAUSKIS
Lietuvos neįgaliųjų draugijos
pirmininkas

„Norime kalbėtis, deja, nėra antros pusės, kuri klausytų.“

Dana MIGALIOVA
Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių
globos bendrijos „Viltis“ vadovė

„Vienas neįgalus žmogus neįgalina ir savo aplinką, jei bendruomenėje nėra sukurto paslaugų tinklo.“

► **J.VAŠKEVIČIUS:** Viskas, ko gero, priklauso nuo požiūrio. Dešimt metų dirbau socialinės apsaugos sistemoje, o dabar jau penkiolika metų esu šalia. Šioje srityje pradėjau dirbti 1989 m. Pirmieji mano mokytojai buvo Amerikos Mičigano universitetas An Arbore. 1990 m. pirmą kartą pamaciau, kaip vyksta neįgaliųjų reabilitacija, ir tada pabandėme tai daryti Lietuvoje. Didžiausia bėda yra požiūris – tiek pačių negalių turinčių asmenų į save ir savo vietą visuomenėje, tiek kitos visuomenės dalies. Pats esu susidūręs ir žinau, kas darosi mokyklose, taigi galiu lengvai paaiškinti, kodėl šiandien darželiuose neįgaliųjų yra, o mokyklose beveik nėra. Darželyje nekeliamas uždavinys, kad vaikas gautų išsilavinimą ar kažkokį atestatą, tad darželio auklėtoja tokį vaiką toleruoja. O mokytojas mokykloje, ypač gavęs sovietinį išsilavinimą, žino, kad „neįgalus vaikas mokykloje mokytis negali“. Tai neįmanoma. Kai stojau į universitetą studijuoti teisės, man daug kartų buvo pasakyta, kad tai tiesiog neįmanoma.

Toks požiūris egzistuoja, bet noriu pabrėžti, kad jis nesvetimas abiem pusėms. Kadangi ir sveikieji, ir neįgalieji žino, kad „tai neįmanoma“, niekas ir nevyksta.

Nesutikčiau, kad nėra poslinkių. Kartos keičiasi, jauni žmonės daugiau matę, daugiau supranta. Norėčiau akmenų mestelėti ir į neįgaliųjų daržą. Dažnai mačiau, kad patiems neįgaliesiems nieko nereikia – nei dirbti bendruomenei, nei mokytis joje. Jie neretai patys norėjo dirbti, mokytis ar sportuoti segreguotai, išlaikyti savo segreguotas struktūras. Sovietiniais laikais aktyviai užsiėmiau šimtalogių šaškių sportu ir niekaip negalėjau suprasti, kodėl neįgaliųjų ir sveikųjų šaškių ar šachmatų turnyrai vyksta atskirai. Kodėl buvo atskiros sporto mokyklos, atskiri klubai? Vis dėlto bent prieš penkiolika metų to norėjo patys neįgalieji. Manau, žmonės bijojo vieni kitų.

A.ŠINDEIKIS: Suprantu, kad tai yra valios reikalas: jei į visus žiūrėsime kaip į lygiaverčius ir visi dalyvaus bendrame gyvenime, natūraliai atsitiks taip, jog visi taps lygiaverčiais visuomenės nariais. Vis dėlto matau ir kitą kriterijų: matyt, pačiai valstybei būtų racionaliau, jei segregacijos nebūtų. Gal čia yra ne tik humaniškas, bet ir ekonominis argumentas?

J.RUŠKUS: Visos visuomenės linkusios skirstytis į „mus“ ir „juos“. Požiūrio klausimas yra esminis dalykas. Pavyzdžiui, aš nelabai tikiu, kad ateis nauja karta, ir viskas pasikeis. Už vaikų dar stovi tėvai, kurie gali prieštarauti,

M. AŽŪŠILO, „DELETA“ NUOTR.

kad jų vaiko grupėje būtų vaikų su negalia. Juk vaikas eis į egzaminus, jis turi lygiuotis į stipresnius. Vadinasi, darželis, mokykla gali turėti valios, bet viską gali blokuoti tėvai. Taip atsitinka, žinau konkrečių atvejų.

Valstybės pažangos taryba daug kalba apie gerovės valstybę. Gerovės valstybė bus ne tada, kai ekonomika bus dar laisvesnė, o tada, kai bus sukuriamos visiems vienodai prieinamos paslaugos. Kad ir kokios jos būtų (sveikatos, socialinės, švietimo), jos turi būti prieinamos visiems. Tą matome Skandinavijoje. Beje Danijos socialinis modelis apibrėžia negalią pagal tai, kiek kliūčių žmogus sutinka aplinkoje, o ne pagal tai, kokią ligą jis turi ar ko nevaldo. Juk negalia išryškėja aplinkoje – judėjimo negalia pasimatys laiptų visuomenėje.

Pokyčių įvyko daug, bet dabar norisi kokybės ir sąžiningų žaidimo taisyklių.

D.MIGALOVA: Vis dėlto yra kuo džiaugtis. Šiandieninėje Lietuvoje, jei žmogui, turinčiam Dauno sindromą, skauda pilvą, jo jau neveža į psichiatrinę, o veža į greitosios pagalbos ligoninę, nes tikriausiai reikia pilvą apžiūrėti.

Kas man dar kelia nerimą: jau prieš 15 metų sakiau, kad ateis diena, kai neįgalus žmogus taps višta, perinčia auksinius kiaušinius. Aplink negalią susibūrė daug prižiūrėtojų, departamentų, firmų, organizacijų, kurios daro daug dalykų, nė neatsiklausamos, ar mums šito reikia. Tuomet ir prasideda „mes“ ir „jūs“: jūs šitai padarėte, o mums tai netinka, kodėl nepaklausėte? Kitas dalykas – įdarbinimas. Sukuria socialines įmones, surenka informaciją apie neįgaliuosius, paima ir sako, kad duos po šimtą litų kas mėnesį, tik neik į darbą. Na, gal dabar daugiau. Pritarčiau, kad gal pati neįgaliųjų ben-

Į žmogaus negalią reikėtų imti žiūrėti ne pagal sutrikimą, ne per medicininį požiūrį, o pagal tai, kokių kliūčių ir barjerų žmogus sutinka aplinkoje

druomenė tam nepasirengusi, bet, kita vertus, jie to neišmokyti. Jie išmokyti būti bejėgiai ar tokie, kad jų reikia gailėtis. Pridėčiau, kad savivaldybėse trūksta paslaugų: dienos centrų, grupinio gyvenimo namų, laikino atokvėpio tarnybų. Galiausiai pridėčiau, kad buvo atlikti „Vilmorus“ tyrimai apie toleranciją. Išaiškėjo, kad prostitucija besiverčiančias moteris vertiname palankiau, tolerantiškiau nei psichikos ligonius, protiškai atsilikusius. Negalia – sąrašo pabaigoje. Tačiau ir tarp neįgaliųjų yra savo hierarchinės piramidės. Dar sovietmečiu būdavo aklujų ar kurčiųjų kombinatai, vėliau atsirado fizinė negalia. Tai labiau išreikšta, tad žmonės labiau toleruoja, tačiau jei tai susiję su psichikos sveikata, šitų žmonių grupių ir dabar nematome. Pokyčių įvyko daug, bet dabar norisi kokybės ir sąžiningų žaidimo taisyklių.

Z.JANČAUSKIS: Pasakysiu socialinės apsaugos ir darbo ministrės žodžius: per daugiau nei 20 metų socialinės integracijos programa taip nieko ir nedavė. Sakysčiau, ji ir neturėjo kažko duoti, bet ji mus išlaisvino. Bent jau pradėjome kalbėti, atsirado daug neįgaliesiems atstovaujančių organizacijų.

Vis dėlto su negaliaisiais dažnai nesikalbama, nesitariama – valdžia žino geriau. Kai paklausiame apie paslaugas savivaldybėse, atsako, kad poreikis tenkinamas. Paklausiame, kiek skiriama Alytaus mieste lėšų transportui pritaikyti, – 20 tūkst. Lt per metus. Matyt, vien 14 tūkst. Lt vairuotojo atlyginimas per metus sudarytų. Nėra nė vieno pritaikyto autobuso – sako, neįgalieji nevažinėja. O pakalbėkime apie žmones,

gyvenančius provincijoje, kur visuomeninis transportas iš viso nevažinėja. Pakalbėkime apie Susisiekimo ministerijos pažadą iš ES struktūrinių fondų lėšų nupirkti du tolimojo susisiekimo autobusus. Du. Nors šiandien nėra vienas toks nevažinėja – Lietuvoje nėra pritaikytų tolimojo susisiekimo autobusų, tad apie ką šnekėti? O kiek yra pritaikytų traukinių vagonų?

J.RUŠKUS: Belgijoje tai išspręsta. Yra angliška sąvoka „disability stream“, kuri sako, kad bet kokie sprendimai, įstatymai valstybėje peržiūrėti per neįgaliųjų prizmę. Tarkime, bet kokie su traukinių tinklo plėtra susiję klausimai turėtų būti nagrinėjami ir iš neįgalumo perspektyvos.

D.MIGALIOVA: Tai imperatyvi nuostata, žiūrima griežtai.

A.ŠLINDIKIS: Daug problemų, apie kurias kalbame, susijusios su viešąja statyba. Negi nėra kažkokių normų, kaip naujieji pastatai turėtų būti statomi, o senieji pritaikomi?

J.ŠLIUŽIENĖ: Statybos reglamentai griežtai taikomi tik naujiems statiniams ir rekonstruojamoms pastatų dalims. Apskritai pastatų savininkai nėra įpareigoti pritaikyti savo statinių. Taip, Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatyme pasakyta, jog už aplinkos pritaikymą atsakingi statinių savininkai, bet kaip teisininkė galiu pasakyti, kad šitas įstatymas bedantis. Norma įtvirtinta, bet nėra kontroliuojančios institucijos, kaip įstatymo norma įgyvendinama, ir atsakomybės. Dar praplėščiau ekonominį aspektą: dažnai išgirstame, esą „kiek čia tų neįgaliųjų yra – vos vienas kitas, man neapsimoka“.

D.MIGALIOVA: 7 proc. valstybės gyventojų.

J.ŠLIUŽIENĖ: Taip. Be to, grįžkime prie platesnio požiūrio: yra didelė grupė žmonių, kurių poreikius galėtume prilyginti neįgaliųjų poreikiams. Minto universalus dizaino idėja yra ta, jog produktai ir paslaugos turi būti kuriami taip, kad tenkintų didžiosios dalies visuomenės poreikius. Juk visuomenė nesusideda tik iš neįgaliųjų ir žmonių, neturinčių jokių problemų.

J.RUŠKUS: Pabrėšiu, kad aplinka yra ne tik fizinė, – tai ir paslaugos plačiąja prasme.

J.VAŠKEVIČIUS: Gal neskambės gražiai, bet man priimtinausias požiūris, apie kurį išgirdau dar 1990 m. JAV: tai – tik verslas. Laikoma, kad į reabilitaciją investuotas doleris (nuo tada, kai žmogus pakliūva, tarkime, į avariją), jei dedamos pastangos, jog jis kad ir po sunkiausios traumos per trumpiausią laiką sugrįžtų į darbo vietą, duoda devynis dolerius naudos.

Z.JANČAUSKIS: Žinome, kad valdžia ateina ketveriems metams ir jos sprendimai atrodo vienadieniai. Priėmėme, nesuspėjome įgyvendinti – paliksime kitiems. Nėra tęstinumo. Būtų puiku, jei būtų dialogas, ir primant kažkokį įstatymą būtų pažiūrima per neįgaliųjų prizmę. Deja.

D.MIGALIOVA: Mes, lietuviai, popierius rašyti išmokome ir esame be galo raštinga ▶

SADMI NUOTR.

ŽMONIŲ SU NEGALIA KLAUSIMAI NEBUVO UŽMIRŠTI IR JŲ SVARBA TIK DIDĖJA

Negalia yra tai, nuo ko nėra vienas nesame apsaugoti, todėl visi kartu – valdžios įstaigos, nevyriausybinių organizacijos, savivalda ir bendruomenės – turime kurti saugią, individualia pagalba grįstą aplinką, kad negalios išstiktas žmogus neatsidurtų socialinėje atskirtyje.

Algimanta Pabedinskienė, Socialinės apsaugos ir darbo ministrė

Kiekvienas iš mūsų, tiek turintis negalią, tiek jos neturintis, norime gyventi saugiai ir lygiai su visais dalyvauti visuomenės gyvenime.

Kiekvienais metais poreikis finansuoti paslaugas neįgaliesiems, neįgaliųjų organizacijoms didėja. 2015-iesiems neįgaliųjų integracijai skyrėme 2,6 milijono litų daugiau nei 2014-aisiais. Svarbu suvokti, kad kiekvienam neįgaliam žmogui reikia tik jam skirto supratimo ir aktualios pagalbos.

Lėšas skiriame pagrindiniam tikslui – žmogaus su negalia socialinei, pilietinei integracijai, ir tikriausiai visi sutiksime, kad tam geriausiai pasitarnauja keli pasaulyje išbandyti būdai: formalusis bei neformalusis švietimas ir darbas. Nemažai valstybės biudžeto lėšų skiriama ir organizacijų kultūriniam projektams, festivaliams, daugiataukstantinei nacionalinei neįgaliųjų mugei, kuri Vilniuje sutraukia kelis tūkstančius amatininkų, šokėjų, dainininkų su negalia iš visos Lietuvos. Jų pasirodymai, jų darbai panaikina visas atskirtinumo kliūtis. Ir mes tai tęsime, mes tai plėtosime, nes tikiu, kad per panašias veiklas artėjame vieni prie kitų.

Nemažas sumas valstybė bei savivaldybės skiria ir vietiniui, regioninių organizacijų vykdomiems socialinių ir savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo, atkūrimo, asmeninio asistento pagalbos, užimtumo, meninių, sportinių gebėjimų lavinimo projektams (15,8 mln. Lt).

Tiesa, reikėtų paminėti, kad būtent valstybės biudžetas skiria didžiąją dalį lėšų minėtiems projektams finansuoti. Tad kviečiu savivaldybes aktyviau, socialiai atsakingiau dalyvauti kuriant bendruomenės gerovę, taip pat remiant jau įkurtus neįgaliųjų dienos centrus, finansuojant neįgaliųjų organizacijų programas, perkant iš neįgaliųjų organizacijų socialines paslaugas, didesnę dėmesį skiriant būsto pritaikymui.

Ne mažiau svarbu užtikrinti kokybišką socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje teikimą, sudaryti sąlygas neįgaliesiems dalyvauti kultūros, sporto, laisvalaikio veiklose. Tam pagrindinį dėmesį ir skirsime, įgyvendindami Naciona-

linės neįgaliųjų socialinės integracijos 2013–2019 m. programos priemones, kurioms per 2013–2015 metus ketiname panaudoti apie 146 mln. Lt iš valstybės biudžeto bei Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų.

Neįgaliųjų socialinė integracija – yra vienas svarbiausių ministerijos veiklos prioritetų. Jis niekada nebuvo užmirštas ir jo svarba tik didėja.

Susitikimuose neįgalieji dažniausiai skundžiasi ne tuo, kad trūksta pinigų, dažniausias skundas – kad trūksta institucijų, įstaigų atidos ir, kas labiausiai stebina, vietos valdžios dėmesio. Juk savivaldybės geriausiai mato savo žmonių poreikius: ar tai būtų neįgaliajam pritaikytas įvažiavimas į pastatą, ar šaligatvių nuolydžiai, liftai, ar įtraukimas į užimtumo, laisvalaikio, kultūrinės programos. Juo labiau kad neįgaliajam pritaikyta aplinka dažnai yra patogi naudotis ir visiems kitiems žmonėms.

Turi būti galvojama apie kiekvieną žmogų. Juk kas geriau, nei savos bendruomenės atstovai, žino, ko trūksta, kad jų

aplinkoje gyvenantis žmogus su negalia galėtų visavertiškai dalyvauti visuomeniniame gyvenime. Tikiu, kad savivaldybės aktyviau naudosis socialinių pašalpų nepaskirstytas lėšas ir į neįgaliųjų poreikius bus atsižvelgta planuojant bei naudojant šias tik socialinėms reikmėms skirtas lėšas.

Darbų ir uždavinių daug, ir be partnerių, bendradarbių ministerijai jų visų įveikti nepavyks. Todėl nuo pirmų dienų savo komandai pabrėžiau, kad turime dirbti ne tik su biudžetinėmis įstaigomis, savivaldybėmis, bet ir su nevyriausybėmis organizacijomis. Turime šiklausyti ir, svarbiausia, išgirsti jų pagrindinius akcentus, jų matymą ir sprendimų siūlymus. Diskutuoti su jais, eiti į kompromisus ir nuolat bendrauti, jei reikia – kasdien. Tai ir tęsim, ir dar aktyviau.

Šiandien Lietuvoje yra per 253 tūkst. žmonių su negalia. Artėjant Tarptautinei neįgaliųjų dienai, noriu pakviesti savivaldybių vadovus, bendruomenes ir visus žmones sprendžiant bendruomenei svarbius klausimus ir numatant jų sprendimus įsitikinti, kad tie sprendimai bus palankūs ir neįgaliesiems. ■

► tauta. Yra apie 70 teisės aktų, kurie vienaip ar kitaip reglamentuoja neįgalųjų teises, pagalbą jiems ir kt., bet viskas stringa vykdamas įstatymus. Be to, mūsų valdžios ponai unikalūs tuo, kad leidžia sau nesilaikyti įstatymų, už kuriuos patys balsavo. Turime tokią Dievo dovaną. Neįgalieji ar neįgalių vaikų artimieji bijo paduoti į teismą vieną ar kitą valdininką, jei kas nors buvo padaryta blogai. Visiškai netaikoma teismų praktika.

A.ŠINDEIKIS: Kaip manote, ką reikėtų padaryti, kad atsirastų kažkokių proveržių, kur yra tas trombas, kurį pastūmus viskas eitųsi lengviau?

J.RUŠKUS: Kaip minėjau, į žmogaus negalią reikėtų imti žiūrėti ne pagal sutrikimą, ne per medicininį požiūrį, o pagal tai, kokių kliūčių ir barjerų žmogus sutinka aplinkoje. Nesvarbu, ar tai būtų darbo rinka, ar sveikatos apsauga, ar bet kokia kita sritis. Tada natūraliai atsiveria universalus dizaino etapas. Kad iki to prieitume, reikalingas konstruktyvus dialogas. Teisingai sako Lietuvos neįgalųjų forumas: nieko apie neįgaliuosius be neįgaliųjų.

Z.JANČAUSKIS: Įstatymų bazė Lietuvoje yra pakankama, bet jie neveikia. Tą jaučiame ir norime kalbėtis, deja, nėra antros pusės, kuri klausytų.

J.ŠLIUŽIENĖ: Manau, kad norime vienu metu išspręsti visas problemas. Gal vertėtų išskirti prioritetus ir kompleksiskai, gerai apgalvojant išspręsti vieną problemą, o paskui eiti prie kitos? Dabar trūksta ir žmoniškų išteklių, ir laiko.

A.ŠINDEIKIS: Gal padėtų techniniai sprendimai? Buvo minima sąvoka „disability stream“. Kai Seime priimamas įstatymas, jis privalomąja tvarka turi pereiti Specialiųjų tyrimų tarnybos patikrą antikorporciniu požiūriu. O jeigu į įstatymą leidybą įtraukume aspektą, kad įstatymas turi pereiti ir „disability stream“ patikrą?

J.ŠLIUŽIENĖ: Kartą susikaučiavau, į kelių tikslinių grupių poreikius reikėtų atsižvelgti priimant įstatymą. Na, jei viską darytume labai teisingai. Jų būtų mažiausiai 64.

D.MIGALIOVA: Prie visko dar pridėčiau, kad vienas neįgalus žmogus neįgalina ir savo aplinką, jei bendruomenėje nėra sukurto paslaugų tinklo. Mūsų uždavinys turėtų būti įgalinti aplinką, kad šeimos nariai galėtų dalyvauti rinkoje.

A.ŠINDEIKIS: Tai dar daugiau žmonių grįžtų į darbo rinką?

D.MIGALIOVA: Žinoma. Lietuvoje yra 47 tūkst. asmenų, kuriems nustatyta visiška negalia. Tiek šeimų gyvena visiškai kitoki gyvenimą, nors galėtų sėkmingai dirbti. Kas iš to, kad tris kartus per savaitę po dvi valandas ateina lankomosios priežiūros darbuotojas? Ar šeimos narys gali dirbti? Reikėtų sudaryti sąlygas šeimoms gyventi kuo įprastesnį gyvenimą. ■

STRATEGIJA

Signalas verslui: nenaudokite labdaros rinkodarai – nepavyks

Artėjant didžiosioms metų šventėms laikas suskaičiuoti gerus darbus. Kalėdų Senelis ypač dosnus turėtų būti bendrovėms „Lifosa“, „Palink“ ir „Armila“, šiemet suteikusioms daugiausiai paramos. Deja, jų pavyzdžiu Lietuvos verslas vis dar seka vangiai.

Vaiva Sapetkaitė

Buvęs garsus pokerio lošejas, o dabar Europos Parlamento narys ir vienas mato mausių veidų tarp šalies filantropų Antanas Guoga įsitikinęs, kad kilniam tikslui paaukoti pinigai yra vieninteliai pinigai, tikrai neišleisti veltui. Deja, pasikalbėjus su įvairių kilnia veikla užsiimančių nevyriausybinė organizacijų atstovais neatrodo, kad didelė dalis mūsų verslo laikytųsi panašios nuomonės.

Verslas prie kilnių tikslų prisideda vangiai

„Prisikviesti verslą labai sunku“, – tokią frazę „Veidas“ girdėjo nuolat. Tą nepakeičia nė tai, kad šalyje atsiranda vis daugiau save socialiai atsakingomis vadinančių įmonių ar kad už suteikiamą paramą gali būti taikomos mokesčių lengvatos. Beje, įdomu, kad neretai dėl Lietuvos gerovės pinigus leisti mieliau sutinka užsienio, o ne lietuviško kapitalo įmonės.

Vargstantiesiems padedančios katalikiškos organizacijos „Lietuvos Caritas“ vadovė Janina Kukauskienė pateikia pavyzdį, iliustruojantį dabartines verslo išitraukimo į labdarinę veiklą tendencijas. Ši nevyriausybinė organizacija surengė pagalbos Ukrainai akciją, per kurią buvo renkami reikalingi daiktai, atidaryta banko sąskaita, į kurią norintieji galėjo pervesti lėšų. Atlikus vidinę analizę paaiškėjo, kad iš visų rėmėjų įmonės sudarė vos 0,06 proc. – atsiliepė tik trys. Žinoma, jų paaukotos sumos buvo didesnės nei privačių asmenų ir sudarė maždaug 5 proc. visų šiai akcijai surinktų pinigų.

Panašias tendencijas mato ir vaikais besirūpinančio paramos fondo „SOS vaikų kaimų Lietuvoje draugija“ vadovas Audrius Natkevičius: jeigu fondas vykdo kokią nors

BEL. NUOTR.

akciją ir išsiunčia daug laišku, kviečiančių prisidėti verslo įmonei, tai geriausiu atveju sulaukia apie 10 proc. atsakymų. Tai jau būna daug. O Vilniaus maltiečių vadovo Vyto Kimo vertinimu, teigiamai atsako gal kokia viena iš trisdešimties prašomų pagelbėti įmonių.

Nepaisant to, pašnekovai į ateitį žiūri gana optimistiškai – jie įsitikinę, kad mūsų visuomenėje į tai imama žiūrėti vis palankiau ir prie to vis dažniau prisideda ir verslas, ir privatūs asmenys.

„Tyrimai rodo, kad per pastaruosius metus rėmimo, labdaros mastai Lietuvoje išaugo. Dar prieš keletą metų tik 12–15 proc. apklaustųjų atsakydavo, kad kažką parėmė finansiskai, o dabar bene du trečdaliai žmonių tai daro. Kita vertus, aukojamos sumos nėra labai didelės, nors vienkartinės aukos dydis taip pat turi tendenciją šiek tiek didėti“, – atkreipia dėmesį labdaros ir paramos fondo „Maisto bankas“, renkančio paramą maistu, direktorius Vaidotas Ilgius ir priduria, kad privatūs asmenys būtų labiau skatinami aukoti, jei Lietuvoje būtų taikoma gyventojų pajamų mokesčio lengvata, kuri kitose šalyse yra viena rimtesnių paskatų.

Kol kas turime pripažinti, kad paramos ir labdaros teikimo mastais vis dar atsiliekame nuo Vakarų šalių, kuriose aukojimas kilniems tikslams ar pažeidžiamoms visuomenės grupėms laikomas gero tono ženklu.

Bendražygiai iš verslo užtikrina stabilumą

Nevyriausybiniam sektoriui yra kur kas lengviau, kai jis susiranda draugų iš verslo,

kurių aukų ar pagalbos gali tikėtis kasmet. Dažnai nuo to priklauso, kokia apimtimi organizacijos galės vykdyti savo veiklą, tai suteikia pastovumo.

„SOS vaikų kaimų Lietuvoje draugija“ visomis formomis iš valstybės gauna apie 50 proc. reikalingos paramos, o iš kur gauti likusią dalį lėšų, turi ieškoti. Vienas būdų yra rašyti įvairius projektus, tačiau iš to gautinos lėšos sunkiai prognozuojamos, tad turėti nuolatinių rėmėjų, teikiančių ne tik finansinę, bet ir kitokią paramą, yra labai svarbu.

A.Natkevičius pasakoja, kad juos remiančias įmones galima suskirstyti į kelias kategorijas. Vienos yra tikrai socialiai atsakingos, beje, jos dažnai turi skandinaviško kapitalo arba yra valdomos žmonių iš tų šalių ir tokią kultūrą aiškiai diegia dirbdamos Lietuvoje. „Mus remia tokios skandinaviško kapitalo įmonės,

Pernai „Maisto bankas“ surinko ir išdalino maisto už 14,3 mln. litų, o finansinės įplaukos sudarė 1,2 mln. litų, iš kurių didžioji dalis buvo paramos lėšos

kaip „Statoil“, „Møller Auto“, „Oriflame“, „Tikkurila“ ar „Cramo“. Kai kurios įmonės remia pinigų sumomis, o kai kurios – paslaugomis (pavyzdžiui, paskolina statybininkų vagonėlį, kol darome pastato remontą)“, – pateikia pavyzdžių A.Natkevičius.

Vis dėlto kur kas įdomesnė yra nuo tradicinės paramos nutolstanti pagalba. Pavyzdžiui, draugija bendradarbiauja su tam tikromis įmonėmis, kurios nuolatiniame ar laikinam darbui įdarbina jų jaunuolius, kitaip tariant, suteikia galimybę susipažinti su tam tikromis profesijomis, įgyti įvairių darbo rinkoje reikalingų įgūdžių. Dar viena įdomi paramos forma – padedančių įmonių darbuotojų ir vaikų bendravimas, dalyvavimas ben-

druose renginiuose. Tai svarbu, kad vaikai turėtų sektiną pavyzdį, turėtų tarsi vyresnį draugą, į kurį gali kreiptis patarimo. Iš tokių įmonių vėlgį būti galima paminėti „Statoil“ ir „Møller Auto“.

Maltos ordino veikla daugiausia nukreipta į pagalbą senyvo amžiaus žmonėms. Pirmiausia – dėl maisto ir jų lankymo namuose (dėl žmogiško bendravimo ir pagalbos tvarkant reikalus). „Mūsų projektas yra didelis tiek, kiek mums pavyksta surinkti lėšų per jų rinkimo akciją ir mūsų didįjį renginį – „Maltiečių sriubos“ koncertą. Taigi didžioji dalis pinigų gaunama kartą per metus ir pagal tai reguliuojame žmonių skaičių, kuriems padedame“, – paaiškina V.Kim.

Pavyzdžiui, pernai buvo paaukota 616 tūkst. Lt, už kuriuos šiais metais maltiečiai įvairiomis formomis galėjo rūpintis maždaug 2 tūkst. senelių visoje Lietuvoje. Į verslą dažniausiai kreipiamasi, kad šis padėtų suorganizuoti renginį ir visos surinktos lėšos tektų tik senjorams. Iš ištikimų draugų, pagelbėjančių jau ne vienus metus, V.Kim mini tokias bendroves, kaip „Roche“, „Tele2“, „Ars Libri“, „Kalnapilis“ ir „Senukai“.

„Maisto bankas“ pernai surinko ir išdalijo maisto, verto 14,3 mln. Lt, o finansinės įplaukos sudarė 1,2 mln. Lt, kurių didžioji dalis buvo paramos lėšos. Ypatingo dėmesio pastaruoju metu sulaukė vienas svarbiausių „Maisto banko“ rėmėjų A.Guoga. Pernai paaukojęs 50 tūkst. Lt, šiemet savo gerų darbų

DIDŽIAUSI PARAMOS TEIKĖJAI 2013 M. (JURIDINIAI ASMENYS)

1. AB „Lifosa“	16. UAB „Arginta“
2. UAB „Palink“	17. UAB „Šiaulių plentas“
3. UAB „Armila“	18. AB „Achema“
4. UAB „Norfos mažmena“	19. UAB „Boslita ir Ko“
5. AB „Lietuvos geležinkeliai“	20. UAB „Kalba.lt“
6. AB „Inter Rao Lietuva“	21. UAB „4finance“
7. AB „Pieno žvaigždės“	22. UAB „Omnitel“
8. UAB „Berlin Chemie Menarini Baltic“	23. UAB „Mantinga“
9. UAB „Dujotekana“	24. UAB „Vėjo gūsis“
10. UAB „Švyturys-Utenos alus“	25. UAB koncernas „Achemos grupė“
11. UAB „Rivona“	26. „Pfizer Luxembourg SARL“ filialas
12. UAB „Vėjo vatas“	27. UAB „Daisena“
13. UAB „Servier Pharma“	28. UAB „Arvi cukrus“
14. UAB „Roche Lietuva“	29. AB DNB bankas
15. AB „Orlen Lietuva“	30. AB „Teo LT“

Šaltinis: Valstybinė mokesčių inspekcija (duomenys surinkti iš įmonių paramos teikimo metinių ataskaitų, paramos apimtys – konfidencialios)

► sąrašą jis gali papildyti dar 204 tūkst. Lt, skirtų šiai organizacijai.

A.Guoga labdaringa veikla užsiimdavo visur, kur gyvendavo ir dirbdavo, nesvarbu, ar tai būtų Australija, ar Singapūras. Lietuvoje į tai aktyviau įsitraukė maždaug prieš dešimtmetį, tapęs žinomos nacionalinio transliuotojo laidos „Bėdų turgus“ nuolatiniu rėmėju, ir per tą laiką šiam projektui paaukojo daugiau nei milijoną litų. Beje, A.Guoga skaičiuoja, kad pastaraisiais metais įvairiai paramai ar labdarai jis skirdavo nuo pusės ir vieno milijono litų. „Pastaraisiais metais tikriausiai jau ir daugiau“, – prisipažįsta filantropas.

Vilgius, be Antano Guogos paramos fondo, tarp didžiausių geradarių mini prekybos tinklą „Iki“, kuris per penkerius metus Lietuvos nepasiturintiems išdalijo maždaug 40 mln. Lt vertės maisto. „Iki“ tai daro per daug nesigirdamas. Beje, tokiu pavyzdžiu ėmė sekti daugiau prekybos bendrovių, pavyzdžiui, „Rimi“, „Aibė“, – sako jis.

Kita vertus, jei tada, kai „Maisto bankas“ kūrėsi, jis porą pirmųjų metų nebūtų gavęs „Swedbank“ ar „City Service“ paramos, tikrai nebūtų buvęs pajėgus išplėtoti tokio tinklo regionuose ir organizuoti šitokio masto paramos. „Swedbank“ skiriamos sumos viršydavo 100 tūkst., „City Service“ parama – 70 tūkst. Lt. Už tai galėjome nuomotis sandėlius, transportą maistui pervežti, įsigyti pagrindinių daiktų“, – prisimena „Maisto bankas“ atstovas.

Noras padėti ar pasireklamuoti?

Ne paslaptis, kad ne viena įmonė, teikdama paramą, siekia tuo pasinaudoti rinkodaros tikslams. Organizacijos su tuo susiduria, nors ultimatumų „arba paskelbkite apie mūsų gerus darbus, arba neremsime“ dar nėra išgirdusios. Kaip tvirtina pašnekovai, tikrai nėra taip, kad įmonės nenorėtų viešintis: juk tai gali pagerinti jų reputaciją, padėti prisivilioti geresnių darbuotojų, atrodyti geriau prieš potencialius partnerius. Kita vertus, pasak A.Natkevičiaus, savo remiamoms organizacijoms jos to neužkrauna ir, jei nori, pačios savo kanalais tuo pasirūpina.

Doc. dr. Nina Klebanskaja tiesiai šviesiai sako, kad paramos ar labdaros teikimas daugeliui įmonių yra viena iš rinkodaros priemonių. Užtenka pažiūrėti į tai, kur linksta didelės verslo dalies prioritetai. „Paprastai remiami tie įvykiai ar komandos, kurie yra pakankamai populiarūs ir surenka dideles auditorijas. Šitaip įmonė gali pasiekti gana didelę tikslinę auditoriją“, – pastebi ji.

„Yra visko, – mano Lietuvos atsakingo verslo asociacijos tarybos pirmininkė Audronė Alijošaitė. – Į Lietuvos verslą tai atėjo visai neseniai, ir daugelis, net gerai nežinodami, kas tiksliai tai yra, tuo dažnai naudojasi tik rinkodaros tikslams ir nusigriebia grietinėlę. Vis dėlto didelė dalis įmonių rėmimui teikia didelę prasmę.“

Taigi ko verta dažnai deklaruojama socialinė įmonių atsakomybė?

Maltos ordino veikla nukreipta į pagalbą senjorams. Projektas būna tokio masto, kiek pavyksta surinkti pinigų per lėšų rinkimų akciją ir „Maltiečių sriubos“ koncertą

Lietuvos verslo konfederacijos prezidentas Valdas Sutkus primena, kad gamtoje juodos ar baltos spalvos būna labai retai, tad ir įmonėms teikiant paramą esama daug dedamųjų. Daug kas priklauso nuo pačios įmonės srities, besikreipiančiųjų dėl paramos ir labdaros, jų aktyvumo, taip pat ir asmeninių ryšių.

Kaip priduria N.Klebanskaja, padėtis Lietuvoje pirmiausia įdomi tuo, kad tokių įmonių poreikis atsirado ne iš apačios, kaip buvo Vakaruose, o buvo „nuleistas“ iš viršaus. Taigi kai kitur sąmoningi vartotojai ėmė iš įmonių reikalauti kitokio požiūrio į tai, ką jos daro, ir ragino verslą įsitraukti į bendruomenių, kuriose veikia, problemų sprendimą, mums tai buvo „nuleista“ per Jungtinių Tautų vystymo programos iniciatyvą, stipriai palaimą Vyrų išvystymą.

Negalima pamiršti ir to, kad Lietuvoje socialinė atsakomybė neretai suvokiama iškreiptai. „Pasigilinus į įmonių ataskaitas, kai kurie teiginiai jose, švelniai tariant, atrodo juokingi. Tai, ką įmonė ir taip turi daryti, pateikiama kaip socialiai atsakinga veikla. Tarkime, įmonėje atlyginimai nemokami vokeliuose. Tai nėra socialinė atsakomybė, tai yra teisės akto vykdymas ir už jų nevykdymą numatyta teisinė atsakomybė“, – atkreipia dėmesį N.Klebanskaja.

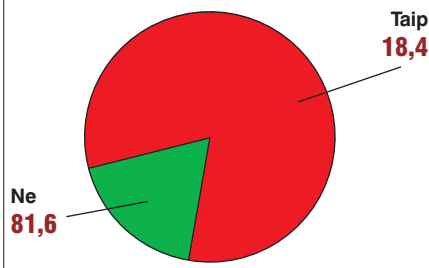
Prof. dr. Sigitas Urbonavičius į situaciją žiūri paprastai: turėjome tik daugiau nei porą dešimtmečių socialiai atsakingam požiūriui formuotis, kai, tarkime, Švedijoje tai vyko apie tris šimtmečius. Natūralu, kad padėtis skiriasi. „Pagal skandinaviską tradiciją, tai natūrali kultūros dalis ir nėra dirbtinumo elemento. Daugelyje kitų šalių, ne tik Lietuvoje, taip nėra“, – apibendrina jis.

Vis dėlto jis pabrėžia, jog tos Lietuvos įmonės, kurios tikisi, kad paramos ar labdaros teikimas padės joms pritraukti daugiau klientų ir padidinti apyvartą, turės nusivilti. Atliktas ne vienas rimtas tyrimas įrodė, kad tiesaus ryšio tarp paramos teikimo ir pardavimo sėkmingumo nėra. Tiesa, ilguoju laikotarpiu tai iš tiesų šiek tiek pagerina įmonių reputaciją, tačiau ji nesuformuoja nuo vieno ar kelių pozityvių veiksmų, o priklauso nuo daugybės aspektų. „Parama dažnai yra trumpalaikis dalykas. Jei parėmiau vienus, kitus vaikų namus ir tikėjau didesnio pardavimo, taip tikrai neįvyks“, – nukerta S.Urbonavičius.

Taip pat reiktų nepamiršti vieno svarbaus aspekto: visos rinkodaros priemonės iš esmės yra orientuotos į vidutines ir didesnes pajamas gaunančius žmones, tai yra tuos, kurie gali rinktis. O Lietuvos rinka vis dar labai

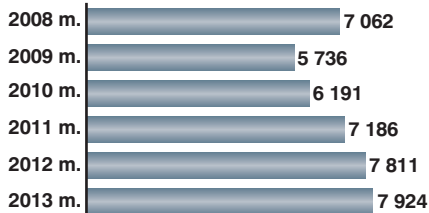

AR SKIRIATE KAM NORS 2 PROC. SAVO GYVENTOJŲ PAJAMŲ MOKESČIO? (PROC.)

Šaltinis: „Veido“ užsakymu lapkričio 28–30 d. rinkos tyrimų ir konsultacijų bendrovės „Prime consulting“ atlikta 500 didžiųjų miestų gyventojų apklausa. Cituojant apklausą, nuoroda į „Veidą“ būtina.

PARAMOS TEIKĖJŲ (JURIDINIŲ ASMENŲ) SKAICIAUS KITIMAS

Šaltinis: Valstybinė mokesčių inspekcija

nai jautrioje rinkoje gauna gana nedidelę realią gražą ar naudą, – dėsto profesorius. – Kai aš jautrus kainai, ji man viską užgoš.“

„Nemanau, kad Lietuvos visuomenė tam yra subrendusi. Žmonės gyvena sunkiai, ir raginimas palaikyti įmones, kurios yra socialiai atsakingos, turi gerą reputaciją, mano nuomone, nesulaukia reikšmingesnio atsako. Buvo atliekama tyrimų, eksperimentų, dalyje jų ir pati dalyvavau, tai rezultatai, kad pirkejai labiau rinkęsi socialiai atsakingos įmonės produkciją, Lietuvoje nėra išpūdingi. Kaina – svarbiausias dalykas“, – antrina N.Klebanskaja.

Keičiasi ir socialiai atsakingas verslas, ir filantropija

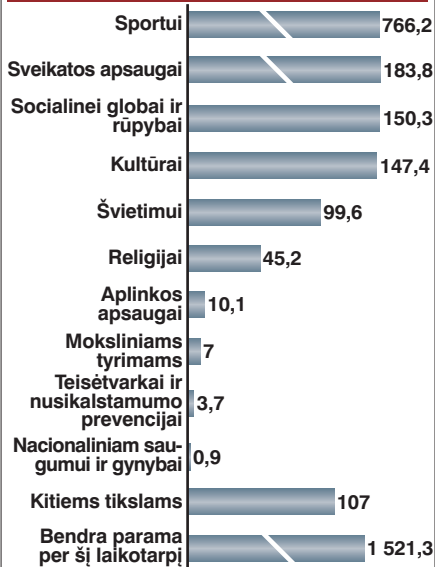
Dažniausiai verslo teikiama parama vis dar matoma kaip nuodėmių išpirkimas, nes verslininkas gavo pelno panaudodamas bendruo-

Visos rinkodaros priemonės iš esmės yra orientuotos į vidutines ir didesnes pajamas gaunančius žmones, tai yra tuos, kurie gali rinktis.

sius išteklius ir kitų žmonių socialinį kapitalą. Vis dėlto šiandien atsakingu verslu reikėtų laikyti ne tą, kuris dalijasi pelnu, o tą, kuris supranta, kaip uždirba pinigus ir kaip galima optimizuoti, pakeisti verslo procesus, kad sumažintų daromą neigiamą poveikį aplinkai bei visuomenei ir padidintų teigiamą.

„Ką aš laikyčiau atsakingo verslo pavyzdžiu? Tai būtų įmonė, kuri vis peržiūri savo veiklos, gamybos būdus ir žiūri – gal galima gaminant panaudoti natūralius produktus. Gal kažkur įmanoma atsakyti cheminių me-

2008–2013 M. ATSKIROMS SRITIMS SKIRTA PARAMA (MLN. LT)

Šaltinis: Valstybinė mokesčių inspekcija (duomenys surinkti iš įmonių paramos teikimo metinių ataskaitų)

džiagų. Kitaip tariant, tai toks verslas, kuris nuolat ieškotų, kaip ką galima patobulinti“, – dėsto A.Alijošaitė.

Taip pat tradicinį požiūrį į paramą ar labdarą, kai atsiseigi pinigine ir paaukoji pinigų, vis dažniau keičia vadinamoji modernioji filantropija. Esama labai įvairių jos apraiškų. Tarkime, vienas gražių pavyzdžių – kai bankai ėmėsi mokyti vaikus atsakingo požiūrio ir finansus, taip pat projektas „Kam to reikia?“, kada įmonių specialistams apmokama darbo diena, kad jie galėtų dalytis savo profesijos žiniomis. Taigi modernioji filantropija yra ne tik pinigų dalijimas, bet ir laiko bei žinių aukojimas.

Gražūs tokios pagalbos pavyzdžiai yra „Rotary“ ir „Lions“ klubai. Čia susibūrę sėkmės lydimi žmonės aukoja ne tik savo pinigus, bet ir laiką bei gebėjimus kilniems darbams, nesvarbu, ar tai būtų kova su tuberkulioze, ar pagalba akliesiems ir silpnaregiams.

„Nereikia suprasti, kad parama yra tik tai, kad paaukojau asmeninių pinigų ir taip atlikau didelį darbą. Mes tai suprantame kitaip:

susibūrę į klubus aukojame savo laiką, atliekame kažkokius bendruomenei naudingus darbus. O susibūrimo į klubus pranašumas yra tas, kad veikdami kartu, didesnėje grupėje, galime padaryti kur kas daugiau ir duoti didesnės naudos, nei dirbdami pavieniui“, – tokių klubų koncepciją paaiškina Lietuvos „Lions“ klubų apygardos gubernatorius Rimantas Misevičius.

Galiausiai filantropija tampa ir išmaniau valdoma. Pavyzdžiui, Antano Guogos paramos fondas surinktas lėšas (jam taip pat galima palikti palikimą) investuos į įvairias sritis, kad iš uždirbtų lėšų galėtų nuolat padėti žmonėms. Be to, jis orientuotas ne į vienkartinę pagalbą, o į infrastruktūros, sąlygų kūrimą, kad žmonės gautų ne žuvį, o mėskerę. ■

jautri kainai, ir tik ši dažnai tampa svarbia rinkodaros priemone. Dėl to įmonės labiau stengiasi atitikti tokių žmonių galimybes ir ne tiek daug dėmesio skiria patraukliai rinkodarai, o mažina kainas, daro nuolaidas, rengia išpardavimus ir kt. Tokių dalykų mūsų rinkoje dar labai daug.

Pasak S.Urbonavičiaus, kad kainai jautrioje rinkose žmonės už tam tikrus prekių ženklus imtų mokėti daugiau, nutinka retai. Jeigu segmentuotume gyventojus, pamatytume, kad leisti sau orientuotis į garsesnius prekių ženklus daugumoje prekių kategorijų galėtų tik 10–30 proc. gyventojų. Tiek gali būti žmonių, kurie už vardą, galbūt ir geresnės reputacijos įmonių produkciją būtų pasirėngę mokėti daugiau. Tai nėra daug, be to, visada išlieka „galbūt“.

Tarkime, įmonių, gaminančių šaldytuvus, yra labai daug ir dažniausiai techninės jų gaminių charakteristikos būna panašios. Žmogus vis vien dažniausiai rinksis pagal kainą, bet dar gali kartu įskaiciuoti kitus dalykus (konkrečias kokybines charakteristikas, iš kur kilęs gamintojas, kur šaldytuvus surinktas, o reputacija dažniausiai atsidurtų prioritetų gale).

„Pagalvokime, jeigu neturime daug pinigų, o didžioji Lietuvos dalis, deja, kaip tik taip ir gyvena, tai kainos ir kokybės santykis dažniausiai nusveria visus kitus veiksnius. Taigi tas, kuris daug investavo į reputaciją, tokioje kai-

UŽSIENIO FILANTROPAI

Geradarystės nuvertėjimas

„Filantropijos reikšmė – daugiau nei vien skaičiai“, – sakė Mary Ritter Beard, žymi Amerikos istorikė, visą gyvenimą aktyviai kovojusi už socialinį teisingumą. Be jokios abejonės, tuokart ji turėjo omenyje moralinį labdaros aspektą.

Rima Janužytė

Mary Ritter Beard žodžiai puikiausiai tinka ir šiandien, kai filantropija jau seniai nebėra vien tik besąlygiškas gėris siekiant socialinės lygybės.

Filantropija, kurios formų ir apraiškų – begalė, dabar yra svarbi strateginė verslo dalis, o filantropija užsiimančias asmenys savo pinigais su kitais labai dažnai dalijasi siekdami konkrečios naudos. Nors nereikia manyti, kad jokios naudos nesiekė, pavyzdžiui, viduramžių labdarai.

Žinoma, viduramžiais Europoje filantropija buvo nediskutuotina ir privaloma, nes ji buvo neatsiejama nuo krikščioniškų vertybių – nuoširdžios pagalbos skurstantiems, sergantiems, našlaičiams, seneliams. Dažniausiai tokią veiklą vykdė ir koordinavo Bažnyčia bei vienuoliai. Bet tai jokių būdu nereiškė, jog filantropija buvo vykdoma vien iš altruistinių paskatų, – šalia jų jau tuomet egzistavo egoistiniai geradario interesai, pirmiausia tikėjimas, kad už labdarą bus atleistos nuodėmės, be to, labdaringa veikla suteikdavo garbės kitų žmonių akyse.

Buvo madingi ir testamentai, kuriais po mirties labdarai buvo paliekamas visas turtas. Tai laidavo „sąskaitų“ su gyvenimu suvedimą ir, ne mažiau svarbu, – gražias bei iškilmingas laidotuves.

XIX a. bažnytinę ir vienuolių labdaringą veiklą laipsniškai perėmė valstybė, o pagalba vargšams nebebuvo laikoma nediskutuotina prievole. Pavyzdžiui, Anglijoje 1834 m. išleistas Naujasis vargšų įstatymas (angl. „New Poor Law“) nurodė, kad neturtas yra asmeninės moralės žlugimo rezultatas, o pasiturinčių žmonių pareiga yra padėti tik moraliems, dėl to paramos vertiems vargšams.

Praėjusio amžiaus antroje pusėje filantropijos prerogatyvą valstybė panorė pasidalyti ir su verslu – mokesčių ir socialinės lengvatos paskatino verslininkus tapti šių laikų filantropais ir iš esmės pakeitė filantropijos pobūdį. Beje, filantropija ėmė skirtis ne tik nuo viduramžių supratimo, kas yra labdaringa veikla, – jos pobūdis ėmė skirtis ir Europoje bei Amerikoje.

JAV filantropija nuo pat pradžių buvo laikoma neatsiejama verslo bei socialinės politikos dalimi – dar nuo XVIII a. ji skaitinta per mokesčių sistemą ir socialines lengvatas. Pavyzdžiui, donorai, paaukoję labdarai, iš karto gaudavo mokesčių lengvatą bei nuolatinę išmoką nuo paaukoto

turto dalies. Kaip pastebi Plimuto universiteto Tvarios filantropijos centro direktorius dr. Adrianas Sargeantas, JAV filantropija yra taip įaugusi į žmonių mąstyseną, kad tampa savotišku savanorišku mokesčiu, „kurio negali nemokėti“ ir netgi vienu charakteringiausių amerikietiško gyvenimo veiksmų. O tai, kad filantropija padeda išvengti mokesčių valstybei, niekam nekelia neigiamų asociacijų.

Europoje toks požiūris dar ir dabar nėra plačiai paplitęs. Štai Didžioji Britanija tik 1986 m. įvedė fiskalinį režimą, skatinantį labdaringą veiklą, bet daugelis kompanijų iš pradžių mokesčių lengvatomis naudojosi to neafišuodamos – europiečiams ir dabar dažnai atrodo, kad labdaringa veikla neatperka mokesčių vengimo „nuodėmės“.

Skirtumų tarp JAV ir Europos filantropijos galima rasti ir daugiau. Pavyzdžiui, Amerikoje labai populiari ir nė kiek ne mažiau moralu remti su savo asmeniniais interesais susijusias veiklas ar organizacijas, o Europoje parama, tarkime, elitiniam golfo klubui abejotina, kad bus įvertinta kaip kilni apraiška.

Taigi kas Europoje suvokiama kaip ne visai sąžininga, Amerikoje yra nekvestionuojama norma. Tačiau tiek vienur, tiek kitur filantropų skaičius, kaip ir paaukotų pinigų sumos, nuolat didėja.

Pavyzdžiui, 2007 m. filantropai iš JAV

Kas Europoje suvokiama kaip ne visai sąžininga, Amerikoje yra nekvestionuojama norma.

paaukojo 306 mlrd. dolerių (beje, tais metais pirmą kartą perkopta 300 mlrd. dolerių riba), 2008 m. – 316 mlrd., o 2012 m. – 360 mlrd. „filantropinių“ dolerių.

Tad nori nenori peršasi išvada, kad pasaulio turtingiesiems labdaringa veikla yra priemonė ne vien apvalyti sielą nuo nuodėmių, bet ir gauti konkrečios finansinės naudos. Tai vadinama strategine filantropija.

Strateginė filantropija – irgi kilni?

Strateginė filantropija gali pasireikšti labai įvairiai, pradedant nauda, gaunama iš įmonės įvaizdžio formavimo (tarkime, siekiama pagerinti įmonės reputaciją, susiejant jos įvaizdį su remiamos NVO arba populiaraus renginio vertybėmis), galima siekti ir intelektualinės, socialinės, finansinės naudos. Tarkime, remdama mokslo įstaigą

Nuo 2007 iki 2011 m. naftos verslą plėtojančių kompanijų buvo skirta lob...

įmonė gali užsitikrinti, kad galės rinktis darbuotojus iš kvalifikuotų specialistų.

Beje, filantropija, kurios motyvas yra vienokia ar kitokia graža ateityje, vadinama investicine filantropija (angl. „venture philanthropy“) ir netgi laikoma investiciniu kapitalu. Tačiau mums, kaip europiečiams, sunku suvokti, kad tai dar ir nepaprastai kilni veikla, – bent jau taip ją vertina amerikiečiai.

Pavyzdžiui, kompanija „Apple“, kuri skelbiasi iš paramos niekada nesiekianti jokios naudos, netoliese esančiam Stanfordo universitetui per pastaruosius porą metų paaukojo daugiau nei 50 mln. dolerių. Tačiau nė centu neparėmė kaimynystėje merdinčio De Anzos koledžo, nors jam pinigų reikia kur kas labiau.

Pagal amerikietišką požiūrį, toks lėšų paskirstymas yra visiškai suprantamas: juk Stanfordo universitetas turi šimtmetes tradicijas ir gyvuos dar šimtmečius, o De Anzos koledžas yra niekam nežinoma mokslo įstaiga, iš kurios visuomenei – menka nauda.

Vis dėlto tai nereiškia, kad Amerikoje nekyla su filantropija susijusių skandalų ir kad strateginė filantropija visais atvejais yra nekalta ir sulaukia vien teigiamų vertinimų.

Naudojasi net Nobelio premijos laureatai

Išvengti mokesčių JAV siekiama ne mažiau negu, pavyzdžiui, laimėti Nobelio pre-

SCANPIX NUOTR.

ian
arta

čių milijardierių brolių Davido ir Charleso Kochų „labdaros“ dalis lobistams, kad šie prastumtų jų verslui palankius įstatymų projektus

SCANPIX NUOTR.

Skandalas kilo paaiškėjus, kad Melindos ir Billo Gatesų labdaros fondas lėšas skirdavo kompanijoms, kurių veikla buvo priešinga fondo tikslams

miją. Paradoksas, bet šios premijos laimėtojai labdarai dažniausiai paaukoja iki 40 proc. gautų pinigų. Ir tikrai ne todėl, kad jiems rūpi badaujantys Afrikos vaikai. Pinigai paprastai paaukojami mokslo institucijai, kurioje dirba premijos laureatas, arba privačiai kompanijai, su kuria jis bendradarbiauja akademiniais tikslais. O kartu laureatas išvengia didelių mokesčių, kurie būtų taikomi ne vien iš Nobelio fondo gautiems pinigams, bet ir visoms kitoms pajamoms.

Žinoma, tai neprieštarauja įstatymams. Vadinasi, tai visiškai teisėta, ir tokiomis schemomis naudojami tūkstančiai JAV kompanijų. Neretai jos netgi įkuria labdaros fondus, kuriems paskui aukoja pinigus, – taip išvengiama mokesčių, o pinigai niekur nepradingsta, nes fondai juos investuo-

ja į kompanijai svarbias ir naudingas sritis.

Štai kompanija „Walmart“, priklausanti turtingiausiai Amerikoje Waltonų šeimai, yra įkūrusi fondą, kuriam aukojami pinigai ne tik gelbsti nuo nekilnojamojo turto ir sumažina pelno mokesčius, bet ir garantuoja, kad šeimos palikuonys kartu su fondu paveldės dar ir „ateitį be mokesčių“. Bet ir tai dar ne blogiausias naudojimosi labdaros pranašumais pavyzdys.

Grupė tyrinėtojų iš Amerikos universiteto Vašingtone nustatė, kad nuo 2007 iki 2011 m. 89 nekomercinės organizacijos iš milijardierių brolių Davido ir Charleso Kochų per jų fondus gavo 41,2 mln. dolerių. Parama buvo skirta laisvosios rinkos liberaliai politinei programai propaguoti. Dar 53,9 mln. dolerių kaip labdara buvo „investuota“ į lobistinę veiklą.

Naftos verslą plėtojančių Kochų pinigais lobistai prastumdavo verslui palankius įstatymų projektus, tokius kaip energijos apmokestinimo prevencijos įstatymas, kuris leido apeiti Aukščiausiojo teismo sprendimą, leidžiantį Federalinei aplinkos apsaugos valdybai vykdyti šiltnamio efektą sukeliančių dujų lygio kontrolę. Kochų fondas apmokėdavo netgi klimato kaitos „eksperimentų“ pasisakymus JAV Kongrese.

Kochų „labdara“ taip pat padeda universitetams formuoti sau palankią mokslo įstaigų ideologiją. Pavyzdžiui, mainais už paaukotus pinigus Floridos universiteto Ekonomikos fakultetui buvo nurodyta įkurti stipendijų fondą, remiantį laisvosios rinkos ideologijos sklaidą.

Kochų fondas analogiškomis programoms dar 221 šalies universitete išleido 30 mln. dolerių.

Skandalų buvo kilę ir dėl Melindos ir Billo Gatesų labdaros fondo veiklos. 2007 m. laikraštis „Los Angeles Times“ išaiškino, kad mažiausiai 8,7 mlrd. dolerių fondo lėšų buvo nukreipta į kompanijas, kurių veikla buvo priešinga fondo tikslams. Tarp jų – verslo gigantai „Conoco Phillips“ ir „Dow Chemicals“, naftos perdirbimo įmonės ir popieriaus fabrikai. Pasak Amerikos universiteto ekspertų, visa tai akivaizdžiai prieštarauja filantropiniam kapitalizmui, kurį skelbė tokie filantropai, kaip B. Gatesas, Warrenas Buffetas ir kiti. ■

DIDŽIAUSI AMERIKOS FILANTROPAI (2013 M.) (MLN. JAV DOL.)

Markas Zuckerbergas ir Priscilla Chan	992,2
George'as Mitchellas	750
Philipas ir Penelope Knightai	500
Michaelas Bloombergas	452
Johnas ir Laura Arnoldai	296,2
Charlesas Johnsonas	250
Pierre'as ir Pam Omidyarai	225
Irvinas ir Joan Jacobsai	221,1
Sergej'us Brinas ir Anne Wojcicki	219
Jeffrey Carltonas	212

SCANPIX NUOTR.

Didžiausi metų filantropai pernai buvo Facebook'o įkūrėjas M. Zuckerbergas su žmona P.Chan

SHUTTERSTOCK NUO TR.

ŠVIETIMAS

Neįgaliųjų integracija aukštajame moksle dar su „slenksčiais“

Neįgalių studentų per dešimtmetį padaugėjo tris kartus. Pernai šalies aukštosiose mokyklose mokėsi 979 negalią turintys jaunuoliai.

Gabija Sabaliauskaitė

Mažiau nei tūkstantis studijuojančių neįgaliųjų – tai ne argumentas ignoruoti jų poreikius ir nesudaryti sąlygų mokytis žmogui, kuris, pavyzdžiui, turi judėjimo negalią, netrukdančią studijoms.

Nepaisant vis gerėjančio aukštųjų mokyklų prisitaikymo patenkinti šių studentų poreikius, netrūksta ir absurdo, kai neregiai negali gauti mokomosios medžiagos garso įrašo dėl autorių teisių arba negali pasiekti jiems tinkamo įėjimo, nes takelis, vedantis iki jo, žiemą nevalomas.

Maža to, dalis aukštųjų mokyklų, kuriose mokosi specialiųjų poreikių turinčių studentų, nežino, koks jų auklėtinių negalios tipas. Kitaip tariant, nė nenučiuokia, kaip geriau prisitaikyti, nes tokios informacijos net nerenka.

„Judėjimo, fizinę negalią turintiems žmonėms aktualiausias klausimas yra prieinamumas. Visi kiti dalykai neturi įtakos jų studijoms. Kitu atveju, turint klausos, regos sutrikimų, viską lemia informacijos prieinamumas. Tokiems studentams nereikia adaptuoti studijų programų, bet svarbu užtikrinti prieinamas priemones – paskaitų įrašus ar vertimus gestų kalba arba brailio raštu“, – komentuoja

Lietuvos neįgaliųjų forumo prezidentė Dovilė Juodkaitė.

Be abejo, naivoka manyti, kad aukštoji mokykla, apsirūpinusi liftais, neįgaliųjų automobilių stovėjimo vietomis, jau gali vadintis draugiška neįgaliesiems įstaiga. Tačiau atsisakyti studijų vien todėl, kad aplinka nepritaikyta fizinę negalią turintiems asmenimis, būtų nusižengimas. Tuo įsitikinusi Lietuvos žmonių su negalia sąjungos prezidentė Rasa Kavaliauskaitė. Pasak jos, nors derama infrastruktūra suteikia pranašumo ir išlaisvina nuo kasdienių problemų regos ir judėjimo sutrikimų turinčius neįgaliuosius, organizuoti jų studijas reikia pagal poreikius ir negalios tipą.

„Iš aklių girdžiu, kad jiems medžiagos reikėtų ne tik skaidrių formatu, jie prašo detalesnio temos išdėstymo. Nors per paskaitą nespėja užsirašyti ir kelių skaidrių jiems neužtenka, čia atsiranda net autorių teisių problemų, – tęsia R.Kavaliauskaitė. – Kyla ir klausimų dėl atsiskaitymo formos, pasirengimo trukmės. Negalia gali lemti ir didesnį stresą, jei reikia atsakinėti girdint visai auditorijai. Problemų kelia net fizinis poilsis, būtinas

judėjimo negalią turintiems studentams. Jų mokslo įstaigoje turėtų būti poilsio kambarys, kuriame jie, visą dieną sėdintys vežimėlyje, galėtų ištiesi nugara.“

Studijas lemia ne noras, bet infrastruktūra

Neįgaliųjų atstovų įvardytas problemas ir reikalingus pokyčius dar išsamiau patvirtina Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro (MOSTA) tyrime dalyvavusių apklaustųjų atsakymai. MOSTA analitikės Rimos Kalinauskaitės teigimu, iš apklausos rezultatų matyti, kad regos negalią turinčiųjų studijas riboja kelios problemos, susijusios būtent su studijų medžiaga. Tinkamo formato (garso įrašų, brailio raštu, pritaikytu rašytiniu formatu, kurį garsina kompiuteris) medžiagos stinga, todėl jos parengimas atima daug lauko. Pavyzdžiui, pagalbininkui reikia skenuoti reikalingą literatūrą, tada ją paversti kitais formatais ir t.t.

„Regos negalią turintys asmenys nurodo, kad aukštosios mokykloms būtų pravartu bendradarbiauti su aklių bibliotekomis, taip

◀ *Neigalieji, vis dar nepakankamai aukštajame moksle atstovaujama visuomenės grupė, studijas renkasi pagal infrastruktūros, iššestinių studijų ir finansines galimybes.*

pat ir užsienio šalių. Svarbus ir kalbos barjeras: knygų, skirtų akliesiems ir silpnaregiams, anglų kalba yra, o, pavyzdžiui, rusų kalbą mokantiems asmenims tokios literatūros trūksta“, – komentuoja R.Kalinauskaitė ir priduria, kad regos negalią turintys tyrimo dalyviai minėjo pageidavimą, jog bibliotekose, auditorijose būtų kompiuterių, pritaikytų regos negalią turintiems asmenims.

Ji priduria, kad geresnei neigaliųjų savijautai reikėtų atskirų patalpų, kuriose jie galėtų pailsėti, pakeisti kūno padėtį, pasimankštinti, pasinaudoti ergoterapinėmis priemonėmis.

Pasak R.Kalinauskaitės, apklausos dalyvių nuomone, studijų kokybę pagerintų kitoks dėstytojų ir bendramokslų požiūris į neigalų asmenį, dėstytojų švietimas, neigalaus asmens padėjėjas, gestų kalbos vertėjas, psichologo etatų įsteigimas aukštosiose mokyklose, klausos aparatų kompensavimas.

Nežino, kokių negalių turi studentai

Martynas Vitkus, pasirinkęs socialinio darbo ir gretutines informatikos studijas, prisimena prieš trejus metus galvojęs ne apie patogią aukštosios mokyklos fizinę aplinką, bet apie studijų programą, kurią norėtų mokytis. Dėl vienos paprastos priežasties: trečiakursis studentas nelaiko savęs išskirtiniu, nes regos ir judėjimo problemos jam netrukdo nei siekti aukštojo išsilavinimo, nei derinti studijų su darbu ar praktine veikla.

„Reikia keltuvų, lifto, patogių užvažiuojamų, kad fizinė aukštosios mokyklos infrastruktūra būtų pritaikyta neigaliesiems.

Neregiam, pavyzdžiui, reikia, kad auditorijų durys būtų pažymėtos iškiliais numeriais. Žinoma, reikia, kad aukštojoje mokykloje būtų žmogus, į kurį galėtų kreiptis studentai, turintys negalią, bet taip pat svarbu, kad ta pagalba nebūtų brukama per prievartą. Aš, būdamas savarankiškas, nenoriu priverstinės pagalbos, nes esu linkęs pats išsiaiškinti tai, ko man reikia“, – svarsto pašnekovas.

„Veido“ kalbinti pašnekovai tvirtina, kad neigaliųjų integraciją aukštosiose mokyklose smarkiai pagerina asmens, atsakingo už jų reikalus, darbas: jis turėtų perduoti reikalingą informaciją, būti tarpininku sprendžiant neigaliųjų klausimus aukštojoje mokykloje. Tačiau, MOSTA duomenimis, neigaliųjų reikalų koordinatoriaus funkcija vis dar yra ne visose aukštosiose mokyklose.

Vienas naujausių ir išsamiausių tyrimų apie neigaliųjų padėtį aukštojo mokslo sistemoje „Neigalieji aukštajame moksle 2012–2013“, kurį atliko Lietuvos studentų sąjunga (LSS), parodė, kad iš 42 aukštųjų mokyklų, pateikusių duomenis LSS tyrimui, 35-iose studijuoja studentų, turinčių specialiųjų poreikių. LSS tyrimo

duomenimis, didžioji specialiųjų poreikių turinčių studentų dalis (36 proc.) turi judėjimo negalią. Vis dėlto tik mažiau nei pusė aukštųjų mokyklų, kuriose studijuoja specialiųjų poreikių turinčių studentų, galėjo pateikti duomenis apie savo studentų negalios tipą. Kitos 13 aukštųjų mokyklų tokių duomenų neturi. „2009–2010 m. tokių aukštųjų mokyklų buvo 16, taigi atrodo, kad mokymosi įstaigos nesiekia gauti daugiau informacijos apie savo studentų negalias“, – teigiama LSS tyrimo komentaruose.

Tyrimo duomenys rodo, kad tik ketvirtadalis Lietuvos aukštųjų mokyklų yra visiškai pritaikytos asmenims, turintiems judėjimo negalią. Dar ketvirtadalis auditorijos bei trečdalis aukštųjų administracijos patalpos yra visiškai nepritaikytos studentams, dėstytojams, darbuotojams, turintiems judėjimo negalią.

Yra neigaliesiems draugiškų universitetų

2012–2013 m. LSS tyrimo duomenimis, daugiausiai specialiųjų poreikių turinčių asmenų studijavo VDU. Tokia statistika iš dalies siejama ir su studentų sprendimu rinkti įstaigas, kurios geriausiai atitinka jų poreikius. Tarp geriausiai atitinkančių neigaliųjų poreikius universitetų „Veido“ kalbinti pašnekovai pamini VDU, Šiaulių universitetą, kurio beveik visa infrastruktūra tinkama neigaliesiems, Lietuvos edukologijos universitetą, kuriame mokosi nemaža dalis studentų, turinčių regos ir klausos sutrikimų, bei Mykolo Romerio universitetą

Nepaisant neigaliųjų judėjimui pastate tinkamos infrastruktūros, geresnei jų savijautai reikėtų atskirų patalpų, kuriose jie galėtų ne tik pailsėti, pakeisti kūno padėtį, bet ir pasimankštinti, pasinaudoti ergoterapinėmis priemonėmis.

dėl pritaikytos fizinės aplinkos. Jie pastebi, kad daugiausiai investicijų reikia seniesiems universitetams, kurių dalis pastatų sunkiai pasiekiami dėl senos ir sudėtingos architektūros.

M.Vitkus prognozuoja, kad kitų aukštųjų mokyklų situacija pagerės įgyvendinus Valstybinio studijų fondo Studijų prieinamumo užtikrinimo specialiųjų poreikių turintiems studentams projektą (2012–2015 m., vertė 20 mln. Lt).

Lietuvos žmonių su negalia sąjungos įgyvendinamo projekto „Be slenksčių“ interneto svetainėje, kurioje pateikiama informacija apie įvairius visuomeninės paskirties objektus, jau sukaupta duomenų ir apie dalį aukštųjų mokyklų ar apie atskirus jų padalinius.

Iš patikrintų aukštųjų mokyklų šiame žemėlapyje žaliu ženkliuku (pritaikyta neigalijam) pažymėta Panevėžio kolegija, trys VDU fakultetai, visi Šiaulių universiteto rūmai (išskyrus centrinius rūmus ir VII rūmuose esančią Dizaino katedrą, kurie yra riboto prieinamumo – tik su asistento pagalba).

VDU Studentų reikalų tarnybos direktorius Mantas Simanavičius sako, kad dėmesį neigaliųjų integracijai lėmė Vakarų atstovų, 1989 m. prisidėjusių prie universiteto atkūrimo, įdirbis ir liberalios idėjos, kai Lietuvoje dar negalvota apie neigaliųjų integraciją aukštajame moksle, o pastatai nebūtinai turėjo atitikti neigaliųjų poreikius.

„Du elementai išliko iki šiandien. Pirmiausia, žinoma, pastatų prieinamumas, kita dalis – studijų galimybės ir mokymosi aplinka“, – teigia M.Simanavičius ir priduria, kad vis dėlto ne visos studijų programos prieinamos negalią turintiems studentams. Pavyzdžiui, neregys negali studijuoti chemijos, sunkių judėjimo sutrikimų turintis žmogus – vaidybos.

M.Simanavičius pasakoja, kad nors studentams užtikrinamos galimybės studijuoti ar atsiskaityti nuotoliniu būdu, vadovaujamosi ir lygybės principu: stengiamasi sudaryti ne tik mokymosi, bet ir socialinės integracijos sąlygas. Lygybės principas išlaikomas ir etikos požiūriu, kad studentai, turintys negalią, nesinaudotų ja dėl nuolaidų, tarkime, atsiskaitymo metu.

Pasak M.Simanavičiaus, universitetas planuoja kurti neigaliųjų viziją, universiteto įgyvendinimą strategiją, kokią taiko Vakarų aukštosios mokyklos, pavyzdžiui, Katalikiškasis Leveno universitetas Belgijoje. Esą joje būtų įtvirtintas aiškus atsakomybės pasidalijimas, studentui prieinamos galimybės.

„Kuriam 3D projektą, kuris leistų studentams pamatyti nuotraukas, vizualizacijas, kaip fiziškai atrodo įėjimai, infrastruktūra“, – teigia VDU atstovas ir priduria, kad organizuoti bei didinti patalpų prieinamumą šiuo metu padeda duomenų bazė.

Kalbėdamas apie studijų proceso pritaikymą neigaliesiems, M.Simanavičius paaiškina, kad daug ką lemia universiteto darbuotojų požiūris. Pavyzdžiui, atrodytų, absurdiška, bet, pasirodo, visuotinė problema – neleisti pasinaudoti neregium mokomąja medžiaga dėl autorių teisių – sprendžiama paprasčiausiu dėstytojų supratingumu: sutikimu pasidalyti savo kūriniu dėl studento integracijos.

„Aš laikausi nuomonės, kad ne visi universitetai turi būti pritaikyti negalią turintiems studentams, nes tai gana brangi investicija, – svarsto M.Simanavičius. – Žinoma, džiaugiuosi, kad vis daugiau aukštųjų mokyklų pritaiko prie šių studentų poreikių, bet kai kartais išgirsti, kad kažkas įsigijo brailio rašto spausdintuvą, pamaniai, ar tai tikrai pats aktualiausias dalykas, kai yra IT programų, tenkinančių tokius poreikius.“

VDU studentas M.Vitkus pritaria, kad technologijos gali gerokai palengvinti neigaliųjų gyvenimą ir, žinoma, studijas, jei jos tinkamai taikomos mokslo įstaigoje. Jis pabrėžia, kad būtina aiškiai reglamentuoti tvarką, leidžiančią regos sutrikimų turintiems studentams per atsiskaitymus naudotis asmeniniu kompiuteriu, kuris ekrane esančią informaciją išverčia balsu, juolab kad yra tų pačių technologinių priemonių, kurios leistų apsaugoti nuo nusirašinėjimo. ■

LYDERYSTĖ

Kokie iššūkiai tenka šiandienos lyderiui?

„Gerai vadovai ir neramiais laikais geba judėti pirmyn, apsaugoti darbuotojus bei įmones, nesielgti neapgalvotai“, – Pasaulinėje lyderystės konferencijoje tūkstančiams vadovų sakė kompanijos „General Electric“ valdybos pirmininkas Jeffrey Immeltas.

Kristina Kanišauskaitė-Šaltmerė

KRISTINA KANIŠAUSKAITĖS-SALTMERĖS NUOT.

Kaip žinome, Lietuva jau ne vienus metus stokoja lyderių daugelyje gyvenimo sričių ir neturi aiškios vizijos, kaip tvarkytis žemės ūkio, švietimo, sveikatos, politikos, žiniasklaidos, kultūros sektoriuose. Gal tik versle lyderių savybėmis pasižymintys asmenys šiandien skaičiuojame dešimtimis ir šimtais.

Vienas tokių žmonių, 2013 m. „Veido“ Metų vadovu išrinktas „Tele2“ generalinis direktorius Petras Masiulis, iki tol dirbęs Rygoje bendrovės „Colgate-Palmolive“ rinkodaros vadovu Baltijos šalims, konferencijos metu dalijosi mintimis apie dažniausiai lyderių daromas klaidas, dėl kurių žlunga net didžiausios įmonės.

„Susireikšminimas, negebėjimas parodyti nuolankumo ir savo silpnumo – klaidos, dėl kurių nukentčia kompanijoje dirbantys žmonės, galiausiai ir pats vadovas. Asmeniškai aš su savo darbuotojais stengiuosi elgtis taip, kaip norėčiau, kad jie elgtųsi su manimi“, – asmeniškai pavyzdžiu aplinkinius įkvėpė R.Masiulis.

Kalbėdamas apie lyderių stoką Lietuvoje Metų vadovas apgailestavo, kad kai kurie darbdaviai geba tik imti ir reikalauti pridėtinės vertės kūrimo, bet patys, deja, ne kažin ką tepasiūlo. „Neretai vadovai savo darbuotojams sako: gerai dirbi, ir toliau taip dirbk, bet algos kelti nenori, maitindami pažadais apie didesnę užmokestį kitamet. Tačiau juk kiekvienas jų žino, kad gauna tokią algą, kokios darbdavys mano jį esant vertą. Lyg ir pamirštama, kad jei darbuotojas nesijaus oriai dėl savo algos, toje įmonėje neužsibus“, – permąstyti elgesį su įmonėje dirbančiais žmonėmis vadovas skatina P.Masiulis.

Jo teigimu, tik jausdamasis komfortiškai, tai yra visaverčiu komandos nariu, darbuotojas realizuos save su kaupu. Atlikta apklausa rodo, kad tik 54 proc. įmonės darbuotojų yra įsitraukę į

atliekamą darbą visomis išgalėmis, 30 proc. jų džiaugiasi savo veikla, deja, net 19 proc. apklaustųjų savo darbą vertina kaip nemalonią prievolę.

Pasak Pasaulinės lyderystės konferencijos pradininko Billo Hybelso, bendra organizacijos atmosfera priklauso nuo paties aukščiausio įmonės vadovo: „Žmonės įsidarbinę prisijungia prie organizacijų, o išeidami palieka vadovus. Patikėkite, kiekvienas nori žinoti, ar vadovas pastebi ir vertina jo darbą, kitaip tariant, grįžtamasis ryšys svarbesnis, nei manote.“

Taigi, jei nusprendėte būti lyderiu, turite elgtis taip, kaip jam ir dera: motyvuoti žmones, puoselėti juos įkvėpiančią aplinką, atskleisti kitų potencialą, ilgainiui keičiantį ne tik jūsų įmonės, bet ir visos tautos veidą.

Tikruosius lyderius išgrynina laikas

Vienas įtakingiausių pasaulio lyderių, kompanijos „General Electric“ valdybos pirmininkas Jeffrey Immeltas, kurio vizija apima ne tik 140 metų gyvuojančią įmonę, bet ir visos

„Dar vaikystėje supratau, kad iš tų, kuriems šiame gyvenime daugiau duota, ir prašoma daugiau“, – sako labdarininkams pinigų negailintis kino režisierius T.Perry’s

Amerikos ateiti, teigia, kad jam vadovavimas ir lyderystė niekada nebuvo tikslas pagerinti savo šeimos buhalteriją ar numalšinti garbės poreikį. 72 valandas per savaitę darbui skiriantis J.Immeltas savo darbo dieną vadina įtempta ir sudėtinga, o gyvenimą – paprastu. „Visa širdimi dirbu ir esu atsidaęs vienai kompanijai, gyvenau su viena žmona ir turiu vieną dukterį“, – apie prioritetų aiškumą kalbėjo „General Electric“ lyderis.

Vilniuje vykusioje Pasaulinėje lyderystės konferencijoje vadovai dalijosi patirtimi, kaip paruošti savo įmones ateičiai.

2001 m. rugsėjo 7 d. prie tarptautinės kompanijos vairo stojęs, o rugsėjo 11 d. drauge su visa Amerika teroristų atakas pajutęs J.Immeltas juokauja, kad jo, kaip kompanijos vadovo, „medaus mėnuo“ truko vos penkias dienas.

Jo teigimu, apie vadovo gebėjimą būti lyderiu galime spręsti ne tada, kai ekonomika kyla, o būtent tada, kai prasideda krizė. Kiekvienam pradedančiam lyderiui „General Electric“ valdybos pirmininkas linki dar karjeros pradžioje patekti į kritinę situaciją ir save išmėginti. Tai esanti nepamainoma gyvenimo mokykla.

Prisiminęs savo karjeros pradžią J.Immeltas sako, kad šiandienos lyderiai gyvena nepalyginti pavojingesniame pasaulyje nei anksčiau: „Nuo tada, kai prasidėjo finansinė krizė, tereikia trisdešimt minučių, kad rytinės naujienos per televiziją sugadintų nuotauką: gyvename neramiais laikais ir dar gana ilgai taip gyvensime. Tačiau, nepaisant visko, turime judėti pirmyn. Geri vadovai ir neramiais laikais geba apsaugoti savo žmones bei įmones, nesielgia neapgalvotai ir randa būdų, kaip įgyvendinti būtinus pokyčius.“

Apie tai, kaip supaprastinti darbą įmonėje (mažiau posėdžiauti, o daugiau dėmesio skirti klientų poreikiams), konferencijos metu kalbėjęs J.Immeltas atskleidžia, kad nepasimesti tarp šiandienos iššūkių vadovams padeda daugiau nei 50 metų veikiantis „General Electric“ lyderių mokymo universitetas, kuriam kompanija kasmet skiria apie milijardą JAV dolerių.

„2014-ieji visai kitokie nei 2004-ieji ar 1994-ieji – kalbu apie tai, kad būtina nuolat

atnaujinti savo vadovavimo įgūdžius“, – teigia J.Immeltas. Taigi vadovavimas reikalauja nuolatinių investicijų į save ir į aplinkinius, jis nėra pastovus, o kintantis laikmetis ieško lyderių, pasižyminčių vis naujais bruožais.

Atradusieji save aukoja dosniau

Taigi koks turėtų būti šiandienos lyderis? Pasak B.Hybello, ne tik turintis tikslą, bet ir gebantis dėl jo galvą guldyti: skirti visas pastangas ir jėgas jam pasiekti, o prireikus – pasiryžęs išeiti ir už komforto zonos. Kiekvienam lyderiui kone kasdien tenka rinktis: veikti ryžtingai ar likti komforto zonoje, susitaikyti su esama situacija ir nieko nekeisti. Jei pažvelgsime į Lietuvos kasdienybę, įsitikinsime, kad dauguma mūsų šalyje renkasi komfortą. Kokios to pasekmės? Atsilikimas daugelyje sričių, vizijos neturėjimas ir gerų vadovų stoka.

Nelsonas Mandela, Mahatma Gandhi, Billas Gatesas ir daugelis kitų į žmonijos istoriją įėjo kaip lyderiai, keičiantys pasaulio ir žmonių likimus. Juk tokia ir yra tikroji lyderystės esmė. Nemaža dalis didžiųjų darbų visuomenės ar pasaulio labai nudirbusių žmonių kilę iš skurdžių ir nepasiturinčių šeimų. Ne išimtis ir Holivudo aukštumas užkariavęs kino režisierius, prodiuseris bei aktorius Tyleris Perry. Šiandien 350 darbuotojų savo sukurtoje pramogų imperijoje vadovaujantis T.Perry yra vienas dosniausiai remiančiųjų labdaros projektus, kuriais siekiama padėti benamiams, pilietinių teisių suvaržymų kamuojamiems asmenims bei tiems, kurie išgyveno Naujojo Orleano ir Haičio stichinės nelaimės.

Vaikystėje didžiulį mamos autoritetą jautęs kino režisierius atskleidžia, kad vidurinę mokyklą baigusi moteris negalėjo palikti savo sūnui milijonų, tačiau įskiepyti tikėjimą savimi ir gebėjimą duoti kitiems jai pavyko. „Vaikystėje matydama, kaip mama padeda aplinkiniams, supratau, kad iš tų, kuriems šiame gyvenime daugiau duota, ir prašoma daugiau. Taigi ėmiau aukoti. Pirmus metus visą savo pelną atidaviau tiems, kuriems to reikėjo labiau nei man, ir pamačiau, kokį poveikį turi labdara ir kiek daug ji keičia mūsų gyvenime“, – sako už savo verslo projektus „Black Business Professionals Entrepreneur of the Year“ apdovanojimu įvertintas kūrėjas.

Iš skurdo ir nepritekliaus atkakliu savo darbu išsiveržęs T.Perry mano, kad žmonės bėgant laikui daug ką pamirš, tačiau neabejoja dėl vieno – jie niekada nepamirš, kaip privertei juos pasijausti vienoje ar kitoje situacijoje. Taigi lyderis visuomet savęs klausia, kokį poveikį jo elgesys turi ir turės aplinkiniams, kaip tai pakeis jų gyvenimą. Ar prisidės prie visuomenėje bresnančių pokyčių?

Žurnalo „Fortune“ šešerius metus iš eilės įtakingiausia verslininke įvardyta buvusi kompanijos „Hewlett-Packard“ generalinė direktorė Carly Fiorina pabrėžia, kad siekiant norimų pokyčių būtina pasitikėti savimi, taip pat ir Dievu. „Tai, kas esi šiandien, yra Dievo dovana tau, o tai, ką su savo gyvenimu darai, yra tavo dovana jam.“ Kitaip tariant, lyderystė yra kiekvieno mūsų pasirinkimas eiti pokyčių keliu,

daryti įtaką, atskleisti kitų talentus ir galimybes, o kartu siekti ir savų tikslų.

O štai garsus teisininkas, Lyderystės instituto įkūrėjas Alexandre'as Havardas mano, kad lyderystė nėra išrinktųjų reikalas. Ją išbando ne tik valstybių vadovai, mokytojai, verslininkai, bet ir kariuomenės vadai, namų šeimininkės ir pan. Perfrazuojant išeitų, kad nesvarbu, ką gyvenime veikiate, – daug svarbiau, ką tai keičia jūsų ir aplinkinių žmonių gyvenime.

Paleisti be pykčio – aukštasis pilotražas

Viena jautriausių ir aktualiausių temų šiandienos vadovams – investicijos į darbuotojų mokymus ir jų grąža. Kaip pastebi personalo valdymo specialistai, Lietuvoje atliekamų darbuotojų lojalumo tyrimų rezultatai mažai džiugina: žmonių prisirišimo prie darbovietės indeksas – vienas žemiausių Baltijos šalyse ir Europoje. Tyrimai atskleidžia, kad personalo lojalumą lemia net keletas veiksnių: įmonės vadovų pagarba, pasitikėjimas savo darbuotojais, rūpinimasis jais, asmeninio bei profesinio tobulėjimo galimybės, sąžiningas elgesys (teisingas atlygis ir pan.). Nieko stebėtina, jei šių darbdavio savybių pasigendantys darbuotojai nusprendžia atsisveikinti su įmone.

Deja, išeiti be pykčio ir nuoskaudų pavyksta retam. Paklaustas, kaip esant tokiai situacijai elgtis, kompanijos „General Electric“ valdybos pirmininkas J.Immeltas, dalijasi patirtimi, kad antipatijos darbuotojui, su kuriuo atsisveikina, nejučia ilgauja, nei trunka dokumentų dėl išėjimo iš darbo pasirašymas. Vėliau būna keliasdešimt dienų tylos: bendrauti su išėjusiu žmogumi sunku, bet ilgainiui bendravimas tęsiasi.

„Nenoriu, jog žmonės, dirbantys mūsų įmonėje, tirtėtų iš baimės, kad negaus kito darbo. Siekiu, kad jie švytėtų iš laimės realizuodami save. Darau viską, kad jaustųsi laimingi dirbdami šioje įmonėje, bet jei jie mano, jog gali realizuoti savo svajones kitur, telieka tikėti atvira rinka“, – teigia ilgametis lyderis.

Išlaikyti žmogiškumą ir nepasiduoti pykčiui susidūrus su stresinėmis situacijomis J.Imeltui

Pasaulinės lyderystės konferencijos pradininkas, bažnyčios „Willow Creek“ steigėjas ir vyriausiasis pastorius B.Hybels'as lyderius vadina svajotojais, gebančiais numatyti įmonės ateitį.

padeda žinojimas, kokių žmogumi nori būti. „Priėmęs situaciją tokią, kokia ji yra, ir siekdamas nuolat judėti pirmyn, o ne įstrigti savo sėkmės istorijoje, savęs nuolat klausiu: kas mūsų laukia? Su kokiais iššūkiais susidursime rytoj, po dešimties ar penkiolikos metų? Tik šie klausimai ir neleidžia užsnūsti.“

Kompanijos „General Electric“ vadovui, kaip ir daugeliui kitų, vadovavimas kažkuo panašus į ilgą kelionę, kurioje save atrandi vis iš naujo. Galime tik pasvarstyti, kiek Lietuvoje vadovų šiandien leidžiasi į šią kelionę ir ar drauge pasiima bendradarbius.

Žvilgsnis iš šalies būtinas ir įtakingiausiems

Nuolatiniais lyderių palydovais viena tvė ir nepalenkiamumą įvardijantis Menlo presbiterionų bažnyčios pastorius Johnas Ortbergas neabejoja, kad daugelį įmonių vadovų šiandien kausto baimė – nesuklysti, nenuvilti kitų ir tinkamai pasirinkti. Taigi labai svarbu turėti savo aplinkoje žmonių, su kuriais galima padiskutuoti, pasitarti, o reikiamu metu ir paprašyti žvilgsnio iš šalies. Ne mažiau aktualu – neprarasti gebėjimo pripažinti savo klaidas. Priešingai, nei įprasta manyti, tai nesugriaus jūsų autoriteto – tiesiog išryškins žmogiškąsias savybes.

Bijoti iš tiesų reikėtų to, kaip elgiatės esant stresinėms situacijoms: rėkiate ir užsipuolate jums dirbančioms žmonėms? O gal ir ypač sunkiomis aplinkybėmis gebate išlaikyti šaltus nervus? Būtent tai ir parodo, koks jūs, kaip lyderis, esate iš tiesų. Ar gebate parodyti savo darbuotojams pasitikėjimą? Ar elgiatės su jais žmogiškai ir pagarbiai? O gal tik siekiate savo įmonės pelno ir visa kita jums nesvarbu?

Jei šiuos klausimus sau užduotų kiekvienas esantis vadovo poste, tikėtina, kad didėtų visuomenės pasitikėjimas valdžia, valstybę apleistų stagnacija, o žmonės galėtų didžiuotis gyvendami valstybėje, kuriai jie nuoširdžiai rūpi. Deja, šiandien per šalį ritasi nusivylimo banga, nes daugelio sričių lyderiai nepateisina lūkesčių. ■

Telekomunikacijų bendrovės „Tele2“ generalinio direktoriaus P.Masiulio teigimu, dėl lyderių susireikšminimo ir negebėjimo atlaikyti išbandymų valdžia, šlove ir pinigais žlunga galingiausios verslo kompanijos.

PROFILIS

Karolis Baltrūnas: „Visuomet gerai turėti konkurentų – jie neleidžia užmigti“

Kokie veiksniai – įgyta patirtis, tėvų veiklos pavyzdys lemia jaunuolio gebėjimą, norą pradėti verslą? Ar pirmieji žingsniai savarankiškumo link turi būti žengti dar vaikystėje? Pastaruoju metu jaunieji Lietuvos verslininkai drąsiai žengia į rinką, bet ar jų rizika atsiperka?

Dovilė Joneliūnienė

Pasak 24-erių metų „Talia Ink“ bendrovės vadovo Karolio Baltrūno, verslas – lyg nuolatinis akmens stūmimas į kalną. Tačiau būtent kalno viršūnės siekiamybė ir skatina judėti į priekį.

ISM vadybos ir ekonomikos universitete tarptautinio verslo ir komunikacijos bakalauro programą anglų kalba studijavęs K. Baltrūnas pradėjo verslaui dar mokykloje. „Tėvai auklėdami mane pabrėžė, kad svarbiausia turėti tikslą, tuomet gali viską pasiekti. Jau studijuodamas pradėjau pardavinėti paslaugas, buvau vadybininkas, sekėsi tikrai neblogai, po kiek laiko pakeičiau įmonę, dirbau projektų vadovu, vėliau teko paragauti ir vadovo duonos“, – pasakoja Karolis.

Dirbdamas jis sako sukaukęs reikalingų žinių, nuo ko reikia pradėti savo veiklą. Be to, atsirado daugiau pažinčių. Norint pradėti verslą reikia rasti patinkančią nišą, kurioje turėtum pakankamai informacijos ir galėtum sukurti išskirtinį produktą, nes kopijuoti šiandienos rinkoje, karolio manymu, tikrai nepavyks.

Jis žinojo, kad ateityje bus verslininkas, norės kurti kažką savo. „Visuomet maniau, kad svarbiausia daryti tai, kas patinka. Norėjau sukurti produktą ar paslaugą, kuri bent šiek tiek pakeistų pasaulį. Nuo pat mažų dienų žavėjaisi startuoliais ir žmonėmis, kurie kuria išskirtinius produktus, nuolat domėjaisi internetine rinkodara. Baigęs universitetą supratau, kad reikia kažką daryti, nes darbas nuo aštuonių iki penkių tiesiog manęs netenkino, o svetimų svajonių įgyvendinimas taip pat nežavėjo. Po tokio kasdieninio darbo nuolat ieškodavau papildomos veiklos“, – prisimena verslininkas.

Gimė kelios idėjos, kurioms įgyvendinti reikėjo finansavimo, ir jis suskubo surinkti komandą, o kad ją išlaikytų, pritaikė savo žinias internetinėje rinkodaroje. „Taip gimė „Talia Ink“. Šį rugpjūtį atšvestas įmonės gimtadienis, jau atlikta apie 40 projektų“, – pirmuosius darbo vaisius vardija Karolis.

Visa tai daroma tam, kad vieną dieną būtų sukurtas išskirtinis produktas, šiuo metu dirbama prie projekto „ChaseTrip“. Tai internetinė kelionių platforma, kurioje kiekvienas gali skelbti, atrasti ir pirkti unikalias keliones. Tikima, jog „ChaseTrip“ yra naujas būdas, padėsiantis žmonėms keliauti, kai kiekviena, kad ir pati neprotiškiausia kelionė ar idėja, gali tapti neužmirštamą prisiminimu. Didžiausias šio projekto pranašumas, kad viskas sukurta aistringiausių keliautojų, vietinių žmonių.

Karolis įsitikinęs: kad ir kiek turi darbo,

visuomet gali susiplanuoti viską taip, jog visi tikslai būtų įgyvendinti laiku ir kokybiškai.

Didžiausia klaida – bijoti suklysti

Paklaustas, kokių iššūkių kyla, Karolis pabrėžia, kad svarbiausia pradėdam savo verslą turėti pirmąjį klientą. Reikia pradėti nuo pardavimo ir produkto vystymo – tik tuomet galima pasiekti gerų rezultatų. Po to galima pereiti prie logotipo, interneto svetainės kūrimo. Žinoma, svarbu turėti ir reikiamų tos srities žinių.

Ar Lietuvoje pradėdam verslą gali kilti sunkumų? Karolis mano, kad Lietuvos nereikėtų išskirti kaip šalies, kurioje sudėtinga pradėti veiklą.

Tiesa, jis pastebi, kad jaunieji verslininkai iš kitų tikisi pasitikėjimo, nuoširdumo ir atvirumo. Jauna įmonė dažnas nepasitiki, prašo rekomendacijų, ir tai suprantama, tačiau būtų puiku, jei visuomenė vis dėlto lanksčiau žiūrėtų į pradėdantį verslininką, suteiktų jam galimybę.

Kokias dažniausias klaidas daro žmonės, pradėdami verslą? „Didžiausia klaida ta, jog žmonės nedaro klaidų, kad patikrintų, ar verta kurti verslą. Pirmiausia apie savo verslo idėją reikėtų papasakoti šimtui žmonių, nebijoti vertinimo, kitų nuomonės. Yra labai daug žmo-

Dabar pasaulyje sukurta pakankamai verslo instrumentų, tarp jų ir investavimo. Verslo angelai, rizikos kapitalo fondai sutinka rizikuoti, investuoti savo pinigus į jauno žmogaus verslą.

nių, kurie patars, nukreips tinkama linkme. Jaunam verslininkui lengviau, juk nepavykus gali vėl kabintis ir pradėti iš naujo. Kyla mintis – užsirašai, susiplanuoji ir pradėdi veikti. Turiu taisyklę, kuria vadovaujuosi: jei šovus idėjai nepradedi imtis veiksmų per 48 valandas, tuomet idėja net neverta dėmesio. Nebūtina iškart registruoti įmonės – užtenka pasikalbėti su pažįstamais ir išklausti, ką jie mano, ar paieškoti informacijos internete. Būtina patyrinti rinką, ko reikia visuomenėi. Nereikia bijoti konkurentų – jie neleidžia užmigti. O svarbiausia, jei kas nesiseka, reikia nesutrikti ir ieškoti sprendimų, bandyti iš naujo. Labai protingai turime skirstyti savo laiką“, – patirtimi dalijasi K. Baltrūnas.

Norinčiam pradėti savo verslą žmogui Karolis pataria nuolat save lavinti, mokėti priimti ir neigiamą atsakymą, nebijoti imtis veiksmų. Tik tuomet bus galimybė tapti lyderiu.

„Kiek teko bendrauti su verslininkais, ne

vienas nesako, kad pradžia lengva, nes tikrai reikia įdėti daug pastangų. Pradėti galima ir nuo verslo plano, kurį nuolat tobuliname, pabrėžiame svarbiausius principus. Po penkerių metų reikėtų jį visiškai perrašyti. Pačiam žmogui svarbu veržlumas, visuomet turi būti aiškus tikslas, dėl ko tai darai: svarbiausia, kad pagrindinis tikslas nebūtų pinigai“, – teigia Karolis.

Svarbiausia – motyvacija

Reikia nepamiršti, kad vadovas turi būti ir puikus psichologas, bendraudamas tiek su darbuotojais, tiek su užsakovais. K. Baltrūnas pabrėžia, kad vadovavimas – tikrai ne kiekvienam, nes reikia spręsti ne tik savo, bet ir darbuotojų problemas, esi pagrindinis patarėjas, motyvuojantis kitus. Reikia pačiam būti labai stipriai motyvuotam, kad galėtum įkvėpti ir šalia dirbančius žmones. Vadovui svarbu išskirti tikslus, kad ir kas savaitę, kas mėnesį. Karolis pasakoja išskaidantis tikslus kas keletą savaitę, o po to peržiūrintis darbus, ar tikslai buvo pasiekti.

Įdomu, kokią K. Baltrūnas mato įmonės perspektyvą? „Vienas tikslų – pereiti į tarptautinę rinką. Galima plėstis, tik reikia daugiau lėšų, kontaktų. Svarstėme dėl Didžiosios Britanijos, žiūrėjome, kokia reakcija, analizavome verslo kultūrą ir nusprendėme dar šiek tiek palaukti, nes pasiekti vadovą ten dešimt kartų sunkiau nei Lietuvoje. Mūsų šalyje vadovai labiau linkę bendrauti“, – teigia verslininkas.

Jis neslepia, kad jam imponuoja verslininkai Elonas Muskas bei Markas Cuban, verslą lyginantys su sportu. Azartas, konkurencija – didžiausia motyvacija.

Karolio gyvenimo moto: „Aš stipriai tikiu, kad nėra jokios gyvenimo sėkmės paslapties. Tai tik pasirošimo, sunkaus darbo ir mokymosi iš klaidų rezultatas.“

Verslas – tai rizika

Mobiliųjų programėlių bendrovės „GetJar“ įkūrėjas, vienas garsiausių ir sėkmingiausiai dirbančių naujosios kartos Lietuvos verslininkų Ilja Laursas įsitikinęs, kad verslo sėkmė dažniausiai priklauso nuo idėjos įgyvendinimo, požiūrio į darbą ir komandos. „Jei kalbame apie Karolio istoriją, matyti, kad vaikinai turi vieną svarbiausių verslininko bruožų – norą rizikuoti, bandyti ir eiti į priekį. Statistiškai tokius žmones ir aplanko sėkmė. Kaip pavyzdį galėčiau paminėti garsaus „Angry Birds“ žaidi-

◀ **K.Baltrūnas:** „Jauna įmone dažnas nepasitiki, prašo rekomendacijų, ir tai suprantama, tačiau būtų puiku, jei visuomenė lanksčiau žiūrėtų į pradedantį verslininką, suteiktų jam galimybę“

mo kūrėjus „Rovio“. Tie, kurie mano, kad sėkmė juos aplankė iškart, per vieną naktį, labai klysta. Iki „Angry Birds“ žaidimo pasirodymo „Rovio“ buvo sukūrusi 51 žaidimą. Tad svarbiausia tikslingai eiti savo idėjos įgyvendinimo link“, – teigia I.Laurasas.

Jis primena, kad pagal Silicio slėnio standartus yra du gyvenimo etapai, kai žmonės dažniausiai pradeda nuosavą verslą. Apie 80 proc. žmonių veiklą pradeda 20–25 metų, būtent studentavimo laikais, ir apie 20 proc. – jau būdami vyresni nei 40 metų. Jaunimas žino, kaip daryti verslą, turi energijos, o svarbiausia – nebijo rizikuoti. Juk verslas visų pirma ir yra rizika. Jeigu savęs paklausite, kokios yra dešimt žinomiausių pasaulio kompanijų, atrasite vieną labai įdomų dėsnį: visos sukurtos ne didžiausių korporacijų, bet jaunimo.

„Lietuvoje jaunimo sukurtų įmonių kol kas nėra daug. Kai klausiu jaunų žmonių, kodėl jie nepradeda įgyvendinti savo verslo idėjų, dažniausias atsakymas visur būna toks pat: verslo pradžiai neturiu pinigų, nes tėvai paskolinti negali, o bankas neduos paskolos. Dėl to Lietuvoje verslo nepradeda devyni iš dešimties jaunuolių. Jeigu jūs tokia pačia tema pasikalbėtumėte su 12 metų vaiku, gyvenančiu Silicio slėnyje, jis papasakotų, kas yra verslo angelai, rizikos kapitalo fondai, kuo skiriasi banko paskola nuo rizikos kapitalo fondo investicijos, kaip pirmosios investicijos ieškojo „Google“ įkūrėjai Larry Page’as ir Sergejus Brinas. Šios žinios egzistuoja, bet kažkodėl ne Lietuvoje“, – stebisi I.Laurasas.

Jo patarimas galvojantiems apie savo verslą: šiais laikais norint pradėti veiklą nereikia turėti savo lėšų. Dabar pasaulyje sukurta pakankamai verslo instrumentų, tarp jų – ir investavimo. Verslo angelai, rizikos kapitalo fondai sutinka rizikuoti, investuoti savo pinigus į jauno žmogaus verslą. Žinoma, čia riziką prisiima ir jaunas verslininkas, bet ji būna kitokia. Jaunimas rizikuoja savo laiku, laisvalaikiu, bemiegėmis naktimis. Tad dabar su investuotojais galima susitarti, kad būsimas verslininkas asmeniškai niekuo nerizikuoja, išskyrus savo laiką.

Kas blogiausio esant tokiai situacijai gali atsitikti? „Nesėkmės atveju po dvejų trejų metų žmogus grįš ten, nuo ko buvo pradėjęs, bet nebus praradęs savo buto ar santaupų“, – aiškina verslininkas.

Pasak I.Lauroso, dabar pozityviai nuteikia ir tai, kad pradėti verslą galima kaip niekad lengvai. Nereikia turėti brangių įrenginių, biurų. Verslas gali gimti ir plėtotis namie prie nuosavo kompiuterio, kuriame yra prieiga prie interneto. Čia geriausias pavyzdys – socialinio tinklo „Facebook“ istorija. „Facebook“ įkūrėjas Markas Zuckerbergas savo socialinį tinklą sukūrė bendrabučio kambaryje.

Tad jaunimui tereikia nebijoti ir ryžtis įgyvendinti savo idėjas. ■

ŠVENČIŲ INDUSTRIJA

Renginių verslas – vėl ant bangos

Įmonių kalėdiniuose vakarėliuose garsias ir brangias žvaigždes keičia protų mūšiai ir ekstremalios pramogos.

Aušra Pocienė

Renginių organizatoriai kaip niekas kitas jaučia ekonomikos pulsą: jei metai verslui geri – jų paslaugų paklausa auga kaip ant mielių. O šiemet įspūdis toks, kad kalėdiniai renginiai neaplenks nė vienos įmonės.

„Atrodo, kad kalėdinius renginius organizuoja beveik kiekviena įmonė. Tačiau renginių biudžetai tikrai nėra išpūsti. Kiekvienas išleidžiamas litas yra suskaičiuotas“, – sako renginių organizavimo įmonės „Gera pramoga“ direktorė Jovilė Broniukaitienė.

Viešosios įstaigos „Auksinė mintis“ renginių organizatorė Justina Jackūnaitė jai antrina: „Palyginti su Lietuvoje kelerius metus užtrukusiu ekonominiu sunkmečiu, kalėdinių renginių paklausa sparčiai didėja. Anksčiau vakarėliai buvo šiek tiek kuklesni, o pastaraisiais metais švenčiama ir prabangiuose dangoraiziuose, ir Vilniaus rotušėje.“

„Klientų ir užsakymų – dvigubai daugiau nei pernai“, – tikina ir Dovydas Muradianas, viešosios įstaigos „Renginių kalvė“ vadovas. Pasak jo, krizė pamiršta, ir verslininkai šventėms skiria vis daugiau dėmesio bei pinigų, suprassdami, kokią reikšmę turi šie renginiai kuriant gerą atmosferą kolektyve.

Vis dėlto gauti užsakymą nėra taip paprasta – įmonės renginių organizatoriams rengia didelius konkursus, į kuriuos varžytis kviečia iki dešimties dalyvių. „Anksčiau užsakovai jau pradinėje studijoje atsirinkdavo ir užklauso dėl renginių siūsdavo trims–penkiems dalyviams. Perskaityti 10–20 pasiūlymų (kai kurie organizatoriai siūlo ne vieną renginio idėją) – milžiniškas darbas“, – padidėjusių klientų išrankumu stebisi J. Broniukaitienė. Antra vertus, pinigai, skiriami kalėdiniams renginiams, – irgi nemaži: jų biudžetas siekia nuo 10 tūkst. iki 200 tūkst. Lt.

Tiesa, tokių užmojų kaip prieš krizę, kada kai kurios įmonės savo darbuotojams ar verslo partneriams dovanodavo kalėdines šventes kruizinuose laivuose, rengdavo keliones su ištaigingomis puotomis užsienyje, šiais laikais pasitaiko retai. Renginių organizatoriai pastebi, kad dabar kalėdiniuose renginiuose vis mažiau vietos lieka pompastikai ir paradiškumui, pirmenybė teikiama svarbiausiam dalykui – bendravimui.

Ne tik pavalgyti, išgerti, pašokti

Darbuotojų renginiams, J. Broniukaitienės teigimu, išleidžiama kur kas mažiau nei klientams skirtiems pobūviams. Ypač jei šventė sutampa su kokia nors proga, pavyzdžiui, įmonės jubiliejumi. Finansinio sektoriaus įmonės (bankai, draudimo bendrovės) kalėdiniams vakarėliams vidutiniškai skiria iki 100 tūkst. Lt ir pageidauja aukščiausio lygio atlikėjų, naujausių šou, meno, muzikos projektų, moderniausių technologijų, specialiųjų efektų, netradicinių erdvių. Mažesni renginiai, dažniausiai skirti darbuotojams, įsitenka 20–60 tūkst. Lt biudžeto ribose. Juose vis dar populiarūs teminiai vakarėliai, įvairūs protų lavinantys žaidimai, interaktyvios pramogos, į kurias įtraukiamas visas kolektyvas.

Pastaraisiais metais išryškėjusi tendencija – vietoj programos su vedėju, atlikėjais ir kitais šou elementais vakarėliui rinktis vieną visus įtraukiančią veiklą, pavyzdžiui, protų mūšį, kitokius žaidimus, netgi orientacines varžybas. Tokių renginių kaina palyginti nedidelė, siekia 10–20 tūkst. Lt, o didžiausią dalį renginio biudžete sudaro būtent samdomų atlikėjų ir vedėjų kaina: kuo žvaigždė didesnė, tuo ji brangesnė.

J. Jackūnaitė taip pat pastebi, kad įmonių kalėdiniuose renginiuose norima ne tik pavalgyti, išgerti ir pašokti, bet, renkantis šventės idėją, pirmenybė teikiama netradiciniams scenarijams, neįprastoms temoms, interaktyviems užsiėmimams. „Pastebėjome, kad daugiau investuojama ir į renginio

Bendrovei „Skubios siuntos“ teisme teko apginti visame civilizuotame pasaulyje nekvestionuojamą teisę verslo partneriams ir klientams dovanų įteikti butelį gero gėrimo.

apipavidalinimą, detales. Pavyzdžiui, į vakarėlį „Stebuklų šalyje“ renginio dalyviai buvo kviečiami siunčiant jiems specialių arbatos miltelių pripildytą mėgintuvėlį su užrašu „Išgerk mane“, – pasakoja ji.

Renginių organizatorės teigimu, numatydamos kalėdinių renginių biudžetą įmonės atsižvelgia į konkrečių metų pelningumą. Be to, biudžetas priklauso nuo žmonių skaičiaus, pasirinktos vietos, renginio formato ir trukmės. „Turime ir tokių klientų, kurių įmonėje dirba vos aštuoni darbuoto-

jai, o jų šventei skiriamas biudžetas yra toks pat, kaip šimta darbuotojų turinčios bendrovės. Tokiu atveju mes atsižvelgiame į kiekvieno kliento poreikius, išsiaiškiname lūkesčius ir parengiame scenarijų, labiausiai tinkantį konkrečiai įmonei“, – pasakoja J. Jackūnaitė.

Kartais norėdamos sutaupyti įmonės dalį renginio organizacinių rūpesčių pasilieka sau. Pavyzdžiui, nesusimonia patalpų – šventę rengia savo įmonėje. Tuomet renginių organizatoriai samdo išvažiuojamuosius furšetus, banketus rengiančias įmones, kurios gali pasiūlyti priimtinesnę kainą nei restoranai ar klubai.

D. Muradianas sako, kad jų įmonės organizuojamų renginių kainų vidurkis – iki 10 tūkst. Lt, o pranašumas – siūlomi šabloniniai scenarijai, kurie leidžia ne tik atpiginti paslaugas, bet ir nugludinti kiekvieną detalę, taip užtikrinant renginio kokybę.

„Vienas populiariausių šventinių scenarijų – „Išlikimo bunkeris“. Veiksmas prasideda, kai kostiumuoti žmonės su dujokaukėmis įsiveržia į salę ir praneša apie

Krizė pamiršta – įspūdis toks, kad šiemet kalėdinės šventės neaplenks nė vienos įmonės ↑

prasadėjusią apokalipsę, – scenarijaus detalėmis dalijasi jis, o suabejojus, ar toks vaikų darželiui labiau tinkantis sumanymas gali sužavėti suaugusius „dėdes ir tetas“, patikina: žmonės nori sukrėtimo, emocijų dozės ir su didžiuliu entuziazmu išjaučia į tokius žaidimus. – Patikėkite, jiems reikia ir Kalėdų Senelio, ir dovanų iš jo stebuklingo maišo. Reikia, kad Grinčas (animaci-

nio filmo herojus – A.P.) Kalėdas pavogtų“, – tikina „Renginių kalvės“ direktorius.

Oro akrobatės ir ledo skulptūros ant stalo

Beje, originalumas – vienas pagrindinių užsakovų reikalavimų renginių organizatoriams. Pageidaujama ko nors neįprasto, nematyto, išskirtinio. „Todėl labai stebina, kai tokius renginio vertinimo kriterijus įvardiję klientai pasirenka šventinius stalus puošiančias ledo skulptūras ar oro akrobatų pasirodymą – ko gero, labiausiai nuvalkiotus šventinės programos elementus“, – nuostabos neslepia J.Broniukaitienė.

Jos vadovaujama įmonė originalių idėjų ir sprendimų ieško bendradarbiaudama su menininkais – skulptoriais, architektais, fotografais. Šventinį renginį gali papuošti menininko darbų paroda arba gali būti surengtas jo darbų aukcionas. Pavyzdžiui, šiemet buvo sugalvota kalėdinį vakarėlį surengti fotostudijoje, kurioje darbuotojai, dirbdami su garsiais fotografais, turės gali-

mybę sukurti unikalų savo įmonės kolektyvo kalendorių.

Neatsiejama šiuolaikinių renginių dalis – moderniomis technologijomis kuriami šventiniai efektai, tokie kaip įvairios šviestos instaliacijos, lazerių šou. Pasak J.Jackūnaitės, įmonės, išbandžiusios fejerverkus ir ugnies šou, dabar renkasi 3D projekcijas ant pastatų ar vandens telkinių. „Keletas įmonių šiemet pasirinko scenarijus su iš anksto nufilmuotais linksmo siužeto filmais, kurių herojai – įmonės darbuotojai. Juos mes parodysime užklyptus juokingose ir netikėtose situacijose. Bus tikrai linksmas“, – žada renginių organizatorė.

Nemaža dalis įmonės „Aukštinė mintis“ klientų renkasi lauko pramogas ir šiemet rengs azartiškas vėjaračių lenktynes ant užšalusio ledo arba aerodrome.

Kinkomų šunų traukiamas slides išbandys ir verslo konsultacijų įmonės „Grand Partners“ kolektyvas. Verslo konsultantai kaip niekas kitas gerai supranta, kokią reikšmę, buriant darbuotojus, užmezgant žmogiškuosius ryšius tarp jų ar su verslo partneriais, turi panašūs renginiai. Vienas įmonės vadovų, verslo konsultantas Romanas Gaidukas pasakoja, kad pernai visiems savo darbuotojams dovanų išsiuntinėjo po Kalėdų eglutę. „Svarbi ne tiek dovana, kiek emocija, kurią ja išreiškiame“, – sako jis ir neslepia, kad kalėdinės piniginės premijos šias emocija, žinoma, dar labiau sustiprina.

R.Gaidukas pastebi, kad įmonės vis daugiau investuoja į santykius ir juos puoselėjančius renginius. Tačiau įdomi detalė: stambaus ir vidutinio ar smulkaus verslo požiūris į įmonės renginius šiek tiek skiriasi. „Nedidelių įmonių renginiuose vyrauja šilta šeimyninė atmosfera, mažiau „parado“. O stambūs verslas į šventinius renginius žvelgia pragmatiškiau, labiau rūpinasi įvaizdžiu, renginių organizatoriams ir jų profesionalumui kelia labai aukštus reikalavimus“, – pastebėjimais dalijasi verslo konsultantas.

Pasak D.Muradiano, vis daugiau įmonių vadovų, akcininkų ima suprasti, kad darbuotojus motyvuoja ne tik atlyginimas ir komfortiška darbo vieta, bet ir gera atmosfera kolektyve. „Žmogiški ryšiai darbe turi aukso vertę. O jie geriausiai užsimezga laisvalaikio, kartu pramogaujant, švenčiant“, – neabejoja renginių organizatorius.

Tačiau paklaustas, ar daug matė įmonių, kuriose atmosfera puiki, o darbuotojai – tarsi kumštis, pripažįsta, kad tokių mažuma. „Per renginius puikiai atsiskleidžia, kaip darbuotojai jaučiasi įmonėje. Jei žmonės atsipalaidavę, nesukaustyti, nesiburia pakampėmis atskiromis grupelėmis, nebijo vakarėlio metu kaip lygus su lygiu prieš vadovą atsistoti su butaforine lazda ir varždamiesi rungtyje su juo susikauti, jauti, kad šiame kolektyve žmonės ir dirba gerai, ▶

POPULIARIŲ ATLIKĖJŲ KALĖDINIAI HONORARAI (LT)

Marijonas Mikutavičius	12–30 tūkst.
Džordana Butkutė	10–30 tūkst.
„Biplan“	8–10 tūkst.
Jazzu	16–25 tūkst.
Gytis Paškevičius	12–18 tūkst.
Donatas Motvydas	nuo 10 tūkst.
„Sare Roma“	5–12 tūkst.
Merūnas Vitulskis	nuo 6 tūkst.
„Pop Ladies“	5–7 tūkst.
Rytis Cicinas	5 tūkst.
„Suicide DJ“	4500

Šaltinis: vieša informacija

► ir nuoširdžiai kartu švenčia. Ir priešingai, jei nepuosenjami žmogiški ryšiai, nėra geros atmosferos, darbuotojai net vakarėlyje bijo „išsišokti“, imtis iniciatyvos“, – teigia D.Muradianas.

Už dovaną gavo 50 tūkst. Lt baudą

„Veidas“ paklausė ir kai kurių įmonių vadovų, kaip šiemet jų kolektyve bus švenčiamos Kalėdos, sveikinami darbuotojai ir verslo partneriai, kiek dėmesio ir pinigų žadama skirti šventėms. Tiesa, kai kurie, pavyzdžiui, bankas „Swedbank“, klausimus tiesiog ignoravo.

Užtat daugiau nei tris tūkstančius darbuotojų turinčios įmonių grupės „KG Group“ rinkodaros tarnybos direktorius Artūras Skairys mieliai pasidalijo šventiniais rūpesčiais: „Mūsų grupė daugiausia gamina maisto produktus, todėl Kalėdų proga savo klientams ir verslo partneriams tradiciškai dovanojame savo naujausių produktų rinkinius. Šiemet ketiname dovanoti marinuotą viščiuką bei duonos ar pyrago, šokoladinių keksiukų miltinius mišinius. Manome, kad taip ne tik maloniai nustebinsime jus, bet ir pavaišinsime tuo, ką geriausio šiais metais sukūrėme.“

Įmonių grupės darbuotojams taip pat ketinama įteikti praktiškas dovanas, kurios papuoš jų šventinį stalą. Kalėdinė šventė tradiciškai bus surengta ir darbuotojų vaikams. Dažniausiai juos linksmina teatro aktoriai, surengdami specialų kalėdinį vaidinimą, atvyksta Kalėdų Senelis, kuris kiekvienam vaikui įteikia po dovanėlę. Kasmet į šią šventę net iš tolimiausių įmonės padalinių į Kauną suvažiuoja keli šimtai darbuotojų su vaikais. Visus renginius ir dovanas finansuoja bendrovė.

Nors bendrovei „Skubios siuntos“, UPS oficialiam atstovui Lietuvoje, dabar pats darbymetis, įmonės darbuotojus, kurių yra daugiau nei šimtas, jau pasiekė pirmosios dovanos. „Esame suplanavę gana ilgą šventinį periodą, kurį pradėdame nuo gruodžio 1 dienos, visiems savo darbuotojams įteikdami po nedidelę dovanėlę. Vėliau, žinoma, turėsime ir kalėdinį vakarėlį, kuriam suorganizuoti šiemet pasitelkėme renginių organizatorius, kalėdinę eglutę darbuotojų vaikams, o darbuotojų dar laukia ir kalėdinės premijos“, – sako įmonės vykdomasis direktorius Vaidotas Lašas.

Pasak jo, ši šventė – puiki proga po visą Lietuvą išsibarsčiusiems bendrovės darbuotojams, daugiausia bendraujantiems tik telefonu ir kitais virtualiais būdais, susirinkti vienoje vietoje, pasidžiaugti vieni kitais ir per metus neveiktais darbais. Šiemet slaptaisiais agentais šventinio vakarėlio metu pavirsiantys „Skubių siuntų“ darbuotojai mėgsta žaidimus ir smagias užduotis, tačiau, pasak V.Lašo, renginio organizatorių prašoma jų nepadauginti, nes svarbiausia, kad žmonės turėtų laiko pabendrauti.

Kalėdų senelio ir jo dovanų laukia ne tik vaikai, bet suaugę dėdės ir tetos ▲

Savo klientams ir verslo partneriams „Skubios siuntos“ tradiciškai dovanos butelį, pažymėtą UPS logotipu, specialaus puotojančio vyno, užsienyje esantiems klientams pridės dar ir šakotį, kurį nugabenti sveiką į tolimas šalis yra tikras menas.

Beje, šiandien, kai buteliu gero vyno ar šampano savo klientus ir partnerius švenčių proga pradžiugina dažna įmonė, sunku įsivaizduoti, kad prieš dešimt metų bendrovei „Skubios siuntos“ už tokią dovanėlę Valstybinė tabako ir alkoholio tarnyba skyrė 50 tūkst. Lt baudą. Įmonė buvo apkal-

tinta nuline kaina pardavinėjanti alkoholi. Po ilgai trukusių teismų „Skubios siuntos“ bylą laimėjo ir, galima pajuokauti, apgynė visame civilizuotame pasaulyje nekvestionuojamą teisę verslo partneriams ir klientams dovanų įteikti butelį gero gėrimo.

Kas yra gera verslo dovana

Šiais laikais madinga dovanoti ne tik butelį gėrimo, bet ir įvairiausių gurmaniškų priedų prie jo: aptepėlių, užkandėlių, duoniukų. Kaip sako internetinės parduotuvės „Dovanų krepšys“ vadovas Martynas

GEN FOTOS/NUOTR.

Stebuklus rodantis magas Mantas Wizard – geidžiamas kalėdinių vakarėlių svečias ▲

SHUTTERSTOCK/NUOTR.

Gero vyno butelis – mėgiama ir pripažinta dovanų klasika ▲

Staskevičius, taip norima ne tik parodyti dėmesį verslo partneriams ir klientams, bet ir pradžiuginti jų artimuosius, šeimas. Iš specialiai sudarytų dovanų katalogų galima išsirinkti įvairių gurmaniškų dovanų variantus arba užsisakyti pagal savo pageidavimus.

„Dažniausiai pageidaujama gana standartinių dalykų: butelio vyno, įvairių užkandėlių, o supakuotų dovanų kainos svyruoja nuo 30 iki 400 litų. Mes prekiaujame tik kokybiškais Viduržemio regiono produktais, į Lietuvą atgabentais tiesiai iš

Italijos, Ispanijos, Portugalijos ir kitų šalių. Siekiame išskirtinės kokybės, o ne pigumo, todėl mūsų klientai – daugiausia korporatyvinės įmonės. Valstybės sektoriaus rengiamuose konkursuose net nedalyvaujame, nes jų vertinimo kriterijus – mažiausia kaina“, – pasakoja M.Staskevičius.

Užsakymų stoka prieš šventes nesiskundžiantis verslininkas sako, kad vidutinė užsakymo kaina – maždaug 5 tūkst. Lt. Didelės įmonės kalėdinėmis dovanomis paprastai pradeda rūpintis jau vasarą, o dovanų kokybei kelia ypatingus reikalavi-

mus. Pageidaujama įmonės firminių spalvų, specialių atvirukų, dovanos žymimos įmonės logotipais. Kiekviena mažiausia dekoruota detalė kruopščiai derinama, užsakoma ir pagaminama.

Ne mažiau išrankiai klientai renkasi ir maisto produktus. Kartais pageidaujama išskirtinių produktų, pavyzdžiui, konkretaus prabangaus prancūziško šokolado, kurio keliaudamas ragavo įmonės vadovas ir dabar tokiu norėtų nudžiuginti savo verslo partnerius. „Viskas įmanoma. Kreipiamės į šokolado gamintojus Prancūzijoje, ir jis jau keliauja į Lietuvą“, – sako M.Staskevičius.

Užsienyje esančius savo partnerius ir klientus Kalėdų proga įmonės paprastai nori nudžiuginti lietuviškais maisto produktais. Tuomet jų ieškoma pas ūkininkus. „Lietuviški produktai tikrai puikūs, bet pakuotės – tragiškos. Tenka jas užsienyje užsakyti, nes Lietuvoje tokių negamina.

Kokybiškos pakuotės kaina prasideda nuo 40 litų“, – komentuoja verslininkas. Jei norima, kad dovana padarytų įspūdį, gurmaniškų maisto produktų rinkinys pakuojuamas į iš vytelių pintą lietuvišką krepšelį. Kitiems, atvirksčiai, labiau patinka estetiškos kartotinės dėžutės.

Kas lietuviui yra gera verslo dovana? „Gera dovana be vyno – ne dovana. Vynas – tai klasika, kitokį gėrimą sunku įsiūlyti“, – stebisi M.Staskevičius ir rinktis pageidaujamą vyną siūlo iš daugiau nei dviejų šimtų įvairiausių rūšių.

Pasak jo, lietuviai – gana konservatyvūs, pageidauja daugiausia standartinių, įprastų dalykų, o naujovės sunkiai skinasi kelią. Antra vertus, dviračio čia neišrasi. Visame pasaulyje maisto produktai ir geri gėrimai – visų mėgstama ir pripažinta dovanų klasika.

„Maždaug 90 proc. įmonių, užsakydamos kalėdines dovanas savo darbuotojams, klientams ir verslo partneriams, pageidauja valgomų dovanų, – pritaria ir interneto svetainės „Mano Kalėdos“ kūrėja Eglė Grigaitienė. – Populiariausi produktai – arbata, kava, šokoladas, saldainiai, sausainiai, riešutai. Paaiškinti tokią tendenciją galima paprastai: valgomi dalykai yra universalūs, juos dovanojant mažiau galimybių prašauti pro šalį.“

Jei pageidaujama „kažko nematyto“, galima išgyti eglutės formos antstresinių kamuoliukų ar elniukų formos riešutų gliaudyklių. Ant dovanų būtinai dedamas įmonių logotipas, pažymėti dovanas įmonės logotipu, pasak E.Grigaitienės, atsako tik labai taupios įmonės.

Nemažai įmonių geriausiomis dovanomis laiko ne įmonių logotipais pažymėtus puodelius, tušinius ar kalendorius, o kartu praleistą įsimintiną laiką, todėl dovanuoja kvietimus į koncertus, spektaklius ir kitokius kultūrinius renginius. Juk, kaip sakoma, svarbiausia – dėmesys. ■

TEISĖ

Advokatų mantijas kilnoja politiniai vėjai

Sumažinus reikalavimų, kuriuos reikia įveikti norint tapti advokatu, šiemet gali smarkiai padaugėti šios gildijos narių. Advokatų ir jų padėjėjų skaičius dabar siekia beveik 3 tūkst. Lapkritį jų gretos pasipildė 26 naujais advokatais.

Gabija Sabaliauskaitė

Kai kuriems politikams vis kliūva neva uždara sistema, kurią atverti padėtų ilgesnis sąrašas asmenų, galinčių tapti advokatais nelaikant kvalifikacinio egzamino.

Patys advokatūros nariai tvirtina esanti atviriausia teisininkų asociacija. Tačiau, be savireguliacijos, kurią advokatai, kaip tvirtinama, laiko vertybe, o ne primesta norma, ir bendruomenės vieningumo, kuriam netrukdo individuali, verslą primenanti veikla, tą bendruomenę pareguliuoti vis bando kai kurie politikai.

O tie bandymai, kaip tikina advokatai, neretai priklauso nuo politinių vėjų. Pavyzdžiui, naujaisi vėjai į advokatūrą atpūtė nemažai prokurorų. Naujus aukščiausios kvalifikacijos kolegas advokatai pasitiko kone saljutais, bet dalimi jų advokatūros nariai pernelyg nesidžiaugia.

Nauja advokatų egzamino forma (kai kuriems kandidatams pakankamas veiklos organizavimo egzaminas ir vien formaliai tikrinama etika) šiemet advokatų skaičių, kuris įprastai kasmet didėja dešimtadaliu, gali kilsitelėti 15–20 proc. Nors solidus advokatų

Advokatų drausmės komiteto pirmininkas M. Kukaitis: „Advokatūra nėra atliekamasis stalčius, kuriame gali būti visi, o vėliau jau peštis tarpusavyje, kas geresnis.“

būrys šalyje neva optimalus, per didelis jų skaičius netrukus gali susitelkti Vilniuje. O tai, kaip prognozuoja patys advokatai, atsilieps didesniu skundų skaičiumi, paslaugų

Galvos skausmu advokatams tapo pasikartojantys bandymai lengvinti reikalavimus kandidatams, siekiantiems tapti gildijos nariais

kokybe visuomenei ir žymesnėmis išlaidomis valstybei.

Didžiausiu galvos skausmu advokatams tapo septintojo Advokatūros įstatymo straipsnio pataisos, kuriomis kartkartėmis bandoma lengvinti reikalavimus kandidatams tapti advokatais ar papildyti jų sąrašą pretendентаis, kurie į advokatūrą galėtų ateiti paprastesniu keliu.

Lapkritį vėl svarstytos šio straipsnio pataisos, kuriomis, kaip ir vasarą, norėta įtvirtinti trumpesnį stažą, pakankamą teisėjams (iki penkerių metų) ir prokurorams (iki septynerių metų). Prie teisėjų, advokatų bei teisės krypties socialinių mokslų daktarų sąrašo norima pridėti teisininkus, kuriems pakaktų dešimties metų teisinio darbo stažo, kad galėtų laikyti advokatų veiklos organizavimo egzaminą.

Motyvus: paslaugų prieinamumas regionuose

„Jei kalbame konkrečiai apie Advokatūros įstatymo 7 straipsnio pataisą, mano manymu, yra atstovaujama interesams tų žmonių, kurie nesugeba išlaikyti kvalifikacinio egzamino arba yra pašalinti iš advokatūros dėl nusikalstamų veikų ar

korupcinio pobūdžio nusikaltimų ir norėdami sugrįžti į advokatūrą turėtų laikyti egzaminą, nors anksčiau jo nelaikė, todėl nenorėtų to daryti ir dabar, – samprotauja Advokatų tarybos pirmininkas prof. Ignas Vėgėlė. – Žinoma, čia galima svarstyti, ar nėra interesų konflikto: ar asmenys, siūlantys tokias pataisas, neturi artimųjų teisininkų, kurie norėtų tapti advokatais ir pasilengvinti sau kelią.“

Jis priduria, kad dabartiniai Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto nariai eksperimentuoti nelinkę ir pataisais siūlo išanalizavę galimą jų naudą ar pavojų. Vis dėlto, kai šiai pataisai minėtas Seimo komitetas nepritarė, klausimą buvo pavesta svarstyti papildomam Valstybės valdymo ir savivaldybių komitetui.

„Absoliučia dauguma balsų nepritarė šioms pataisoms, nes manome, kad bet koks teisinio darbo stažas gali būti per siaura sritis teisininkui, norinčiam dirbti advokatu. Pavyzdžiui, savivaldybėje dešimt metų dirbusiam teisininkui, siekiančiam tapti advokatu, reikia daugiau žinių, todėl išlaikyti kvalifikacinį egzaminą tikrai būtina“, – kodėl nereikia mažinti reikalavimų pretenduojantiems tapti advokatais, komentuoja Valstybės valdymo ir savivaldybių komiteto pirmininko pavaduotoja Milda Petrauskienė ir priduria, kad šis projektas grįš į pagrindinį komitetą, vėliau – į plenarinių posėdžių salę.

Vienas iš parlamentarų, pateikusių šią pataisą, socialdemokratas Bronius Pauža sako, kad pagrindinis motyvas, kodėl dešimtmetį išdirbusiems teisininkams būtų galima pretenduoti tapti advokatais išlaikius mažesnės apimties ir gerokai paprastesnį veiklos organizavimo egzaminą, yra advokatų paslaugų prieinamumas ir kaina regionuose.

„Dauguma advokatų dirba didžiuosiuose miestuose, o rajono gyventojai susiduria su problemomis. Pavyzdžiui, mano apygardoje (Jurbarke) pas advokatą reikia važiuoti į Kauną. Transportas, žinoma, nėra kliūtis, bet Kaune – kaunietiškos ir paslaugų kainos, ne visi gali už jas sumokėti, – komentuoja B.Pauža. – Kitas dalykas – manau, kad advokatai pasidarė tam tikrų teisininkų grupių uždara sistema: teisėjams ir prokurorams taikomos lengvatos tapti advokatais.“

Seimo narys beveik neabejoja, kad įmonių ar kitų įstaigų teisininkai, jei taptų advokatais, ekonominėse bylose būtų net geresni atstovai nei prokurorai, kurie iki advokatūros praktikos nagrinėdavo vien tik baudžiamąsias bylas.

Uždarumas, kuriuo motyvuojant vis siūlomos Advokatūros įstatymo 7 straipsnio pataisos, bent lyginant su kitomis teisininkų asociacijomis – gana santykinis. Pavyzdžiui, per pastarąjį Advokatų tarybos posėdį advokatais pripažinti 26 asmenys, į advokatų padėjų sąrašą įrašyta 20 naujų narių, o iš praktikuojančių advokatų sąrašo išbraukti septyni advokatai (du iš jų dėl mirties). Palyginimui, paskutinį neseniai vykusį notaro egzaminą išlaikė du kandidatai iš septynių.

ADVOKATŲ SKAIČIAUS LIETUVOJĖ KITIMAS

Metai	Advokatų skaičius
2014	1 988
2013	1 888
2010	1 660
2005	1 282
2000	860
1995	490

Šaltinis: Lietuvos advokatūros duomenys

B.Pauža, paklaustas apie grėsmę kvalifikacijai ar etikai, problemų, kurias galėtų lemti liberalesnis septintasis straipsnis, taip pat nemato. Esą šioms vertybėms patikrinti užtekėtų gana „kieta“ veiklos organizavimo egzaminas. Be to, kitas detales išspręš rinkas: pas nieko nesugebantį advokatą niekas ir neis.

Sieks susigrąžinti pamatuojamas etikos gaires

Vis dėlto patys advokatūros atstovai dėl etikos ir kvalifikacijos atitikties nusiteikę rimčiau: dingęs reikalavimas atitikti advokato etikos kodeksą ir vien formalus jos patikrinimas nėra pakankamas, todėl Advokatų taryba sieks įtvirtinti aiškiau pamatuojamus ir daugiau pasakančius etikos reikalavimus.

Advokatų drausmės komiteto pirmininkas, buvęs Advokatų garbės teismo pirmininkas Mindaugas Kukaitis sako, kad dabar, kai į advokatūrą plūsta prokurorų banga, pasitaiso, kad, lengvai išlaikę veiklos organizavimo egzaminą, jie lengvai susiduria ir su problemomis praktikoje. Esą nauji nariai, atėję iš „kitur“ po ilgą metus visai kitokio pobūdžio praktikos, vargiai atskiria, kas dera buvusiam pareigūnui, kurio tonas įsakmesnis, o kas – advokatui, kuriam tenka būti ir mediatoriumi, ir psichologu.

„Bus sudaryta nauja egzaminų komisija, ir Advokatų taryba tikisi, kad veiklos organizavimo egzamine atsiras daugiau etikos reikalavimų: kad tikrinant ją bus galima pripažinti, jog advokatas dar nėra pasirengęs praktikuoti, neišlaikęs egzaminą“, – komentuoja M.Kukaitis.

Na, o dabar, pasak jo, kelias į advokatūrą

ADVOKATŲ PASISKIRSTYMAS MIESTUOSE

Vilnius	1 187
Kaunas	282
Klaipėda	143
Šiauliai	75
Panevėžys	49
Alytus	35
Marijampolė	17
Mažeikiai	15
Kėdainiai	10
Utena	10
Kiti miestai	~9

Šaltinis: Lietuvos advokatūros duomenys, 2014 m. kovo 18 d.

atviras daugeliui. Pagal Advokatūros įstatymo 7 straipsnį, reikia būti Lietuvos piliečiu, turėti teisinį išsilavinimą, neturėti sveikatos problemų, trukdančių dirbti profesinį darbą, ir būti nepriekaištingos reputacijos (nebūti teistam už sunkų ar labai sunkų nusikaltimą, nebūti atleistam iš darbo už šturkštų tarnybinių nusižengimų ar pripažintam jį padarius, nepiktnaudžiauti alkoholiu ar narkotikais). Taigi būtent pastarąją bendrybę advokatai norėtų sukongretinti labiausiai.

„Visais kitais atvejais gali elgtis amoraliai, demonstruoti neigiamas savybes, pavyzdžiui, būti diktatoriumi, o mes negalime pasakyti, kad toks gyvenimo būdas nedera su advokato profesija. Esi pilietis, išlaiki egzaminą, atitinki reputacijos reikalavimus, neturi sveikatos problemų, ir to užtenka“, – plačias galimybes tapti advokatu komentuoja M.Kukaitis ir priduria, kad vienintelė sritis, kuria Advokatų taryba bent iš dalies gali kuruoti naujų narių prisijungimą, yra egzaminas. Tad jeigu ji praras ir šią teisę, advokatūra taps prieinama bet kam, nebus galima kontroliuoti jos gausėjimo.

Advokatų tarybos pirmininkas I.Vėgėlė patikina, jog artimiausiu metu advokatūra ieškos būdų, kaip būtų galima pakeisti reguliavimą, kad taryba, priimdama konkretų advokatą, galėtų įvertinti jo atitiktį etikos kodeksui ir šiuo metu nepamatuojamus dalykus – specialiųjų tarnybų, žiniasklaidos dėmesį, jo, kaip būsimo advokato, elgesį ir t.t.

„Visa tai turi notarai, teisėjai, antstoliai, o advokatūroje šie dalykai išnyko, – teigia I.Vėgėlė. – Manau, kad atvira galimybė patekti į advokatūrą yra gerai. Taip būti ir turėtų. Bet ar tikrai visiems asmenims dar reikia ją palengvinti – čia kyla abejonių.“

Palengvinimais pakeistas advokatūros veidas

Ankstesni palengvinimai – etikos reikalavimų atsisakymas ir kai kuriems kandidatams pakankamas veiklos organizavimo egzaminas šiemet lėmė ne tik kur kas spartesnį advokatų gildijos narių gausėjimą ir kai kurių nepaįgaidaujamų narių įstojimą į šios gildijos gretas.

„Pernai iš šiemet sulaukėme didelio prokurorų antplūdžio. Iš pradžių atėjo patys šauniai, aukščiausios kvalifikacijos prokurorai, kuriuos advokatūra sutiko išskėstomis rankomis. O dabar pasitaiko visko, – pripažįsta I.Vėgėlė. – Žinome, kad valstybinėse institucijose neretai nėra piktai atleidžiama, o susitariama, kad asmuo, dėl kurio veiklos kyla abejonių, įtampas, iš darbo išeina pats. Tačiau tikrindami etiką vien formaliai, tokių asmenų, kurie išeina savo noru, nepaisant to, kad jie sulaukia didelio specialiųjų tarnybų, žiniasklaidos dėmesio, nepriimti negalime. Taigi sudėjęs du dalykus – palengvintą egzaminą ir atitikties etikos kodeksui tikrinimo atsisakymą, turime įdomų reiškinį, kai šiemet į advokatūrą ateina asmenų, kurių, mano ▶

Advokatų tarybos pirmininkas prof. I. Vėgėlė: „Galima svarstyti, ar nėra interesų konflikto: ar asmenys, siūlantys tokias pataisas, neturi artimųjų teisininkų, kurie norėtų tapti advokatais ir pasilengvinti sau kelią.“

► supratimu, advokatų bendruomenė pernelg nepageidautų.“

Paklaustas, kaip advokatūros praktika sekasi tiems asmenims, kurie galėjo susitepti kitur, nebūtinai faktiškai, bet dėl kurių suabejojo kolegijos, specialiosios tarnybos ar visuomenė, I. Vėgėlė patvirtina, kad nemaža dalis skundų pasikartoja. Ne vienas asmuo, sulaukęs šešėlio anksčiau, iš jo gali neišeiti ir įsikibęs advokato portfelio.

Pavyzdžiui, praėjusiam posėdyje svarstyta laikinai sustabdyti ar iš viso nutraukti aštuonių advokatų praktiką. Įdomu, kad penki iš to aštuoneto patys įteikė prašymus laikinai nutraukti jų veiklą, bet, žinoma, išsaugoti advokato titulą. Laikinais pasitraukti jiems nebaisu dėl to, kad esą jie jau nutuokia teismo sprendimą būsiant neigiamą. O atsiką praktikos patys jie išvengia tolesnio tyrimo, lieka advokatais, svarbiausia – lengviau sugrįžta atgal, ir jokio egzamino laikyti nereikia.

„Po trejų metų, kai pasibaigia apkaltinamasis nuosprendis, jie vėl nori būti advokatais, ir mes neturime teisės jų nepripažinti.

Dalis šių asmenų lygiai taip pat elgiasi jau antrą kartą, – apie antrąjį ratą į advokatūrą ir iš jos pasakoja I. Vėgėlė. – Mano supratimu, dabartinė taryba labai aiškiai išpareigojusi etikai. Tokių dalykų tikrai negali būti. Žinoma, daugybė įtarimų nepasiteisina.“

Jis priduria, kad tokie atvejai du tūkstančius narių skaičiuojančioje gildijoje yra išimties. Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad nuo 2012 iki 2014 m. vidurio advokatų, nuteistų už sunkius ar labai sunkius korupcinius nusikaltimus, buvo tik du, nors pranešimų apie galimus įtarimus per šį laikotarpį pasigirdavo gerokai daugiau.

Daugiau advokatų – daugiau ir skundų

Remiantis šių metų naujų advokatų skaičiaus prognozėmis, atrodo, kad reikalavimų tapti advokatais lengvinimas tiesiogiai koreliuoja ir su šios gildijos gausėjimu. „Veido“ kalbinti pašnekovai sako, kad naujų advokatų skaičius gali pūstis – juk nėra reguliuojamas kaip kitų teisininkų asociacijų narių skaičius. Augti gali ne tik advokatų gretos, bet ir skun-

dų šūsnys.

„Advokatūra – pati atviriausia asociacija, tačiau ji turi ir privalo tikrinti ateinančių asmenų kvalifikaciją. Priešingu atveju, jei įsileisime abejotinos kvalifikacijos asmenis, per metus skaičiuosime ne 300 gautų skundų, bet dešimt kartų daugiau. Pagal jų skaičių, palyginti su Europos vidurkiu, jau esame pirmame dešimtuose, – svarsto I. Vėgėlė. – Todėl mes išpareigojame kelti kvalifikaciją, organizuojame dvigubai daugiau seminarų. Vienas pagrindinių mūsų tikslų – vis dėlto nepriimti į korporaciją tu, kurie neturi bent minimalios kvalifikacijos, būtinos advokatai.“

Vilniuje praktikuoja daugiau nei pusė visų Lietuvos advokatų. Tačiau jei jų gretos sosti-nėje augs tokiais tempais kaip iki šiol, Advokatų tarybos pirmininkas prognozuoja nekokį scenarijų: daugės skundų dėl advokatų veiklos ir drausmės bylų. Tokių atvejų, jo tvirtinimu, pasitaiko ir daugėja jau dabar, kai advokatai, užuot išsprendę ginčą, klientui pasiūlo eiti į teismą, užvelia procesą, kai jo nereikėtų, taip švaistydami kliento laiką ir pinigus. Pasak I. Vėgėlės, kiekvienas individualiai veikiantis žmogus nori užsidirbti, tad jei dėl didelio advokatų skaičiaus jo paslaugos nėra paklausios, pasitaiko neatsispiriančių tą paklausą sukurti patiems – teikiant klientams tokias paslaugas, kokių bent tuo metu šiems nereikėtų. Išlaidų tokiais atvejais patirtų ne tik klientai – ir valstybei kainuotų brangios teismų išlaidos. „Gali pasitaikyti panašių atvejų kaip JAV, kai padarius avariją supuola 15 advokatų, siūlančių savo paslaugas“, – teigia I. Vėgėlė.

Advokatų tarybos pirmininkas, pasitelkdamas JAV pavyzdį, paneigia ir klaidingą lūkestį, kad daugėjant advokatų atpigs jų paslaugos: nieko panašaus, už Atlanto jos brangios, nors advokatų skaičius nepalyginti didesnis nei Europoje.

I. Vėgėlė paaiškina, kad Europoje advokatūros gildijos narių skaičius labiausiai ribojamas jiems keliamais etikos ir kvalifikacijos egzaminais. „Niekur nėra laisvo atėjimo, visur būtinas egzaminas ar bent praktika šalia advokato“, – tvirtina jis.

Drastiškesnės šiuo požiūriu esančios Rytų bloko šalys. Pavyzdžiui, Lenkija advokatų turi daug daugiau už Lietuvą, tačiau baltiškajame, skandinaviškajame regione Lietuva advokatų skaičiumi tūkstančiui gyventojų atitinka vidurkį ar jį šiek tiek viršija.

Advokatūra – ne apatinis stalčius

Advokatų drausmės komiteto pirmininkas M. Kukaitis priduria, kad JAV nuo bereikalingų bylų visuomenei ir išlaidų valstybei saugosi bylos perspektyvos nustatymu: įvertinama, ar byla turi perspektyvą. Jei neturi, bet advokatas jos imasi, jis gali sulaukti pareigos ir atsakomybės pats atlyginti žalą klientui dėl jam sukurtų iliuzijų ir jo patirtų išlaidų.

„Tai yra sureguliuota. Pas mus – atvirkščiai. Tai kol kas diegiamie tik remdamiesi ad-

TEISININKŲ GILDIJOS (2014 M. RUGPJŪTIS)

	Faktinis skaičius	Leistinas skaičius
Advokatai	2 046	Neribojamas
Teisėjai	758	787
Prokurorai	728	789*
Antstoliai	119	137
Notarai	265	300

*2013 gruodžio 31 d. duomenys

Šaltinis: Lietuvos advokatūros, Nacionalinės teismų administracijos, Generalinės prokuratūros, Antstolių rūmų, Notarų rūmų „Veido“ 2014 m. 31 nr. duomenys

vokatų etika ir principais, per seminarus aiškindami, kad advokatas turi imtis ne kiekvienos bylos. Jei ji etikos ar moralės požiūriu yra abejotina ar beviltiška, jis negali jos imtis jau vien todėl, kad nesukeltų nepagrįstų iliuzijų klientui, kuriam net vos kelių procentų tikimybės laimėti bylą suteikimas prilygsta vilčiai laimėti, nors advokatas tokią tikimybę suteikė tik su stebuklo tikimybe“, – komentuoja M.Kukaitis ir priduria, kad tokiu atveju iškreipiamas teisingumo principas ir atsiranda bylinėjimosi dėl bylinėjimosi iliuzija, kai advokatas imasi neperspektyvios bylos, įtikina savo klientą, o šis, įtikėjęs advokatu, be reikalo nusivilia teismų darbu ir t.t.

Pasak M.Kukaičio, advokatūrą vien verslui, nors advokatui netaikomi komercinės veiklos principai, gali prilyginti teisininkai, kurie daugiau nei dešimtmetį išdirbę versle juo ima verstis ir advokatūroje: teikti pigias ir pigesnes paslaugas, konkuruodami sumenkinti kolegą, neva pralaimėjo blogesnis advokatas, nors iš tiesų bylos baigtį nulemia faktinės aplinkybės.

M.Kukaitis įsitikinęs, kad nauda iš tiesesnio kelio į advokatūrą dešimties metų darbo stažą sukaupusiems teisininkams ar kiti palengvinimai asmenims, norintiems tapti advokatais, gali būti naudingi tik tokių pataisų sumanytojams. Jis sako nerimaujantis, jog vis atsiranda politikų, manančių, kad advoka-

TEISININKŲ KVALIFIKACINIŲ EGZAMINŲ REZULTATAI *

Examinas	Laikotarpis	Laikė	Išlaikė
Notaro	2010–2013	85	33
Antstolio	2009–2014	117	18
Teisėjo	2010–2013	299	134

* Pretendentų į prokurorus egzaminas nevyksta nuo 2011 m. kovo

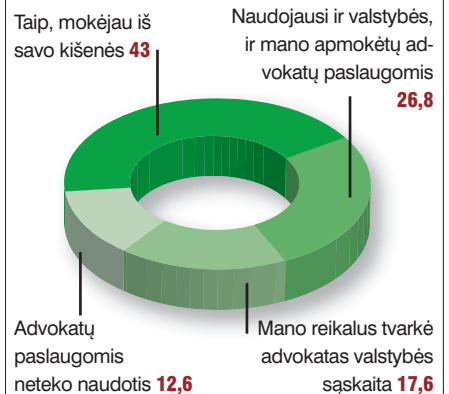
Šaltinis: Teisingumo ministerijos, Nacionalinės teismų administracijos, „Veido“ 2014 m. 31 nr. duomenys

tūra yra ta institucija, kurioje save realizuoti gali nepritapsieji tarp teisėjų, prokurorų ar valstybės tarnyboje. Liūdna, pasak advokato, jog bandymus reguliuoti lemia požiūris, kad teisininkai, baigę tą patį universitetą, nepritapę vienu, gali išbandyti savo jėgas advokatūros praktikoje, o jeigu kas – juk visuomenė pasirinks: geras advokatas turės ir klientūros. Nors iš tikrųjų puikiausias teisėjas nebūtinai bus geras advokatas, pavyzdžiui, dėl skirtingo proceso, kad teisėjas priprato priiminėti sprendimus, o prokuroras – įtarinėti ir pan.

„Yra trys profesijos, į kurių atstovus ištikus bėdai pirmiausia kreipiasi žmonės: kunigai, gydytojai ir advokatai. Mes formuojame bylą, perduodame ją prokuratūrai, teismui. Todėl jei ji pirmojoje stadijoje parengiama neteisingai ar blogai, tai tęsiasi ir kituose etapuose. Todėl advokatūra nėra atliekamas stalčius, kuriame gali būti visi, o vėliau jau peštis tarpusavyje, kas geresnis“, – apibendrina M.Kukaitis. ■

PILIETIS IR VALSTYBĖ MOKA ADVOKATAMS

AR TEKO SAVO ŠĄSKAITA NAUDOTIS ADVOKATO PASLAUGOMIS? (PROC.)

Šaltinis: „Veido“ užsakymu lapkričio 28–30 d. rinkos tyrimų ir konsultacijų bendrovės „Prime consulting“ atlikta 500 didžiųjų miestų gyventojų apklausa. Cituojant apklausą, nuoroda į „Veidą“ būtina.

AKTUALUSIS INTERVIU

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto dekanas, advokatų kvalifikacinio egzamino komisijos narys prof. dr. Tomas DAVULIS įsitikinęs, kad atsisakius profesinės kvalifikacijos filtrų, priimant naujus narius į advokatūrą, nebūtų užtikrinta teisinės sistemos kokybė.

„VEIDO“ ARCHIVO NUOTR.

jos laikymasis. Kitaip tariant, įstatyme tikrai turi būti įtvirtinta būtinybė turėti etikos standartus bei numatytas etikos priežiūros funkcijų vykdymas. Bet jei kalbame apie turinį, koks galėtų būti etikos vertinimas, jis gali nesutapti su advokatų etikos komisijų, kurios gali

būti sukurtos, ar jų garbės teismų vertinimu. Tačiau kaip tik čia ir būtų savivaldos galimybė atsinaujinti, adekvačiai vertinti ir būti principingiems.

Kaip ir kiekviena gildija, kaip ir kiekviena savivalda, ji galėtų būti kritikuojama. Visuomenė, nukentėjusieji galėtų būti tie žmonės, kurie ir sakytų, kad tam tikros sudėties garbės teismas ar etikos komisija įdomiai arba keistai traktuoja tam tikrus nusižengimus, o gal užmerkia akis.

Lankydami JAV pamatėme keistą dalyką, kad advokatų drausminė bylų nagrinėjimo salė yra tris ar keturis kartus didesnė nei teismo salė. Kitaip tariant, advokatų etikos pažeidimai nėra svetimas dalykas net toli pažengusiose demokratinėse Vakarų šalyse. Todėl, net jei nieko nesigirdi, nebūtinai reiškia, kad viskas yra puiku.

VEIDAS: Ar advokatų skaičius, kaip prognozuojama, šiemet kils, yra

susijęs su didesniu drausmės pažeidimų skaičiumi?

T.D.: Mechanškai tai gal ir nėra susiję, bet teoriškai padidėja tikimybė, kad žmonės, galbūt nesusipažinę su advokato veiklos ypatumais, galbūt tinkamai nepatikrinus jų vertybių, profesionalumo, gali padaryti klaidų ar kitaip suvokti etiką. Etikos klausimai per egzaminą tikrai nėra paremti gilia kandidato asmenybės analize, psichologiniu testu ir pan. Tikrinamos teorinės žinios, kurias galima atpasakoti perskaičius Advokatūros įstatymą, ir niekas nesuabejos kompetencija, sąžiningumu. Pagal egzaminą struktūrą kandidatas sunkiai gali sukaupti. Reikalaujama teorinių žinių, bet praktinių užduočių, kuriomis būtų galima įvertinti, ar kandidatas tikrai žinias taiko praktiškai, nėra. Pavyzdžiui, jis žino, kad susirašinėjamas yra slapta, bet neaišku, ar jis tikrai supranta, kaip tai atrodo.

Dėl dabartinės advokatų egzaminavimo tvarkos pasisakau gana kritiškai, bet egzaminas nesudaro prielaidos sakyti, kad priimami tik atitinkamomis vertybėmis besiremiantys nariai. Kita vertus, kad jų kvalifikacija būtų vienoda kaip kitų proceso dalyvių ar deramą jos patikrinimą galėtų užtikrinti bendras kvalifikacinis egzaminas. ●

VEIDAS: Ką naudinga būtų pakeisti advokatūroje?

T.D.: Visada pasisakome už bendrą profesinį egzaminą reguliuojamoms profesijoms. Kadangi advokatai buvo skeptiški šio egzaminu atžvilgiu, tai vis gauna piliulę nuo politikų, kurie nori sumažinti profesinę kartelę.

Jei norime bendro ir sunkiai pajudinamo standarto, reikia bendro kvalifikacinio egzaminu. O jei ir toliau norime žaisti mažus egzaminėlius, neišvengsime politikų noro kištis į tokių skirtingų egzaminų tvarką, jos palengvinimą ar platesnių galimybių atvėrimą.

VEIDAS: Ar reikalinga būtų kilstelėti etikos reikalavimus ir priimant į advokatūrą susigrąžinti ne tik formalų jos tikrinimą?

T.D.: Problemų kelia etikos savivaldos standartai: kokia savivalda – tokia ir etika,

TEISĖ

Frazė „Verslui – žalia gatvė“ Lietuvoje dažnai yra deklaratyvi

Šalies verslo ir viešojo sektoriaus teisės paslaugų poreikiai nuolat keičiasi. O advokato misija tebėra ta pati kaip prieš ketvirtį amžiaus – padėti, kad verslui būtų kuo mažiau trukdymų, atstovauti klientui, ginti jį visomis įstatymo suteiktomis teisinėmis priemonėmis ir išvengti kasdien versle kylančios įvairiausios rizikos.

Vilma Kasperavičienė

Per pastaruosius dvidešimt metų verslas „tapo kur kas sudėtingesnis, keičiasi verslo subjektai, atsirado naujų verslo krypčių (pvz., internetinė prekyba, internetinė bankininkystė), pamažu kinta verslo misija, požiūris į jį, atsiranda vis didesnis verslo poreikis bendradarbiauti su viešuoju sektoriumi ir atvirkščiai. Skaidraus verslo atstovai nori, kad nebūtų „pilkujų zonų“ – neaiškių teisinių reikalavimų, siūlo gerinti verslo aplinką“, – pastebi vienas žinomiausių Lietuvoje bylinėjimosi, arbitražo, viešojo sektoriaus ir Europos Sąjungos teisės ekspertų, Advokatų kontoros „Balčiūnas ir Grajauskas“ partneris Gintaras Balčiūnas.

Jo žodžiais, pastaraisiais metais šalyje pastebimai skaidrėja tiek verslo, tiek verslo apskaitos ir kontrolės procesai, jie vis dažniau perkeliama į elektroninę erdvę. Advokatai taip pat dalyvauja šiuose procesuose bei išsūkiuose, kuria projektus, numato naujus sutarčių elementus. Kai kuriose srityse verslo atstovai netgi siūlo sukurti bendras duomenų apsaikavimo platformas bei duomenų bazes, kad kontroliuojančios ir prižiūrinčios valstybės institucijos galėtų matyti aktualius sandorius, pajamas, visa tai tikrinti.

„Šiuolaikinis verslas reikalauja itin glaudaus santykio ir bendradarbiavimo tarp visų ekonominiame gyvenime dalyvaujančių pusių: verslininkų, darbuotojų valstybės institucijų ir vartotojų“, – teigia advokatas G. Balčiūnas.

Bankų ir finansų, tarptautinės mokesčių teisės, teismų ir arbitražo ekspertas, Advokatų kontoros „Balčiūnas ir Grajauskas“ vadovaujantis partneris Marius Grajauskas pritaria, kad situacija ir valdžios institucijų požiūris į verslą taip pat privalo keistis. „Atstovaudama asocijuotoms verslo struktūroms, Lietuvos verslo konfederacijos Komercinės teisės ir praktikos komisija teikia pastabas dėl naujų teisės aktų projektų. Bendruose posėdžiuose jaučiame, kad į verslui atstovaujančių teisininkų pasiūlymus valdžios institucijų atstovai žiūri gana atsargiai. Kai reikia ką nors keisti, arba vilkinama, arba atsakoma tyla“, – pastebi M. Grajauskas.

Advokato žodžiais, kalbos, kad verslas, mokėdamas mokesčius, išlaiko viešąjį sektorių, dažnai tėra tuščios, neparemtos jokiais darbais, jaučiamas nenoras atsivėlgti į verslininkų reikalavimus. Šį pastebėjimą M. Grajauskas pagrindžia konkrečiais naujais pavyzdžiais. Tarp jų – prieš keletą mėnesių teiktos Mokesčių

ASMENINIO ARCHIVO NUOTR.

ASMENINIO ARCHIVO NUOTR.

Advokatai G. Balčiūnas ir M. Grajauskas įsitikinę, kad valdžios institucijų požiūris į verslą privalo keistis

administravimo įstatymo pataisos, siūlančios nepagrįstai platų solidariosios atsakomybės taikymą verslininkams dėl PVM sumokėjimo.

„Kitas pavyzdys – kai Finansų ministerija pateikė Mokesčių administravimo įstatymo pataisas ir pareiškė, kad nepriklausomai nuo to, ar verslo subjektai teikia skundą teismui dėl mokesčių administratoriaus sprendimo priskaičiuoti baudas ar nepriemokas, skundo padavimas neturėtų stabdyti mokesčių administratoriaus veiksmų ir bent 10 proc. nuo mokesčių administratoriaus priskaičiuotų sumų mokesčių mokėtojas privalo sumokėti. Asocijuotos verslo struktūros teikė pastabas,

Šiuolaikinis verslas reikalauja glaudaus bendradarbiavimo tarp visų ekonominiame gyvenime dalyvaujančių pusių: verslininkų, įmonių darbuotojų, valstybės institucijų ir vartotojų.

nesutiko ir tik įdėjus nemažai pastangų bei išaiškinus tokio pasiūlymo žalingumą ekonomikai pakeitimų įteisinimą pavyko sustabdyti. Net įstatymo aiškinamuosiuose raštuose jaučiamas institucijų požiūris į verslą ir vertinimas. Tai prasimuša tarp eilučių ir daug ką pasako“, – teigia M. Grajauskas.

Advokatas pastebi, kad nors yra nemažai asociacijų, šalies verslui trūksta pastangų atstovauti savo interesams ir juos ginti teisėkūros srityje. „Juk viena yra kritikuoti ydingai parengtą įstatymą ir visai kas kita – parengti patiems ir pateikti Seimui svarstyti“, – pabrėžia pašnekovas.

„Lietuvoje dažnai girdime frazę „Verslui – žalia gatvė“, tačiau taip pat dažnai matome, kad ji deklaratyvi. Nenorėčiau nieko įžeisti ar kaltinti, tačiau mažesnių miestų savivaldybėse stokojama administracinių gebėjimų. Galbūt kartais norai būna geri, tačiau nėra darbuotojų, suprantančių verslo poreikius, gebančių ne tik išklausyti, bet ir priimti atitinkamus sprendimus bei parengti verslui ir darbuotojams tinkamas sąlygas“, – teigia G. Balčiūnas.

Jo žodžiais, Lietuvos valdžios institucijose, matyt, dar nuo sovietmečio likusi gaji baimė, tebesivadovaujama principu – geriau nieko nedaryti, jei kažkam gali kilti abejonių. G. Balčiūnas atkreipia dėmesį į tai, kad savivaldybėms reikėtų daugiau kooperuotis rengiant standartizuotus sutarčių projektus, konsultuojantis ir kuriant viešosios ir privačios partnerystės (PPP) projektus, nes atitinkamos kvalifikacijos advokatus samdytis kiekvienai atskirai – dažnai brangu, nėra nuolatinio poreikio ir trūksta specializacijos žinių.

Lietuvoje susidariusi paradoksali situacija: nors teisininkų rinka perpildyta, valstybės įstaigose bei savivaldybėse dirba dažnai ne aukščiausio lygmens teisės specialistai. „Kasmet išleidžiama keli tūkstančiai diplomuotų teisininkų, tačiau ar Lietuvoje atsiranda ir sukuriami jiems tiek naujų darbo vietų? Klausimas, kiek jaunuolių, baigusiu, pavyzdžiui, teisės ir valdymo studijų programą, tampa valdininkais, jei valstybės institucijų atstovai kasmet skelbia apie jų skaičiaus mažinimą“, – abejonių neslepia G. Balčiūnas. ■

PSICHOLOGIJA

Arvydas Kuzinas: „Ar bandėte daryti įtaką per spalvą?“

„Spalvos – vienas neatsiejamų mūsų aplinkos veiksnių. Jomis ne tik papildome kasdienę aprangą, darome įtaką šalia esantiems, bet ir keičiame savo elgseną“, – apie jų poveikį asmenybei kalba kone dešimtmetį tai, kokias emocines reakcijas sukelia spalvos ir atspalviai, veikiami skirtingų formos elementų, tyrinėjęs psichologijos mokslų daktaras, Mykolo Romerio dėstytojas Arvydas Kuzinas.

Kristina Kanišauskaitė-Šaltmerė

VEIDAS: Psichologinių ir medicininių tyrimų duomenimis, dešimtadalis mūsų populiacijos gyvena neskirdama spalvų. Išeity, kad ši visuomenės dalis pasaulį mato ir suvokia šiek tiek kitaip?

A.K.: Iš mokslinių tyrimų matyti, kad kas dešimtas vyras pasaulyje patiria sunkumų skirdamas spalvas (daltonizmas – įgimtas spalvinės regos sutrikimas, spalvinio matymo yda ar aklumas spalvoms – K.K.-Š.). Tačiau iš tiesų labai retai kada žmonės visiškai neskiria spalvų (dažniausiai problemų kyla tik dėl dviejų spalvų). Svarbu pabrėžti, kad šiuos sutrikimus lemia ne vien genetika, bet ir tam tikrų medžiagų trūkumas, persirgtos ligos, taigi kai kuriais atvejais regėjimo sutrikimai laikini. Kur kas retesni atvejai, kai žmonės pasižymi gebėjimu girdėti spalvas. Jiems pakanka išgirsti kažkokį garsą ir jie jau mato atitinkamą spalvą. Manoma, kad šiuo atveju susiformuoja ryšys tarp spalvų ir žmogaus pojūčių.

VEIDAS: Po dešimtį metų trukusių tyrinėjimų, eksperimentavimo ir disertacijos gynimo spalvos jums, matyt, – lyg atversta knyga, kurios aplinkiniai neperskaito?

A.K.: Galima sakyti, kad pagal tai, kokią spalvą žmogus renkasi (naudoja ją savo aprangoje, interjere, darbo aplinkoje), jis tarsi parodo, ko būtent jam trūksta. Spalvos mums padeda kompensuoti daugelį dalykų. Tarkime, žmonės, jausdamiesi pervargę ar ilgėdamiesi ramybės būsenos, intuityviai renkasi mėlyną, nes ji pasižymi poveikiu atpalaiduoti, raminti ir pan.

VEIDAS: Priešingai nei gedulo spalva praminta juoda?

A.K.: Įvairūs tyrimai rodo, kad juoda spalva sukelia neigiamas emocijas, o vienas iš aiškinių galėtų būti toks, kad ji susijusi su dau-

A. LIFARTO. BFL. NUOTR.

Psichologijos mokslų daktaras A.Kuzinas sako, kad ta pati spalva gali kelti visiškai skirtingas emocijas

gelio negatyvių dalykų: gedulu, liūdesiu, anglimi. Tačiau ta pati juoda spalva gali būti siejama ir su teigiamais jausmais: prabangiais madingais automobiliais, solidžia apranga. Ši spalva metų metais nepraranda savo pozicijų mados pasaulyje.

VEIDAS: O kaip aiškintumėte tai, kad rudenį ir žiemą Lietuvos gatvėse retai kada išvysi žmogų spalvotais drabužiais: gyventojai lyg susitarę dėvi juodos, pilkos ar tamsiai mėlynos spalvos aprangą.

A.K.: Įdomu, kad lietuviai itin vertina žalią

spalvą, o pilkos teigia nemėgstantys, tačiau rudenį kažkodėl ją gana dažnai renkasi. Tamsiuoju metų laiku neišlendame iš pilkų, juodų ir tamsiai mėlynų atspalvių, taip tarsi mėgindami prisitaikyti prie mus supančios aplinkos (niūraus metų laiko, darganos, šalčio ir pan.). Galima manyti, kad tai tęsiasi nuo evoliucijos pradžios, tačiau atsakyti į klausimą, kodėl taip norisi susiliesti su mus supančia aplinka, ne taip paprasta.

Kodėl individai rengiasi skirtingai, šiaudien atsakyti dar negali nei mokslininkai, nei ▶

► psichologai. Manoma, kad tai lemia ma-
da, noras išsiskirti ir perteikti emocijas, ma-
terialinės galimybės, praktinis pritaikomu-
mas ir pan. Kaip tinkamą pavyzdį galima pa-
minėti ir mūsų veido išraišką: liūdėdami ap-
linkiniams tarsi duodame signalą, kad mus
guostų. Panašiai gali būti ir su spalvomis.

**VEIDAS: Savo tiriamiesiems rodėte skir-
tingų spalvų fotografijas ir tyrėte jų
reakciją. Ką pavyko išsiaiškinti?**

A.K.: Eksperimento metu tiriamųjų grupei
buvo rodomos nuotraukos ir tam tikra apa-
ratūra fiksuojama, kaip keičiasi vyzdžio dy-
dis: tai susiję su sužadavimo aspektu (kokio
stiprumo emocijos kyla). Jei vyzdys padidė-
davo, darydavau išvadą, kad žmogui kyla
stiprios emocijos, todėl vaizdas jam daryda-
vo didesnę įtaką negu tada, kai vyzdys išlik-
davo mažas. Pastebėjau, kad kai kuriais at-
vejais buvo nesutapimų, pavyzdžiui, kalbant
apie pilką spalvą.

Eksperimento metu buvo lyginama ne-
spalvota ir spalvota fotografija. Vyzdys rodė,
kad stebėdamas nespalvotą nuotrauką žmo-
gus susižadina stipriau, negu stebėdamas
raudono atspalvio nuotrauką. O kai buvo
fiksuojamos subjektyvios reakcijos, žmogus
teigė, kad jam raudona nuotrauka sukelia
stipresnes emocijas. Taigi priėjau išvadą, kad
spalvų poveikis priklauso nuo turinio (jei
kalbame apie gamtos turinį, žalia spalva
žmonėms kėlė ramias emocijas, o jei apie
miesto – ta spalva neveikė savarankiškai, ji
sąveikavo kartu su turiniu).

**VEIDAS: Ar galime svarstyti, kaip mus
pačius ir aplinkinius veikia aprangoje
vyraujanti spalva?**

A.K.: Pastebėta, kad vienos spalvos mums ke-
lia daug stipresnes emocijas nei kitos, todėl
gali būti, kad kai kada juntame šioki tokį su-
sierzinimą. Spalvos – vienas neatsiejamų mū-
sų aplinkos veiksnių: jomis ne tik papildome
kasdienę aprangą, bet ir darome įtaką šalia
esantiems. Jos mums svarbios dar ir tuo, kad
atspindi arba sugeria šviesą: šviesesnės
spalvos atspindi daugiau šviesos, o tai
mums daro teigiamą poveikį.

**VEIDAS: Kaip keičiasi emocijų in-
tensyvumas stebint juodus ir bal-
tus vaizdus?**

A.K.: Įdomu pastebėti, kad kai kuriais atve-
jais žmonėms stipresnes emocijas gali suža-
dinti ne spalvoti, o priešingai – juodi ir balti
vaizdai. Spalvos mums kelia įvairių emocijų,
bet kai jų per daug, vaizdas ima mirgėti, taigi
daroma prielaida, kad jų gausa ima trukdyti
viena kitai, o tuomet jau nebeaišku, kokios
emocijos turėtų kilti. Tačiau kai vaizdas
nespalvotas, pagrindinis vaidmuo tenka turi-
niui (mūsų niekas nebeblaško), taigi kai
kuriais atvejais geriau, kai spalvų nėra.

**VEIDAS: Ar gali ilgalaikis spalvų poveikis
turėti įtakos žmogaus elgsenos poky-
čiams?**

A.K.: Turint omenyje, kad žmogus paprastai
būna įvairioje aplinkoje, labai svarbu, kaip ta

aplinka jį paveiks. Kitaip tariant, kaip tie
vaizdai paveiks mūsų emocijas, o per jas – ir
mūsų elgseną. Kaip pavyzdį paminėsiu įkali-
nimo įstaigoje atliktus tyrimus, kuriais siekta
pažaboti nuteistųjų agresyvumą. Pastebėta,
kad rausvai nudažius kalnimo įstaigos sienas
nusikaltėlių agresyvumas sumažėjo, taigi
rožinis atspalvis jį nuslopino. Šis pavyzdys
įrodo, kad net atspalvis, kuris savo poveiku-
mu daug silpnesnis nei spalva, gali daryti įta-
ką turiniui.

**VEIDAS: Tai įrodėte ir savo eksperimen-
tu, mėgindamas surinkti duomenis apie
vaizdu sukeltą asociaciją?**

A.K.: Tiriamiesiems rodydamas kelių atspal-
vių nuotraukas (nespalvotas, raudono atspal-
vio ir mėlyno atspalvio, tačiau vienodo turi-
nio) pastebėjau, kaip keičiasi jų vertinimai.
Tarkime, rodant nuo šalčio sužvarbusio žmo-
gus mėlyno atspalvio fotografiją, kurioje
sninga, kildavo daugiau asociacijų apie šaltį
ir ledą, nei rodant tą patį žmogų raudono at-
spalvio nuotraukoje. Antruoju atveju tiri-
mieji buvo linkę minėti tokius dalykus, kaip
šiluma, mažiau kalbėjo apie šaltį. Taigi supra-
tau, kad atspalvis neabejotinai veikia turinį.

**VEIDAS: Ar svarstėte, kaip savo diserta-
cijos pastebėjimus galėtumėte pritaikyti
praktiškai?**

A.K.: Gyvendami informacinėje visuomenė-
je ir taupydami savo laiką norime žinoti, ko-
kias priemones pasitelkę galėsime pasiekti
vieną ar kitą rezultatą. Dėl šios priežasties ir
ateityje žadu tyrinėti spalvų charakteristikas,
kurios leis dar detaliau pažinti žmogaus gali-
mybes ir suvokti, kokią įtaką galima daryti
per spalvas ar atspalvius, kaip norimas em-
ocijas sužadinti ar nuslopinti, trumpai tariant
– kaip daryti įtaką.

**VEIDAS: Pasitelkę piešinio ir spalvos me-
todiką psichologai jau ne vieną dešimt-
metį sprendžia, su kokiomis problemomis
susiduria į juos besikreipiantys žmonės.
Kiek tai patikima? Ar išties nupiešta juo-**

*Atlikta daugybė tyrimų, įrodančių, kad apvalūs
daiktai žmonėms kelia kur kas pozityvesnes
emocijas, nei esantys kampuotų formų.*

**da saulė signalizuoja apie tam tikras
žmogaus būdas?**

A.K.: Nesu tų metodikų ekspertas, tačiau ir
jas vertinant svarbu nepamiršti, kad spalvos
– tik vienas iš vertinimo elementų. Šiuo atve-
ju ne mažiau svarbu, kas piešiama, kokio dy-
džio, – taigi tenka atsižvelgti į daugelį ele-
mentų. Be jokios abejonės, pasirinktos spal-
vos gali būti tiesiogiai susijusios su dabartine
emocine žmogaus būseną. O jūsų minėti ne-
tikėti spalviniai deriniai, kad ir juoda saulė,
gali būti ženklas apie individo patiriamas
stiprias emocijas.

**VEIDAS: Minėjote, kad spalvų sužadina-
mos emocijos žmonių elgesiui daro dide-
lę įtaką. O kaip paaiškintumėte tai, kad**

**kai kurios spalvos mums mažiau mielos
nei kitos?**

A.K.: Išties nuo kai kurių iš jų norime pabė-
gti, o prie kai kurių siekiame priartėti. Tarki-
me, geltona, oranžinė ar raudona mums ke-
lia intensyvesnes emocijas nei pilka, bet tai
jokiu būdu nereiškia, kad ji pasižymi neigiamu
atspalviu. Iš atliktų tyrimų pastebėjau,
jog spalvos mus veikia dėl to, kad jas ma-
tome, taigi norėdami žvaliau jaustis savo
pačių namuose kartais galime tiesiog
perdažyti sienas. Jei norite ryte nubusti
žvalesni ar nestokoti atidos prie darbo
stalo, turėtumėte rinktis geltoną, jei no-
rite ramybės, išeitimi gali tapti balta. Aišku
viena – detalesnės spalvų charakteristikos
leistų geriau pažinti jų poveikį mums: kalbu
apie žmogaus pažinimą ir apie tai, kiek gali-
me daryti įtaką spalvomis, kokią emocinę
būseną jomis sužadiname, kokias emocijas
nuslopiname ir pan.

**VEIDAS: O gal taikyti spalvas tiesiog iš-
mokstame ir individualumo čia labai
maža?**

A.K.: Yra tokia teorija, kad dar vaikystėje iš-
mokstame, kaip ir kurį sezoną turėtume
rengtis, kokias spalvas pasirinkti, tačiau su
metais ir įgytu išsilavinimu savo žinių ribas
plečiame, taigi individualumui vietos nepri-
trūksta.

Asmeniniais spalvų pasirinkimais ne tik papildome kasdienę aprangą, bet ir darome įtaką šalia esantiems ↑

VEIDAS: Savo darbe daug dėmesio skiriate atskiriems vaizdo elementams: spalvai, formai, turiniui. Kuo tai svarbu mūsų suvokimui?

A.K.: Atkreipkite dėmesį, kad mus supančius vaizdus sudaro spalvos, forma, turinys. Nepaisant to, ar tai statiškas vaizdas (pvz., nuotrauka), ar judantis (pvz., filmas), visi šie elementai pastebimi. Neabejoju, kad vartydami žurnalą labiau atkreipsite dėmesį, jei reklama bus pateikta keturkampiam raudoname kvadrato, o ne apskritime (atlikti tyrimai rodo, kad kampuotos figūros žadina kur kas intensyvesnes emocijas nei apvalios). Tai žinant galima tiksliau formuoti įvairių prekių ir gaminių logotipus, prekių ženklus ir geriau pasiekti tikslinę auditoriją. Būtent tuo paremta komercinė psichologija, kurios esame veikiami prekybos centruose. Taigi remdamasis atliktais eksperimentais teigiu, kad spalvos poveikis priklauso nuo turinio (spalva neveikia pati viena savarankiškai).

VEIDAS: | kokias spalvas ir formas vertėtų atkreipti dėmesį įsirengiant asmeninę erdvę?

A.K.: Žmonės nė nesusimąstydami renkami mėlyną spalvą, nes žino – ji turėtų atpalai-

duoti, tačiau neatkreipia dėmesio, kokioje geometrinėje formoje ji pateikta. Atlikta daugybė tyrimų, įrodančių, kad apvalūs daiktai žmonėms kelia kur kas pozityvesnes emocijas, suteikia daugiau komforto jausmo, nei esantys kampuotų formų. Natūralu, kad namie norime apsupti save daiktais, kurie leistų pailsėti ir atsipalaiduoti. Taigi, jei perkamas stalas apvalus, tikėtina, kad ši forma sukels malonesnes emocijas, bet jei mėlyna spalva bus pateikta ant trikampio stalo, ji taps kur kas mažiau emociškai maloni. Dažnu atveju svarstant, kokias spalvas verta naudoti namų erdvėse, reikėtų atsižvelgti į kitus vaizdo elementus. Tiesa, šiandien tai dar per mažai tyrinėta.

VEIDAS: O kokias aprangos spalvas partartumėte rinktis einant į pokalbį dėl darbo?

A.K.: Tai labai priklauso nuo konkrečios pozicijos, į kurią pretenduojate. Tarkime, jei esate televizijos žvaigždė, jums tiktų ir raudona. Šios spalvos drabužius pasirinkęs asmuo į aplinką tarsi spinduliuoja žinią, kad nori parodyti save, siekia pripažinimo ir pan. Žinoma, per darbo pokalbį drabužis bus ketvirtieji dalykas, bet ir jis darys įtaką. Tikėtina, kad darbdavys atkreips į jus didesnį

dėmesį, jei vilkėsite ryškius, o ne juodus ar pilkus drabužius, tačiau pretenduodami į kai kurias pozicijas (vadybininko, vadovo ar banko darbuotojo) ir stengdamiesi išsiskirti savo apranga galite kaip reikiant prašauti pro šalį. Šiuo atveju labiau vertinamas išskirtinumas darbais, o ne išoriniais dalykais. Tai viena priežasčių, kodėl yra nusistovėjęs oficialus aprangos protokolas.

VEIDAS: Taigi net ir kalbėdami apie spalvas susiduriame su visuomenėje vyraujančiais stereotipais?

A.K.: Stereotipai išties egzistuoja: priklausomai nuo kultūros skirtingoms spalvoms priskiriamos vis kitos reikšmės. Atlikdamas tyrimus, kuriais siekiau išsiaiškinti, kokias asociacijas sukelia įvairios spalvos, pastebėjau, kad juoda neatsiejama nuo liūdesio, solidumo ir gedulo (ko nepasakysi apie raudoną), mėlyna – nuo ramumo. Taip pat atkreipiau dėmesį, kad Lietuvos visuomenėje, atsispiriant nuo viešojoje erdvėje vykusių diskusijų apie mergaitės istoriją, kito violetinės spalvos vertinimas ir santykis (kaip tik tuo metu „Omnitel“ keitė savo prekės ženklo spalvą iš mėlynos į violetinę, o jų atstovai Lietuvoje dėl šio žingsnio labai nuogaštavo). Taigi vienu metu violetinė lietuviams tapo stigmatizuota spalva: žmonės ėmė jos vengti ir sieti su neigiamais dalykais. Tai tik įrodo, kad mūsų asociacijos ir susiformavę vertinimai daro tiesioginę įtaką spalvų pasirinkimui. Tačiau šiuo atžvilgiu nesame išskirtiniai: kurį laiką atlikdamas tyrimus Prancūzijoje pastebėjau, kad prancūzai savo spalvų vertinimu gana panašūs į mus.

VEIDAS: Priešingai nei amerikiečiai?

A.K.: Kitame savo tyrime pastebėjau, kad amerikiečiai į tam tikras spalvas reaguoja daug emocingiau nei lietuviai, mums tai tokių ryškių ir stiprių emocijų nesukelia. Tarkime, konkreti fotografija JAV gyventojams sukels daug stipresnes emocijas nei lietuviams – čia ir išryškėja kultūriniai skirtumai.

VEIDAS: Dar prieš imdamasis tyrinėti spalvas itin aktyviai domėjotės fotografija. Gal turite atsakymą, kodėl fotografuojantys asmenys informaciją įsimena prasčiau nei tie, kurie neima fotoaparato į rankas?

A.K.: Ši situacija labai panaši į tą, kai per pasikaitas kruopščiai konspektuojantis studentas mano, kad tą informaciją jau išsaugojo atmintyje, tačiau iš tiesų užsirašius daug didesnė tikimybė ją pamiršti. Manome, kad ji jau saugi, taigi daugiau apie ją nebegalvojame ir mintyse nebekartojame, o tuomet ir pamirštame. Informacijos kartojimas lemia, ar ji įsitvirtins mūsų atmintyje. Panašiai išeina ir su fotografija: jei manome, kad vaizdai saugūs fotoaparate, atmintyje jų tiesiog nelieka.

Informacija, kurią įsimename, mūsų atmintyje koduojama skirtingais būdais: vaizdu, garsu, pojūčiu. Kiekvienas iš mūsų pirmenybę teikia vis kitam būdai, ir tai labai individualu. ■

TERORIZMAS

Kovoje su ISIS atsirast vietos ir Assadui?

Ar verta susitaikyti su Sirijos diktatoriaus Basharo al-Assado režimu, kad tik būtų įveikta teroristinė organizacija ISIS?

Rima Janužytė

Metų pradžioje JAV prezidentas Barackas Obama Sirijoje ir Irake besiplečiančią teroristinę organizaciją ISIS palygino su jaunių krepšinio rinktine, besimatuojančia „Lakers“ marškinėlius. O Sirijos diktatorių Basharą al-Assadą vadino didžiausiu blogiu, kurį būtina išrauti su šaknimis.

Bet per dvyliką mėnesių viskas apsisvertė aukštyn kojomis. ISIS dabar laikoma tokia rimta grėsme, kad dėl pergalės prieš ją ryžtamasi net politikai, kurioje atsiranda vietos ir paties Assado režimui.

Žinoma, viešai tokiais planais niekas nesidalija. Tačiau prieš kelias savaites „Washington Post“ išplatino slapta Ženevoje įsikūrusios organizacijos „Centre for Humanitarian Dialogue“ (Humanitarinio dialogo centras) dokumentą, bylojantį apie virtinę numatomų paliaubų tarp paskirų Sirijos sukilėlių grupių ir Assado režimo pajėgų, kurios ilgainiui turėtų atvesti iki susitaikymo politiniu lygmeniu. Reaguodamas į dokumento nutekimą, minėtos organizacijos vadovas Davidas Harlandas nutarė atidengti ir likusias kortas.

Beje, šios organizacijos, apie kurią daugelis su politika tiesiogiai nesusidūrusių žmonių nėra nė girdėję, užduotis – tarpininkauti sprendžiant sudėtingus tarptauti-

Užėmę Dernos miestą Libijoje, ISIS kovotojai visai priartėjo prie Europos Sąjungos ribos ▲

nus konfliktus. Galima sakyti, kad tai tarsi savotiškas „taikos lobizmas“. Pavyzdžiui, siekiant taikių rinkimų Tunise, Humanitarinio dialogo centras vedė derybas tarp islamistų ir sekuliaristų. Afganistane jis derasi su Talibanu, na, o Sirijoje dar pernai jam teko nelengva užduotis siekti paliaubų atskirose susirėmimų vietose. Nutekintame dokumente svarbiausia mintis yra ta, kad nei režimas, nei sukilėliai nėra pajėgūs laimėti, o nesibaigiantis konf-

Basharas al-Assadas gali būti vienintelis Arabų pavasario išbandymą išlaikysiantis diktatorius, kurio ne tik niekas nenuvertė, bet dar ir „pastatys“ atgal.

liktas yra puiki terpė klestėti ISIS. Tad esą vienintelis būdas įveikti šią organizaciją Sirijoje yra taika tarp dviejų kovojančių pusių.

Jei bus ryžtasi tokiam planui, visai gali būti, kad B.al-Assadas bus vienintelis Arabų pavasario išbandymą išlaikysiantis diktatorius, kurio ne tik niekas nenuvertė, bet dar ir „pastatys“ atgal.

Kitos priemonės nepadedą

Politikams darosi aišku, kad kitomis priemonėmis ISIS įveikti nelabai išeina. JAV vadovaujama sąjungininkių koalicija nuo rugpjūčio 8-osios, kai prasidėjo ISIS pajėgų atakos Irake, įvykdė daugiau nei 500 antskrydžių, bet organizacija ir toliau veikia kuo puikiausiai. Vėliau JAV drauge su Bahreino, Jordanijos, Kataro, Saudo Arabijos ir Jungtinių Arabų Emyratų pajėgomis Sirijoje įvykdė dar per 400 į ISIS nukreiptų atakų.

Negana to, JAV pajėgos devynis kartus iš oro apšaudė į Vakarus nuo Alepo miesto esančias teroristų rengimo bazines. Rugsėjo 30 d. pirmą ataką prieš ISIS surengė ir Didžioji Britanija.

Problema ta, kad sąjungininkai labai turi į ką taikytis: ISIS kovotojai yra išsisklaidę ir gerai užsimaskavę, o konkrečių objektų, kuriuos galima bombarduoti, nėra. Jungtinių Tautų duomenimis, tik vienos iš keturių misijų metu per pastaruosius tris mėnesius numetama bent viena bomba arba apšaudomi ISIS kovotojai. Tad trys ketvirtadaliai lėktuvų grįžta į bazę be jokių rezultatų.

Vienintelė išimtis – ISIS užimtos naftos

perdirbimo gamyklos, kurias sunaikinti ryžtasi siekiant šią teroristų irštą palaužti bent finansiškai. Rugsėjo 24-ąją B.Obama nurodė „sunaikinti mirties tinklą“ Sirijoje, tad pasitelkus naikintuvus ir bepiločius orlaivius (dronus) buvo susprogdinta 12 ISIS kontroliuojamų Sirijos naftos perdirbimo gamyklų.

Tačiau Sirijos užsienio reikalų ministras Walidas al-Moualemas teigia, kad kelis mėnesius vykstantys JAV vadovaujami antskrydžiai nepadėjo bent susilpninti „Islamo valstybės“ kovotojų. Jo nuomone, vienintelis būdas susidoroti su ISIS – priversti Turkiją sustiprinti sienų kontrolę ir užkirsti kelią užsienio kovotojų srautui į Siriją.

„Jeigu Jungtinių Tautų Saugumo Taryba ir Vašingtonas neprivers Turkijos sustiprinti sienų kontrolės, tada jokios pastangos eliminuoti ISIS nepadės“, – teigia W.al-Moualemas.

Skeptiškai jis vertina ir JAV ketinimą virš šiaurinės Sirijos dalies nustatyti neskraidymo zoną. Esą tai ne tik neduotų naudos, bet ir pakenktų Sirijos vientisumui, mat reikštų faktinį šalies padalijimą.

Jis ragina JAV nedelsti ir imti koordinuoti savo veiksmus su Sirijoje prieš ISIS kovojančiomis pajėgomis. Kitaip sakant, galima manyti, kad irgi ragina daryti tą patį, apie ką kalbama slaptose pažymose, – sutaikyti Assado režimo šalininkus su sukilėliais ir drauge surėmus pečius įveikti ISIS, kol ši neįveikė visų.

Artėja prie ES

ISIS iš tiesų kelia vis didesnę siaubą, juolab kad artėja prie Europos Sąjungos: „Islamo valstybės“ grupuotei pavaldūs kovotojai neseniai visiškai perėmė šimtatūkstantinio Libijos miesto Dernos kontrolę. Derna yra visai prie pat Egipto sienos ir vos 320 km atstumu nuo pietinės Europos Sąjungos ribos.

Pačioje Dernoje dabar yra tik apie 800 ISIS kovotojų, kurie gyvena pustuzinyje stovyklų miesto pakraštyje. Tačiau kalnuose, kur treniruojami kovotojai iš visos Šiaurės Afrikos, įkurtos didelės kovotojų bazės.

Teroristinės grupuotės sparnas Dernoje, kurį dar sustiprino iš Sirijos ir Irako grįžę daugiau nei 300 džihadistų, vadina save „Barqa“ – vardu, kuriuo vadinosi rytinis Libijos regionas, kai islamą nešusių arabų valdžia pakeitė Romos imperiją.

Libijos ISIS atšaka dabar kontroliuoja teismus, administraciją, švietimą ir vietinį radiją. „Derna šiandien atrodo taip pat kaip Raka, „Islamo valstybės“ štabas Sirijoje“, – teigia kovos su terorizmu fondo atstovas Nomanas Benotmanas, kurio nuomone, efektyvių veiksmų prieš ISIS reikia imtis kuo greičiau, nes jei bus laukiama,

JAV nekoordinuoja prieš ISIS Sirijoje nukreiptų veiksmų su B.al-Assado pajėgomis, bet pastangų suvienijimas gali būti vienintelė išeitis įveikti teroristus

kol, pavyzdžiui, išseks ISIS išteklių, ši teroristinė organizacija gali įsiviešpatauti dar didesnėje Afrikos teritorijoje.

Kada baigsis ISIS pinigai?

Nepaisant JAV ir jų sąjungininkių iki šiol dėtų pastangų, o kartu ir B.al-Assado bei Bagdado karių pasipriešinimo ISIS skverbimuisi gilyn į Siriją bei Iraką, o dabar dar ir į chaoso apimtą Libiją, šios organizacijos kontroliuojamų objektų sąrašas tik ilgėja, o finansiniai išteklių bei užimama teritorija plečiasi.

Rugsėjo viduryje, kai ISIS kontroliavo tris Sirijos pasienio su Turkija postus ir dar daugiau postų ties siena su Iraku, o jos užimta 500 km ilgio teritorija nuo Sirijos rytuose esančio Alepo iki pat Irako vakarų savo plotu ir gyventojų skaičiumi prilygo Jordanijai, atrodė, kad tai didžiuliai geografiniai laimėjimai. Dabar jie gali kelti šypseną: ekspertai įsitikinę, kad ISIS kontroliuoja mažiausiai 35 proc. Sirijos teritorijos. Irake ISIS pajėgos irgi kasdien plečia savo plotus, stumdamos Bagdado pajėgas tolyn.

JT ekspertų vertinimu, ISIS vien iš išpirkų už pagrobtus žmones per metus uždirbo apie 45 mln. JAV dolerių. Tiesa, tai sudaro tik 4 proc. visų gaunamų pajamų. Maždaug dešimt procentų visų pajamų ISIS gauna iš turto prievartavimo. Į tai įeina, pavyzdžiui, ISIS sugalvoti mokesčiai už finansines perlaidas jų kontroliuojamuose bankuose. Iš kiekvieno sunkvežimio, kuris įvažiuoja į Iraką iš Jordanijos bei Sirijos, imamas 800 dolerių mokeskis.

Manoma, kad bendra ISIS užgrobtos turto vertė siekia net du trilijonus dolerių. Tarp kontroliuojamų objektų – beveik visos Sirijos naftos perdirbimo gamyklos ir bent du dujų telkiniai. Tiesa, Irako šiaurėje ISIS

kontroliuoja tik porą nedidelių naftos telkinių, bet pelno iš šios naftos visiškai užtenka visiems organizacijos poreikiams patenkinti. Dar prieš mėnesį skelbta, kad ISIS iš Irako naftos per dieną uždirba milijoną dolerių, o dabar ši suma padvigubėjo.

Iš naftos gaunamos lėšos sudaro 38 proc. visų ISIS pajamų, iš dujų – dar 17 proc. Beje, gali kilti klausimas, kaipgi ISIS kovotojai pasinaudoja naftos perdirbimo įmonių teikiama nauda, jei naftos iš jų niekas neperka. Kadangi ISIS naftą parduoda kur kas mažesne nei rinkos kaina (nuo 25 JAV dolerių už barelį), o prekyba vyksta pogrindyje, tarp šios naftos pirkėjų yra ir su ISIS šiaip jau kovojančios Jordanijos, ir netgi Rytų Turkijos juodosios rinkos žaidėjai.

„Į Jordaniją naftos kontrabanda gabenama per Anbarą, į Iraną – per Kurdistaną, į Turkiją – per Mosulą. Irako kilmės naftos žaliavą perka ir Sirija bei Irako Kurdistanas“, – žinių televizijai CNN vardi- ja „Brookings Doha“ centro analitikas Luay al-Khatteebas.

Gera žinia yra nebent tai, kad kuo labiau ISIS plečiasi, tuo brangiau jai atsienai užimtų teritorijų išlaikymas.

Teroristų finansavimo analizės srityje dirbantis ekspertas Charlesas Brisardas įsitikinęs, kad kaina, kurią ISIS turi mokėti už visos organizacijos administravimą, įskaitant atlyginimus tarnautojams, kariškiams, išlaidas kelių tiesimui, mokykloms, ligoninėms, elektros tinklams ir vandentiekio sistemoms, yra daug didesnė nei ISIS gaunamos pajamos. Nors tai šiandien turtingiausia pasaulyje teroristinė organizacija, kontroliuojanti ne vien gamyklas, naftos platformas ir net bankus, kurios pelnas per metus gali siekti iki 2,9 mlrd. dolerių, tačiau šių pinigų vis tiek nepakanka. ■

LITERATŪRA

Aldona Ruseckaitė: „Gailestis ir atlaidumas pas mus tapo retas svečias“

Viena ryškiausių šalies muziejininkų, jau ketvirtį amžiaus vadovaujanti Maironio lietuvių literatūros muziejui, pristato skaitytojams trečią savo romaną „Kaip žaibas“.

Renata Baltrušaitytė

Pagyvenusi pora provincijos sodyboje laukia vasaros atostogų iš Airijos parkrendančio jaunėlio sūnaus su nauja, ten surasta drauge. Tačiau vietoj brangių svečių patys gauna kvietimą nedelsiant atvykti. Pasirodo, po įprastų tenykščių darbininkų išgertuvių jų sūnus negyvai sumušė tautietį, buvusį savo mylimosios draugą. Ir Lietuvon bus parskraidintas jau su konvojumi, tiesiai į kalėjimo kamerą... Nusikaltėliu tapusio vaikinio artimieji, ieškodami sukrečiančio įvykio paaiškinimų, mintyse perkrato savo pačių gyvenimus – tokia, lakoniškai perteikiant, būtų naujojo A. Ruseckaitės romano fabula. O lietuviška žiniasklaida kasdien vis naujais pavyzdžiais liudija, kad ne tik romano...

VEIDAS: Negailestinga romanisto dalia: baigei stambesnę kūrinį, ir norisi jį pamiršus užsiimti kitais darbais, tačiau pasirodžiusi knyga verčia vėl aptarinėti išgyventą siužetą. Ar lengvai jus paleidžia parašytų knygų veikėjai? Ar dažnai kaltina atsisukę, kad palikote juos vienus vargelio vargti?

A.R.: Paklausėte labai taikliai – ši mano knyga „Kaip žaibas“ dar rašymo procese paleido gana sunkiai. Jau buvau kaip ir parašiusi, galvoju – atsipūsiu, teskaito redaktorė, tuomet po jos pastabų dar gal tikslinsiu, koreguosiu. Bet ankstyvais rytais, net neprabudus, kažkas vis mušė į galvą – lyg sapnas, lyg kokia vizija, kai pagrindinė veikėja Marija man ėmė priekaištauti: kodėl mus jau palikai, dar nebaigė, mes nemokame be tavęs gyventi! Ir ką manote – sėdau prie teksto, dar apie mėnesį darbausiu, pildžiau, tikslinau, sukūriau naujų scenų, žodžių, pagal veikėjų prašymą vis dar jų nepalikau... O kai tekstas igauna knygos pavidalą, iš pradžių lyg dega pirštai jį sklaidyti. Tik po kurio laiko, kai jau reikia per knygos sutiktuves kokią ištrauką paskaityti, grįžtu prie teksto, renkuosi. Šio romano veikėjai iš tikrųjų nepaleidžia dar ir dėl to, kad mano skaitytojai, kurie knygą jau perskaitė, sieja ją su visokiais mus išstinkančiais įvykiais, kurių aplinkui gana daug. Jie man sako – štai gyvenime vėl nutiko labai panašūs dalykai kaip tavo knygoje...

Ilgiausiai, žinoma, nuo manęs nenutolo klasikas Maironis iš romano „Šešėlis JMM“, nes Lietuvoje knygą pristačiau apie šešiasdešimtį kartų: bibliotekose, muzie-

T. FRAGINS NUOTR.

„Skaitytojai, kurie jau knygą perskaitė, sieja ją su mus išstinkančiais įvykiais, kurių aplinkui gana daug. Jie man sako – štai gyvenime vėl nutiko labai panašūs dalykai kaip tavo knygoje“, – neslepia rašytoja

juose, kultūros centruose, mokyklose. Galėčiau pretenduoti į Rekordų knygą, nes ar rastųsi kitas rašytojas, tiek važinėjęs po šalį, tiek krikštų suteikęs savo knygai? Matyt, Maironis norėjo po Lietuvą „pake-liauti“, nes gyvas būdamas mėgo parapijose pas bičiulius klebonus svečiuotis. Maironį ir sapnavau, ir bijojau, kad į lan-kas nenukrypčiau, ir tikrai ne kartą jis mane „kėlė“ iš miego... Parašiusi „Šešė-lij...“, sau (ir pagrindiniam veikėjui) pažadėjau – pareigą atliksiu iki galo ir važiuosiu visur, kur kvies. Taip ir įvyko. O štai 2010 m. išėjęs mano romanas „Marios vandens“ vaizduoja klasės susitikimą, tad pažįstami, vykdami į susitikimus, jį veždavo dovanų mokytojams, bendraklasiams ir man rapor-tuodavo, ką panašaus knygoje ir savo gyve-nime atradę.

Nors kiekvienas autorius yra pasirengęs savo knygą lyg kokią vaiką globoti ir ginti, vis tiek negalima veikėjų ilgam ant savęs „užsi-leisti“ – tegul jie ir savarankiškai pagyvena, pavargsta, antraip pats per juos iš galvos gali išeiti...

VEIDAS: Romaną „Kaip žaibas“ galėčiau pavadinti kukliu šiuolaikišku „Nusikaltimo ir bausmės“ variantu. Kukliu todėl, kad viskas čia – kaip dažniausiai nutinka tikrame gyvenime: nei iš anksto kruopščiai suplanuoto nusikaltimo, nei nuoseklaus jo tyrimo, nei ištikimos mylimosios, pasiryžusios iš paskos klampoti į lagerius... Tik alkoholio sukeltas pykčio priepuolis, tik akinantis svetimos erdvės, kurioje leidžiama tai, kas namie draudžiama, pojūtis ir įvykio pasekmių apstulbintos šeimos emocijos. Būtent joms, o ne pačiam nusikaltėliui, skyrėte daugiausiai dėmesio. Ar tai bandymas įrodyti, kad šeimos ryšiai mums tebėra svarbesni, nei daugelis linkę manyti?

A.R.: Ką čia kalbėti apie „Nusikaltimą ir bausmę“ – tai pasaulinio lygio klasika, o mes lekiame XXI amžiaus greitkeliais... Nesu kokia kriminalistė, išties tai ne mano temos, bet tiesiog taip likimas lėmė, kad su panašiu atveju susidūriau gan artimoje giminių aplinkoje. Be abejo, viskas išgalvota, tik situacija kiek pažįstama. O kai ištikta to įvykio ėmiau dairytis aplinkui, supratau, kad panašaus tragizmo yra labai daug. Kai nusikaltimą padaro sūnus ar dukra, jų tėvai taip pat yra pasmerkti, sumaišomi su žemėmis, mūsų pyktis juos sudrasko į gabalus. O išties ką tie žmonės jaučia? Kaip laikosi? Kaip išgyvena? Kas juos stiprina, kad patys nenusižudytų, neišprotėtų, neprasižertų? Jų skausmas didžiulis – ir dėl savo nuodėmėje pražuvusio vaiko, ir dėl to svetimo, kurio jau nebėra.

Po pirmojo „Kaip žaibas“ pristatymo Raseiniuose gavau dovanų garsaus latvių fotografo Vilhelmo Michailovskio fotoalbumą „Kvietimas mirties bausmei“. Ten įvykiai rutuliojosi Rygoje: kai jaunas vyras 1984 m. nušovė du žmones, žudiką nuteisė

mirties bausme, kurios jis laukė trejetą metų, o jo gyvenimą leido fiksuoti fotografui ir operatoriui. Šito nusikaltėlio motina paskutiniame savo laiške prieš sūnaus mirtį parašė: „Aš kad ir gyvenu, bet esu gyvas lavonas. Supratau, kad asmenybe nustoju būti nuo to momento, kai tu, sūnau, paėmei į rankas šautuvą, kuris pirmiausia iššovė į mane...“ Argi čia ne didžiulė tragedija?

Mano šios knygos tikslas ir buvo atsigręžti į nusikaltėlio artimuosius. Šeimos ryšiai išties turėtų būti mums svarbūs, nes jie suteikia daugiau žmogiškumo, ypač kai ištinka nelaimė. Jie gali būti vienintelis inkaras, žmogų dar laikantis šiame pasaulyje, kai norisi pakelti prieš save ranką. Mano romane vargu ar Lukas išgyventų, jeigu jo nepalaikytų šeima ir jeigu jis neieškotų Dievo.

VEIDAS: Skaitytojas jaučia pasakotojos simpatiją jautriam vaikinui, kuris, gindamas mylimos moters garbę, tampa žmogžudžiu. Galbūt netgi didesnę nei jo auka tapusiam užgauliotojui... Ar tikite, kad nusikaltėliais žmones gali paversti nepalankiai susiklosčiusios aplinkybės? Ar taip pat manote, kad prasikaltęs sūnus palaidūnas, kurio nelaimė suvienija bepasklindančią šeimą, vertas daugiau rūpesčio nei jo brolis teisulis?

Turbūt kiekvienas turime tos avies pražuvėlės ar sūnaus palaidūno nusidėjimų, kad ir labai mažų. Betgi kaip svarbu, kai tavęs kažkas ieško, vertina, džiaugiasi, padeda.

A.R.: Taip, pirmiausia atsakau, kad susiklosčiusios aplinkybės arba atsitiktinumas – galingas ginklas, kuris daug ką formuoja, daug ką nulemia. Atsitiktinumas yra filosofinė kategorija, nagrinėjama nuo antikos laikų. Dažnas žmogus patenka į tokias aplinkybes, kad sunkiai randa išeitį, o kartais jos ir neranda.

Savo knygoje rėmiausi Šventuoju Raštu, kurį ir pati gana dažnai skaitau. Analizavau „Evangeliją pagal Luką“, atramos tašku man tapo „Paklydusios avelės palyginimas“, kai šeimnininkas palieka dykumoje devyniasdešimt devynias avis ir išeina ieškoti vienos pražuvusios, taip pat „Sūnaus palaidūno“ istorija. Žinoma, Biblijoje yra perkeltinės, paslėptos prasmės, bet man jos tiko. Tikrai nekūriau savo veikėjų Lukui, keršto, afekto būsenos nužudžiusiam žmogų, simpatijų. Jis ne šventasis, ne geradaris, bet aš domiuosi klampiu žmogaus vidiniu pasauliu – juk tikrai visi esame daug sudėtingesni, nei vieni kitus pažįstame. Turbūt kiekvienas turime tos avies pražuvėlės ar sūnaus palaidūno nusidėjimų, kad ir labai mažų. Betgi kaip svarbu, kai tavęs kažkas ieško, vertina, džiaugiasi, padeda. Man įdomu ieškoti priežasčių, kodėl žmogus elgiasi vienaip ar kitaip.

Čia net galiu nukrypti į savo darbą, į muziejininkystę. Štai vis dar visokie „teisuliai“ puola poetę Salomėją Nėrį, bet kas iš jų sluoksnelis po sluoksnelio bando atidengti jos elgesio priežasčių klodus? Gal ji ir turi išdavystės kaltės, bet teisti ne mums: mes tuo metu negyvenome ir mūsų nė vieno per naktį nelaiškė tuometėje Sovietų Sąjungos atstovybėje, nereikalavo „Poemos apie Staliną“, kai namie laukia mažas nesveikas vaikas...

Bet grįžtu prie savo romano. Ne, nemanau, kad gerasis sūnus mažiau mylimas ar mažiau juo rūpinamasi. Esu tos nuomonės, kad ir visuomenėje, ir šeimoje yra tam tikros bangos, etapai. Šiuo atveju romane silpniausia ir nelaimingiausia grandis yra Lukas, apie jį ir sukasi siužetas, nes nelaimė nukrito į šeimą lyg sunkus akmuo ir visus prislėgė kartu su nusikaltėliu sūnumi. Jis tebėra šeimoje pilnateisis, mylimas narys, juo rūpinamasi, dėl jo skaudžiai išgyvenama, ieškoma priežasčių.

Man yra įkritusi į sąmonę rašytojos Gabrielės Petkevičaitės-Bitės citata iš laiško savo augintiniui A.Kasperavičiui: „Prašau tavęs nesmerkti vaikinų, kaip nedorėlių ir tinginių, bet pasigailėti kaip labai nelaimingų išsigimėlių ir padėti jiems kaip nors tvarkytis...“ Čia ji rašo apie kitus savo augintinius, brolio vaikus. Pasigailėti!

Gailėstis ir atlaidumas pas mus retas svečias...

Aš šiuo metu nelabai įsivaizduoju, kokią auditorijoje galėčiau drąsiai diskutuoti apie atlaidumą nusikaltėliui, tikriausiai labai greitai būčiau nušvilpta ar apmėtyta kiaušiniiais, nors esame kaip ir giliai katalikiškas kraštas, besiremiąs Jėzaus Kristaus mokymu. Juk romane ir Luko motina pripažįsta, kad sūnus turi kalėjime atbūti savo kaltę, ji nenorėtų, kad jį, nusidėjusį, išteisintų, tačiau turi būti suteikta galimybė nusikaltėliui suvokti nuodėmę, atgailauti, atsitiesti. Antraip – vardan ko tikėjimas? Štai per „Kaip žaibas“ sutiktuves kunigas, moralinės teologijos daktaras Petras Algirdas Kanapka pasakė: „Supraskim, šėtonas krinta kaip žaibas, nes yra nutrenktas Dievo galybės žemyn, o Jėzus kaip žaibas viską nušviečia, nors ir didžiausia tamsa būtų užtemdžiusi žmogaus protą ir jausmus, padeda prisikelti iš nevilties ir nuopuolio...“

Svarstau, kad tokia knyga būtų lengviausia (ir kartu sunkiausia) pristatyti kalėjime ir pasikalbėti su pačiais nusikaltusiais. Žinoma, vargu ar taip įvyks.

VEIDAS: Kur, jūsų manymu, driekiasi tėvų moralinės atsakomybės už suaugusių vaikų poelgius ribos? Vieni tą atsakomybę jaučia iki pat mirties, nevengdami stipriai reguliuoti užaugusių atžalų gyvenimo, kiti laikosi nuomonės, kad gimdytojų įsipareigojimai privalėtų nutrūkti vaikams sulaukus pilnametystės arba jiems sukūrus šeimas. Antraip marčiū ir anųtū, žentū ir ▶

►uošvių konfliktų niekaip neišvengsi...

A.R.: Šiuose santykiuose nežinau jokių taisyklių. Vis dėlto mūsų gan šaltame, susvetimėjusiame pasaulyje šeima yra didelė vertybė, užuovėja, šiluma. Labiausiai priimtini santykiai grįsti supratimu, pagarba, laisve, kitos asmenybės pripažinimu. Bet, kaip aš vis mėgstu sakyti, visi gyvename pirmą kartą ir nežinome, koks elgesys pats tinkamiausias, kaip nepadaryti klaidų...

Be abejo, blogai, kai tėvai „užtęsia“ atžalų vaikystę, reguliuoja ir nepaleidžia, nė kiek ne geriau ir kai vaikai vos ne iki pensijos dar lenda po gimdytojų sparnu. Bet kiekviena šeima yra kitokia. Manoji, sukurta romane „Kaip žaibas“, yra rami, lietuviškai tvarkinga ir tradicinė. Aš to ir siekiu, kad šis šūrupus įvykis paliestų būtent tokią šeimą, o paskui jau „stebėjau“, kaip jie elgiasi šiuo kraštutiniu atveju.

Galiu čia (jau dabar ir iš savo patirties...) pasakyti, kad tikrai yra šeimų, kurios pamesta savo nusikaltėlius vaikus, jų nelanko jokiuose kalėjimuose, nerašo laiškų, galbūt net atsižada. Kaip vertinti tokius poelgius? Niekam nesu teisėja, bet man atrodo, kad tai išdaviškiška – nei tėvu, nei motina niekada nenustosi būti, juk čia ne profesija... O atsakomybė? Žinoma, vaikai užauga ir privalo už save atsakyti, bet tėvų meilė vieną dieną nesibaigia kaip koks vynas butelyje, juk ji amžina. Todėl taip ir sukasi užburtas ratas – tėvai, vaikai, anūkai...

VEIDAS: „Kaip žaibas“ istorija dėstoma atvirai sentimentalai, akcentuojant veikėjų vidinius virsmus. Toks pasakojimo būdas šiais ne itin jausmingais laikais neretai tapatinamas su „moteriškuoju“. Ar rašydama savo skaitytojas kaip tik ir įsivaizdavote kaip brandžias, šilto ir šalto mačiusias, vaikus į artimus ar tolimus miestus išleidusias moteris, primenančias pagrindinę knygos veikėją Mariją? Ar sutinkate, kad literatūroje turi teisę gyvuoti vyrams bei moterims „subalansuoti“ kūriniai?

A.R.: Pajuokausiu, kad šitą mano romaną pirmiausia perskaitė vyriškoji lytis: kolegos, bičiuliai, draugių vyrai, iš jų sulaukiau pakankamai gerų žodžių. Jie nevertino kūrinio kaip moteriško. Betgi, varge mano, tai kaip čia galima kitaip rašyti: esu moteris, mano toks stilius, matyt, toks būdas – šiek tiek sentimentalus, šiek tiek graudus, tai kodėl turėčiau save laužyti į kažkokias vyriškas puses... Nors per knygos sutiktuves vienas rašytojas manęs paklausė: kodėl ėmėtės tokios vyriškos temos?.. Čia galėtų būti amžini amžiniausi ginčai – vyriška, moteriška kūryba, ir po tų ginčų niekas nepaaiškėtų. Nors 1935 m. gruodžio mėnesį pradėdama Moterų menininkių literatūros ir muzikos vakarų Lietuvos moterų tarybos pirmininkė žurnalistė Vincenta Lozoraitienė pastebėjo, kad „moterų kūryba skiriasi nuo vyrų kūrybos ne savo esme, bet savo ypatumais – ji turi

Savo ankstesnįjį romaną „Šešėlis JMM“ autorė Lietuvos bibliotekose, muziejuose, kultūros centruose ir mokyklose pristatė 60 kartų

savo atspalvį!“ Tikriausiai – tiesa...

Prisipažinsiu, kad rašydama apie skaitytoją niekada negalvoju, tačiau iš patirties žinau, kas skaito knygas. Ir išties jas daugiausia skaito, kaip jūs sakote, brandžios moterys, bet, žinoma, kartais ir vyrai, netgi jaunimas... Gink Dieve, nebalansuoju savo kūrybos nei vyrams, nei moterims, tai būtų visai nepatrauklu, rašau tiesiog žmogui. Dar pridursiu, kad šiek tiek sentimentalumo literatūrai reikia, tai nėra nieko bloga, nes labai jau realistiškėdami, pragmatiškėdami pavirsime šaltais ledo gabalais arba robotais.

Beje, romane man buvo labai įdomu kurti vyriškus personažus, jų daugiau ir yra: ir tėvas Juozas, ir du sūnūs, ir Vilius. Ir romane, ir gyvenime vyrų yra ir verkiančių, ir sentimentalių, ir jautrių... O kai ištinka bėda, kartais žmogus gali ir pats savęs nepažinti, ir reakcijos jam gali būti netikėtos.

VEIDAS: Ši knyga pasirodė po „Šešėlio JMM“ – sėkmingo biografinio romano, skirto Maironiui. Kylant informacijos vertėi ir leidžiantis meninio žodžio, kaip vertybės, suvokimui, samplastikos ir autentiškos faktologijos beplaikios prozoje tampa vis labiau pageidautinos. Tiek metų vadovaudama Maironio lietuvių literatūros muziejui galėtumėte vieną po kito kepti romanus apie rašytojų likimus ir vargo nematyti... Vis dėlto sukate mažiau patogių kelių. Kodėl?

A.R.: Oho, jeigu keptiau romanus apie rašytojų likimus, matyčiau labai daug vargo... Aš negaliu tokių romanų rašyti atmestinais, paviršutiniškai: rašyti apie konkrečią asmenybę, kartais tautos ikoną

ar simbolį – milžiniška atsakomybė. Reikia viską labai ištyrinėti, „pagyventi“ to personažo gyvenimą – kaip man buvo su Maironiu. Šitiek metų jo namuose! Esu viską ištyrinėjusi – kiekvieną rankraštėlį, fotografiją, autografą ir kita, ir kita. Naktį pabudinta galiu tiksliai tiksliausiai nupaišyti, kur koks baldas ar daiktelis jo memoria liniam būte yra... Ir šiuo atveju praėjo daug laiko, kol ryžausi rašyti. Ko gero, jeigu ne poeto 150 metų jubiliejus, jeigu ne visas tas šurmulyš, tai būčiau šią temą ir palikusi stalčiuje. Baugoka buvo.

Be abejo, skaitytojai manęs klausinėja, ar dar parašysiu romaną apie kurį kitą lietuvių rašytoją, netgi siūlo man autorius, išgirstu visokių „pageidavimų“. Jeigu rašymu uždarbiaučiau, galbūt imčiausi taip nerimtai žaisti, bet dabar tikrai negaliu. Gal kad dirbu muziejuje, į rašytojus žiūriu su pagarba, atsargiu žvilgsniu, skaitau jų archyvų laiškus, žinau, jog ne visi jie viešumos norėtų. Jeigu Dievulis leis, galbūt kokį ciklą novelių pabandysiu parašyti apie lietuvių rašytojus, o gal ir ne... Nežinau, į kokį šoną mane nuneš mintys ir darbai, nesu kūrybos strateguotoja iš anksto, noriu būti laisva.

O šiuo nepatogių keliu – į kitas temas – pasukau todėl, kad aplink mane ir gyvenimo yra daug „nepatogaus“. Aš nesu labai visuomeniška, bet vis tiek ne po gaubtu gyvenu... Norėjau pajudinti šią skaudžią nusikaltimo temą.

VEIDAS: Vienu metu šalies leidyklos buvo užverstos lietuvių emigrantų (buvusių ir tebesamų) literatūriniais bandymais, tačiau publikuoti kūrinių kokybė vertė abejoti, ar laikas meniniam naujų tautiečių patirčių apibendrinimui jau pribrendęs.

**Kaip manote, ar kiekybiškai augančios iš-
eivijos raštija ateityje taps tokia pat reikš-
minga nacionalinei literatūrai, kokia buvo
tapusi praėjusio amžiaus pokariu, po pir-
mosios nepriklausomybės inteligentijos
emigracijos bangos? O gal svetur subran-
dinti lietuviškos kilmės talentai neberegės
prasmės tapatintis su lietuvių literatūra?**

A.R.: Tikrai nemanau, kad galėtų pasikar-
toti tokia situacija, kokia buvo po 1944-ųjų,
kai atėjus sovietams iš Lietuvos į Vakarų
pasitraukė du trečdaliai rašytojų: ir jaunų
talentingų, ir vyresniųjų, jau su kūrybiniu
bagažu, su garsiais vardais. Taigi didžioji
dalis rašytojų galėjo kurti lietuvių literatūrą
laisvame pasaulyje, ji klestėjo, gimė stiprūs,
puikūs kūriniai, kurie, nukritus uždangai,
per šituos dešimtmečius jau susiliejo į vieną
bendrą literatūrą, nesvarbu, kur autorius
gyveno.

Dabar situacija kita. Pasaulis darosi mažes-
nis, kosmopolitėja, į mūsų kultūrą dideliais
šuoiais veržiasi anglų kalba. Štai stebiu per
TV „Auksinį balsą“, jame tik kada ne kada
padainuoja lietuvišką dainą, o šiaip vis ang-
liškai ir angliškai. Mano giminės iš kaimo
klausia – kodėl? Aš jiems sakau – mada
tokia, esame laisvame bendrame pasaulyje
su viena tarptautine kalba.

Taigi manau, kad ateitis numato didelę
įvairovę: mūsų emigrantai rašys ir lietuviš-
kai, ir angliškai, ir galbūt bandys įsilieti į
tos valstybės, kurioje gyvena, literatūrą, ir be
abejo, kai kam pavyks, nes visada būna
talentingų žmonių. Manau, kad sentimen-
tai lietuvių kalbai, literatūrai, netgi valsty-
bei laikui bėgant menkės, nes tokios mato-
mos tendencijos. O ir pačios lietuvių tautos
mažėjimo tendencijos yra žiaurios.

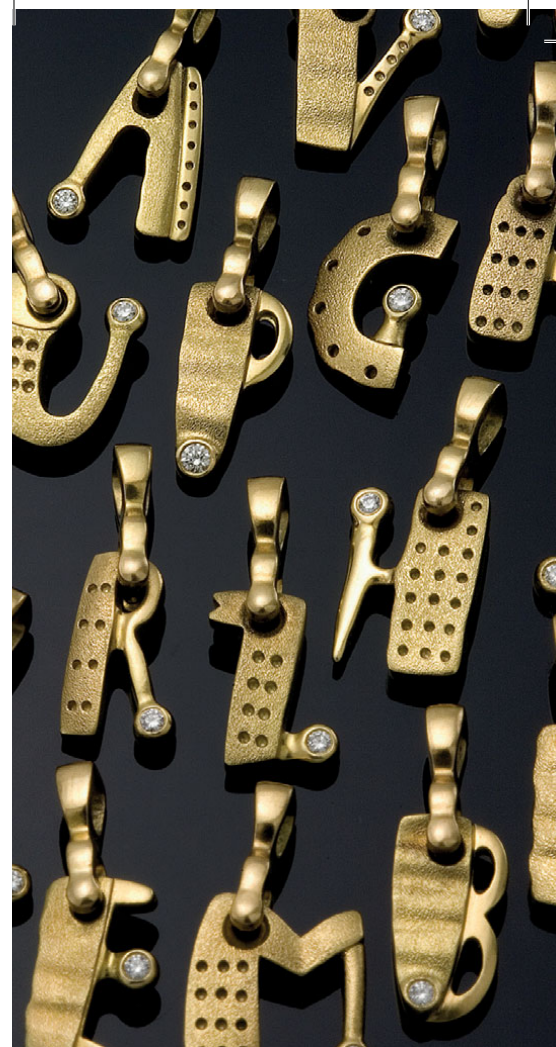
Bet vilties nepraraskime. Lietuvių tauta
patyrė karų, marų, badų, okupacijų, sovie-
tų genocidą, o kol kas nepražuvome. Tikiu,
kad ir emigracijoje, ir Lietuvoje parašytos

knygos palaikys ir lietuviškos kalbos grožį,
ir tautos dvasią. Tačiau niekas nesikartoja,
todėl niekada nebus taip, kaip buvo kažka-
da. Ateina kitos kartos, kitas supratimas ir
idėjos, kitokio pažinimo pasaulis – logiška,
natūralu... Turime priimti ramiai, nes, anot
Maironio, niekada „nesustabdysi upės
bėgimo...“

**VEIDAS: Atleiskite už sausą anketinį ties-
mukumą, bet kaip įvertintumėte šiuolaiki-
nės lietuvių literatūros (ypač prozos) būk-
lę: prastai, gerai ar patenkinamai? Ko-
kiais argumentais savo nuomonę
pagrįstumėte?**

A.R.: Nesu didelė vertintoja, nors lietuvių
literatūros procesą, kiek suspėdama, seku.
Žinoma, kai išeina amžinybėn tokie didieji
grandai, kaip Juozas Aputis, Romualdas
Granauskas, per trumpai gyvenę – Jurga
Ivanuskaitė, Jurgis Kunčinas, Ričardas
Gavelis, lieka daug tuščio lauko. Pa-
sakymas, kad tuštumos nebūna, man nepri-
imtinas. Taigi, bendrai vertinant, lietuvių
proza yra gana stipri, neseniai išėjusieji tik-
rai paliko puikios klasikos, tad jaunajai kar-
tai, po to dar kitai ir kitai jaunajai – belieka
skaityti, domėtis, suprasti. Tik bėda, kad
praeitį mes vertiname jau kaip istoriją ir
labiau domimės šiandiena.

O šiandienoje tebėra stiprių vardų ir kūri-
nių, ateina nauji, dialektinis procesas vyksta.
Ir poetai kartais persimeta į prozą, parašo
gerų, net laurus skinančių romanų, ir
kasmet yra išrenkamas geriausių prozos
knygų penketukas, nors galbūt pastaraisiais
metais jis nebėra toks ryškus kaip anksčiau
ir išrinkti jį darosi sunkoka. Galop ką mes
laikome proza – juk ne tik romanus, nove-
les, bet ir eseistiką, prisiminimus, dienoraš-
čius, kurie šiuo metu madingi ir jų pasitai-
ko ir stiprių, ir įdomių. Tad, mielas skaityto-
jau, išsijuosęs skaityk lietuvių prozą ir turė-
si ką veikti nuo ryto iki vakaro. ■

ALEX ŠEPKUS®
NEW YORK

ALEKSANDRO
ŠEPKAUS
juvelyrė
Bažnytinio paveldo
muziejuje

BAŽNYTINIO PAVELDO
MUZIEJUS

Šv. Mykolo g. 9, Vilnius

bpmuziejus.lt

„Man atrodo, kad atsidėti savo nusikaltusių vaikų yra išdavikiška: nei tėvu, nei
motina niekada nenustosi būti, juk čia ne profesija. Tėvų meilė vieną dieną nesibaigia
kaip koks vynas butelyje“, - tvirtina A. Ruseckasitė

LEI ARCHIVO NUOTRĖ

KAIP BAIGSIS 2015 M. BIUDŽETO PASAKA?

Svarstant ateinančių metų biudžeto projektą ne kartą primintas šio ir 2008 m. biudžeto projektų panašumas.

Kaetana Leontjeva, Lietuvos laisvosios rinkos instituto vyr. ekspertė

Kaip ir anuomet, smarkiai didinamos biudžeto išlaidos. Kitąmet nacionalinio biudžeto išlaidas (be ES lėšų) numatyta didinti 1,5 mlrd. Lt (426 mln. eurų), arba 6,2 proc.

Krašto apsaugai skiriamų lėšų didinimas sudaro tik apie trečdalią išlaidų augimo. Politikai dosniai didina įvairioms valstybės biudžeto programoms skiriamas lėšas. Savivaldybių biudžetus pasieks apie 390 mln. Lt (apie 113 mln. eurų) didesnės lėšos.

Dosnumas neaplenkė ir vis dar nesubalansuoto „Sodros“ biudžeto: padidintos nedarbo draudimo išmokos reikš papildomus 227 mln. Lt (65,8 mln. eurų) išlaidų, ligos pašalpos – dar 115 mln. Lt (33,3 mln. eurų) didesnes išlaidas.

Tai apmokėti žadama didesnėmis pajamomis iš mokesčių: tikimasi, kad nacionalinio biudžeto pajamos (be ES lėšų) didės 1,2 mlrd. Lt (361 mln. eurų), arba 5,5 proc. Tačiau net ir šio augimo nepakaks politikų dosnumui apmokėti, dėl to bus skolinamasi, o deficitas sudarys apie 1,8 mlrd. Lt (0,5 mlrd. eurų). Prognozuojama, kad kitų metų pabaigoje Lietuvos skola pasiekis 53 mlrd. Lt (15,3 mlrd. eurų).

Šiomet daug diskutuota apie tai, kokiomis makroekonominėmis prielaidomis paremtas biudžeto projektas. Finansų ministerija prognozuoja, kad realus BVP augimas kitąmet sudarys 3,4 proc. Tai daugiau, nei prognozuoja Tarpautinis valiutos fondas (TVF) – 3,3 proc., Europos Komisija – 3,1 proc., Lietuvos laisvosios rinkos instituto Lietuvos ekonomikos tyrimo dalyviai – 2,8 proc.

TVF vertinimu, tikimybė, kad artimiausiu metu smuks euro zonos ekonomika, per pastarąjį pusmetį padvigubėjo nuo 20 iki 40 proc.

Tačiau valdžia laikosi savo optimistiškų, netgi pasaką primenančių lūkesčių ir tikisi, kad pajamos iš pelno mokesčio didės 8,1 proc., GPM – 7,6 proc., PVM – 6,7 proc., akcizų – 4,9 proc. Vyriausybė teigia, kad tokie pajamų planai bus įvykdyti vidutinei metinei infliacijai sudarant 1,2 proc., o vidutiniam darbo užmokesčiui augant 5,8 proc.

Lietuvos bankas, Valstybės kontrolė ir šalies ekonomistai įvertino tokių pajamų planą kaip pernelyg optimistinį. Nepaisant to, biudžeto pajamų planas koreguojamas nebuvo.

Finansų ministro teigimu, išpėjimų apie nepagrįstą biudžeto optimistiškumą būna kasmet, bet jie neišsipildo. Vis dėlto tai nereikia, kad tokie išpėjimai neišsipildys ir kitąmet. Juk ateinantys metai žada būti kaip niekad sunkiai prognozuojami. Kaip keisis geopolitinė situaci-

ja? Kas laukia euro zonos, kurios nare mes jau būsimė, ekonomikos? Tai yra klausimai, į kuriuos patys politikai pripažįsta neturintys atsakymų (atsakymų neturi niekas).

Žinoma, optimistinių prognozių naudojimas nekeltų diskusijų ir problemų tuo atveju, jeigu nesurenkant biudžeto pajamų automatiškai mažėtų ir biudžeto išlaidos. Tačiau taip nėra. Nors biudžeto įstatymu tvirtinamos ir būsimos pajamos, ir išlaidos, nepasitvirtinus pajamų planui išlaidų eilutės nepasikeičia. Tąd svarbus klausimas, kas nutiktų 2015 m. eigoje, jei neišsipildytų biudžeto pasaka apie 1,2 mlrd. Lt augančias nacionalinio biudžeto pajamas.

Vienas variantas – būtų mažinamos biudžeto išlaidos. Deja, dėl įvairių priežasčių tai tampa sudėtingu procesu.

Pirma priežastis – biudžeto išlaidų mažinimas, mažinant viešojo sektoriaus darbuotojų atlyginimus ir pensijas bei įvairias socialines išmokas, sumažina tokių sprendimą priimančių politikų populiarumą tarp viešojo sektoriaus darbuotojų ir minėtas išmokas gaunančių gyventojų. Šiomet šalyje buvo 600 tūkst. „Sodros“ senatvės pensijas gaunančių pensininkų, apie 210 tūkst. gyventojų, gaunančių netekto darbingumo pensijas ir dar šimtai tūkstančių

Nors biudžeto įstatymu tvirtinamos ir būsimos pajamos, ir išlaidos, nepasitvirtinus pajamų planui išlaidų eilutės nepasikeičia.

gyventojų, priklausomų nuo įvairių socialinių pašalpų ir išmokų. Valstybės sektoriuje šiomet dirbo 362 tūkst., arba trečdalis, visų Lietuvoje samdomų darbuotojų. Akivaizdu, kad atlyginimų ar socialinių išmokų arba pensijų mažinimas turėtų įtakos daugiau nei pusei šalies elektorato, tad politikai stengtųsi šio žingsnio išvengti arba jį atidėti.

Antra, politikų galimybės adekvačiai reaguoti į ekonominę situaciją ir mažinti biudžeto išlaidas yra apskinkintos dėl Konstitucinio Teismo nutarimose numatytos prievolės kompensuoti krizės metais sumažintus atlyginimus ir pensijas. Net jeigu atlyginimai bei išmokos ir būtų mažinamos, konkretų mažinimo būdą pasirenkantys politikai ir valstybės tarnyboje dirbantys specialistai negali būti tikri, kad ateityje šis būdas nebus pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai ir jie neprivalės sumažinimų kompensuoti.

Trečia, nėra iš anksto žinoma, kokios biudže-

to išlaidos yra prioritetingos, o kokios – mažiau svarbios, tad atsiradus poreikiui mažinti išlaidas sunku tai daryti pagal prioritetus. Kaip jau minėta, nesurenkant planuotų biudžeto pajamų išlaidos nėra mažinamos automatiškai. Biudžete nėra „plano B“, kuriame būtų įtvirtintos mažesnės išlaidos ir kurio būtų laikomasi nesurenkant planuotų pajamų. Lietuvos praktika rodo, kad neturint prioritėtų išlaidų mažinimas tampa neprognozuojamu ir chaotišku procesu.

Šią problemą galima būtų išspręsti įvedant „sąlyginio biudžeto“ principą: tvirtinant valstybės biudžeto programas, joms turi būti priskiriamai prioritetai, pavyzdžiui, „labai svarbu“, „svarbu“, „mažiau svarbu“, arba skaičiai nuo 1 iki 3 (arba daugiau). Nesurenkant pajamų, mažiausiai svarbių biudžeto programų turėtų būti automatiškai atsisakoma.

Antras variantas, kuris gali nutikti nesurenkant planuotų pajamų, – tai taptų pasaka su liūdna pabaiga mokesčių mokėtojams. Krintant biudžeto pajamoms politikai gali didinti mokesčius arba skolinis daugiau, nei planuota.

Abu šie būdai kirstų per kišenę mokesčių mokėtojams. Didinti mokesčių jau nebėra kur. Čia verta priminti ir tai, kad jau dabar žmonės sumoka daug mokesčių. Pavyzdžiui, kaip rodo skaičiuoklė *mokumokesčius.lt*, vidutinį atlyginimą uždirbantis žmogus kasmet sumoka apie 20 tūkst. Lt mokesčių. O galimos pajamos iš visuotinio nekilnojamojo turto arba automobilių mokesčio būtų daug mažesnės, palyginti su biudžeto deficitu.

Skolos didinimas – irgi ne išeitis. Jau dabar 3 tūkst. Lt (869 eurų) į rankas uždirbančio darbuotojo per metus sumokamų palūkanų už valstybės skolą suma sudaro apie 1670 Lt (484 eurus). Tolesnis skolos didinimas šalies dirbančiesiems kainuotų dar brangiau.

Tąd siekiant, kad nepagrįstai optimistinis 2015 m. biudžetas netaptų pasaka su liūdna pabaiga mokesčių mokėtojams, jau dabar reikia pradėti ruošti išlaidų mažinimui. Kad šis procesas netaptų chaotiškas ir neprognozuojamas, kaip nutiko 2009 m., reikalinga kruopšti biudžeto programų peržiūra ir jų efektyvumo įvertinimas.

O net jeigu optimistinės prognozės ir pasitvirtintų, pasirengimas išlaidų mažinimui nebūtų bergždžias darbas. Sužinoję biudžeto išlaidų panaudojimo efektyvumą, politikai galėtų mažinti neefektyviausių programų išlaidas ir pagaliau pradėti mažinti mokesčius. ■

Savaitrašcio VEIDAS 2015 m. prenumerata

TRUKMĖ

**KAINA INTERNETĖ *
JURIDINIAMS ASMENIMS
BEI PRENUMERATOS
TARNYBOSE**

**KAINA
INTERNETĖ*
FIZINIAMS
ASMENIMS**

12 mėn.

348 Lt / 100,79 EUR

276 Lt / 79,94 EUR

6 mėn.

174 Lt / 50,39 EUR

138 Lt / 39,97 EUR

3 mėn.

87 Lt / 25,20 EUR

69 Lt / 19,98 EUR

1 mėn.

29 Lt / 8,40 EUR

23 Lt / 6,66 EUR

* <http://prenumerata.veidas.lt>

Lietuvos **nacionalinis**
operos ir baletas
teatras

Operos solistės Birutės Almonaitytės (1934–2004) jubiliejui

GRUODŽIO 10 d.

Georges Bizet

KARMEN

2 dalių opera prancūzų kalba

Dirigentas **GINTARAS RINKEVIČIUS**

Karmen **IEVA PRUDNIKOVAITĖ**

Don Chozė **KRISTIAN BENEDIKT**

GENERALINIS RĖMĖJAS

BOSCA

INFORMACINIAI RĖMĖJAI

RĖMĖJAI

rytas

veidas

MOTERIS

LOTOS

Möller Auto Vilnius

Gemma
Fizinės medicinos ir
reabilitacijos centras

WIN

ovc
Consulting

Balieto
trupa
remia
Raminta
Kaprevičienė